

คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัล
หนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อารียา อินคำ

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัล
หนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อารียา อินคำ

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
พฤษภาคม 2568
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

VALUES AND PRESENTATION STRATEGIES IN THE BEST CHILDREN'S LITERATURE
AWARDED FROM OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

AREEYA INKHAM

A Thesis Submitted to University of Phayao
in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Arts Degree in Thai
May 2025
Copyright 2025 by University of Phayao

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัล
หนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ของ อารียา อินคำ

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร. เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร. ศราวุธ หล่อดี)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร. วรัญญา ยิ่งยงศักดิ์)

..... คณบดีคณะศิลปศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กาวีระ)

เรื่อง:	คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผู้วิจัย:	อารียา อินคำ, วิทยานิพนธ์: ศศ.ม. (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2567
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ดร. ศราวุธ หล่อดี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.วรัญญา ยิ่งยงค์ดี
คำสำคัญ:	คุณค่า, กลวิธีการนำเสนอ, วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก, หนังสือดีเด่น, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง วิเคราะห์ตามแนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรมของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ (2540) และแนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม โดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ ดนยา วงศ์ณะชัย (2542) และ Jiang (2555) ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กพบ 4 ด้าน ได้แก่ 1.1) คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ เกี่ยวกับจริยธรรม และความรักความผูกพันในครอบครัว 1.2) คุณค่าด้านสังคม เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม การพัฒนาสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม 1.3) คุณค่าด้านสติปัญญา เกี่ยวกับการใช้สติปัญญาและไหวพริบ การแสวงหาความรู้ และการเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม และ 1.4) คุณค่าด้านร่างกาย เกี่ยวกับการให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ 2) กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กพบองค์ประกอบของวรรณกรรม 8 ด้าน ได้แก่ 2.1) การวางโครงเรื่อง ใช้กลวิธีการลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ และการลำดับเรื่องตามเวลา 2.2) การเปิดเรื่อง ใช้กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา และการเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร 2.3) การดำเนินเรื่อง ใช้กลวิธีการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และการสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์ 2.4) การปิดเรื่อง ใช้กลวิธีการปิดเรื่องแบบสุขนานกรรม การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม และการปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา 2.5) ตัวละคร ใช้กลวิธีการสร้างตัวละครเด็ก ตัวละครเยาวชน ตัวละครผู้ใหญ่ และตัวละครสัตว์ 2.6) ฉากและบรรยากาศ ใช้กลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์ ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่ 2.7) บทสนทนา ใช้กลวิธีการสร้างบทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และบทสนทนาที่ให้คิดและข้อคิด และ 2.8) พรรณนาของผู้แต่ง พบพรรณนาด้านครอบครัว วรรณคดีด้านสังคม และพรรณนาด้านการดำเนินชีวิต

Title: VALUES AND PRESENTATION STRATEGIES IN THE BEST CHILDREN’S LITERATURE AWARDED FROM OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

Author: Areeya Inkham, Thesis: M.A. (Thai), University of Phayao, 2024

Advisor: Dr. Sarawut Lordee Co-advisor Dr.Warunya Yingyongsak

Keywords: Values, Presentation Strategies, Children’s Literatures, Outstanding Book, Office of the Basic Education Commission

ABSTRACT

This research aims to analyze the values and presentation strategies in children's literatures that has won the Outstanding Book Award from the Office of the Basic Education Commission. The data comprises 10 children’s books published between 2012 and 2023. The analysis is based on the concept of literary value analysis proposed by Samrit Phumsuwan (1997), and the concept of presentation strategies in literature, synthesized from the works of Donya Wongthanachai (1999) and Jiang (2012). The research findings are as follows: 1) The values found in children’s literature fall into 4 categories: 1.1) Emotional and mental values, related to ethics and family love and bonding; 1.2) Social values, involving social life, social development, environmental and nature conservation, and the basic needs of individuals in society; 1.3) Intellectual values, related to the use of intelligence and wit, knowledge acquisition, and cognitive development through supplementary food; and 1.4) Physical values, related to health education. 2) The presentation strategies found in children’s literature fall into 8 aspects; 2.1) Plot planning-employing conflict-based, event-based, and time-based sequencing; 2.2) Opening-including narrative openings, dialogue openings, and character speech openings; 2.3) Plot development-using techniques to create human vs. human conflict, and internal (psychological) conflict within a character; 2.4) Ending-including happy ending, tragic, and open-ended ending; 2.5) Characters-using character development technique for child, youth, adult, and animal; 2.6) Setting and atmosphere-using event-based, environment and natural-based, and location-based creating technique; 2.7) Dialogue-including dialogue that drives the plot, reveals character traits, and imparts moral lessons or insights; and 2.8) Author's perspective-reflecting views on family, social, and way of life.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์จากมหาวิทยาลัยพะเยาจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณ ดร.ศราวุธ หล่อดี ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.วรัญญา ยิ่งยงค์กดี กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเมตตาและเอาใจใส่อย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์

นอกจากนี้ยังมีสมาชิกในครอบครัวที่ให้อำนาจใจและกำลังใจในการศึกษา ครูอาจารย์ ที่ให้ความรู้ เจ้าหน้าที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา รวมทั้งกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือและให้อำนาจใจ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจต่อไป

อารียา อินคำ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรม.....	7
แนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม.....	10
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดี.....	16
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณค่าในวรรณกรรม	20
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม	23
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก.....	30

เรื่องย่อวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	39
ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล	40
การวิเคราะห์ข้อมูล	41
การเสนอผลการวิจัย.....	42
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	43
คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	43
กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	69
บทที่ 5 บทสรุป.....	104
สรุปผลการวิจัย.....	104
อภิปรายผลการวิจัย.....	109
ข้อเสนอแนะ.....	111
บรรณานุกรม.....	112
ประวัติผู้วิจัย.....	115

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	39
---	----

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัยคุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	6
ภาพ 2 แสดงแบบบันทึกข้อมูล คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก 4 ด้าน	40
ภาพ 3 แสดงแบบบันทึกข้อมูล กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก 8 ด้าน	41

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการประกวดหนังสือดีเด่นตั้งแต่ พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมการผลิตหนังสือภาษาไทยให้มีคุณภาพและสารประโยชน์ รวมทั้งเพิ่มจำนวนหนังสือให้มากขึ้นตามความต้องการของประชาชน เพื่อส่งผลต่อการสร้างให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่าน และเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) หนังสือดังกล่าวแบ่งเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ หนังสือสารคดี หนังสือนวนิยาย หนังสือกวีนิพนธ์ หนังสือรวมเรื่องสั้น หนังสือสำหรับเด็กเล็ก หนังสือสำหรับเด็ก หนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่น หนังสือการ์ตูนหรือนิยายภาพ และหนังสือสวยงาม

การประกวดหนังสือดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือว่า เป็นหนังสือที่ไม่ขัดต่อศีลธรรม ไม่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ ในด้านเนื้อเรื่องให้มีข้อมูลที่ทันสมัย มีแนวความคิดที่สมเหตุสมผล มีการอ้างอิงมีสารประโยชน์หรือคุณค่าที่ผู้อ่านจะได้รับ การประพันธ์ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และองค์ประกอบการเรียบเรียงให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น การจัดทำรูปเล่ม ศิลปะของภาพ การออกแบบหนังสือปก การจัดวางหน้า ตัวอักษร ภาพประกอบ การผลิต การเข้าเล่ม และส่วนประกอบอื่น ๆ ให้ถูกต้องสมบูรณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชนไทยในฐานะที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต จึงให้การสนับสนุนผลิตและจัดทำหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนตามช่วงวัยของผู้อ่าน คือ ช่วงวัยเด็กเล็ก อายุ 3-5 ปี ช่วงวัยเด็ก อายุ 6-11 ปี และช่วงวัยรุ่น อายุ 12-18 ปี เพื่อส่งเสริมให้เด็กในช่วงวัยต่าง ๆ ได้อ่านให้เกิดความรู้ และพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากความแตกต่างในวัยของเด็ก จึงมีผลต่อเรียนรู้ที่ต่างกัน ดังนั้นการอ่านหนังสือให้เหมาะสมกับช่วงวัยจะเกิดประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ดังที่ Li (2560, หน้า 3) ได้กล่าวถึงเด็กในช่วงวัย 6-11 ปี ว่าเป็นวัยเด็กตอนปลายจะคาบเกี่ยวกับระยะก่อนวัยรุ่น ลักษณะพัฒนาการสำคัญที่เกิดขึ้นในวัยนี้ คือ การเตรียมตัวเพื่อเติบโตเป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ที่ต้องรับผิดชอบต่อตนเองในทุกด้าน ดังนั้นการพัฒนาเด็กช่วงวัยดังกล่าวจึงเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้ประเทศชาติ

การพัฒนาเด็กมีหลายวิธี การใช้หนังสือเป็นอีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมกับช่วงวัยของเด็ก เพื่อให้เด็กได้อ่านและศึกษาค้นคว้า ทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และเกิดทักษะที่จำเป็นต่อ

การดำรงชีวิตในปัจจุบันและอนาคต หนังสือจึงเป็นแหล่งรวมความรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการ เพื่อค้นคว้าหาคำตอบที่อยากรู้ได้ ดังที่ สุนีย์ เลิศแสงกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย (2546, หน้า 36) ได้กล่าวว่า หนังสือ คือ ทรัพยากรสารสนเทศประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ บันทึกความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร จัดพิมพ์เป็นเล่ม มีคุณค่าถาวรในเรื่องหนึ่ง ๆ อาจมีเล่มเดียว หรือหลายเล่มจบ การให้หนังสือเป็นสื่อแทนการใช้สื่อเทคโนโลยีจะช่วยสร้างสมาธิ สร้างความคุ้นเคย ให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน การเลือกหนังสือที่ดีก็ช่วยเปิดโลกกว้างให้เด็กต่อยอดการเรียนรู้ เกิดความคิด สร้างสรรค์ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

หนังสือประเภทวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก เป็นงานเขียนที่มีเนื้อหาสอดแทรกสาระ ความรู้ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ การดำเนินชีวิต เนื่องจากมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ มีเนื้อหาเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการเข้าสังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบไม่ซับซ้อน โดยมีภาพประกอบที่ชัดเจน เพื่อให้เด็กสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาได้ง่ายขึ้น มีศาสตร์และศิลป์ด้านการใช้ภาษา และการนำเสนอ เพื่อช่วยกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนาความคิดตามเรื่องในวรรณกรรม ทั้งนี้ วรรณกรรมยังมอบความบันเทิงให้แก่ผู้อ่าน ให้ความรู้ ข้อคิด คติในการดำเนินชีวิต ตลอดจน การสะท้อนสภาพสังคมให้ผู้อ่านได้เห็นคุณค่าที่ปรากฏอย่างชัดเจน วิภา กงกะนันท์ (2522, หน้า 1; วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2544, หน้า 118)

การศึกษาคุณค่าในวรรณกรรมมักปรากฏคุณค่าเชิงวรรณศิลป์จากการจำแนกองค์ประกอบ ของวรรณกรรม แบ่งเป็นคุณค่าทางด้านสังคม ความเชื่อ วัฒนธรรม ความรู้ จิตใจ (จรรยาภรณ์ บัญชัน, 2551) วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กยังมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ได้แก่ พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ประกอบด้วย จริยธรรม ความรักความผูกพันในครอบครัว พัฒนาการด้านสังคม ประกอบด้วย การดำรงชีวิตในสังคม การพัฒนาสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญา ประกอบด้วย การใช้สติปัญญาและไหวพริบ การแสวงหาความรู้ การเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม และพัฒนาการด้านร่างกาย ประกอบด้วย การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ (สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ, 2540) ดังตัวอย่าง

แตงกวาวางตะกร้าไพล่ตื้อ ๆ เอยหัวเราะคิก เหตุการณ์แบบนี้จะเกิดขึ้นเกือบทุก สัปดาห์ เมื่อป่าดาเก็บผักผลไม้และอื่น ๆ จากสวนผักมาให้แม่ทำอาหารและแบ่งกันกิน บางที น้ำอ้อนเพื่อนอีกคนของแม่อีกจะมาด้วย เอานมรีดใหม่ ๆ หมด ๆ มาให้ทำเนย ทำโยเกิร์ต และของอร่อยต่าง ๆ เอยชอบวันแบบนี้ วันที่แม่บอกว่าเป็นวิถีของชาวออร์แกนิกที่จะนำ ผลผลิตมารวมกัน ช่วยกันทำอาหารเอาไว้กินกัน แต่มันก็ “อลหม่าน” จริงอย่างที่ลุงธรรเรียก

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 33)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นคุณค่าด้านการดำรงชีวิตในสังคม ที่มุ่งถ่ายทอดให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนชนบทที่มีความเรียบง่าย เป็นการดำรงชีวิตที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีการแบ่งปันเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานแห่งความพอดี

นอกจากนี้ การนำเสนอเนื้อหาในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กยังมีกลวิธีการนำเสนอที่โดดเด่นและน่าสนใจ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องล้วนถูกสร้างสรรค์ขึ้น และมีลักษณะดึงดูดใจให้ผู้อ่านติดตามตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ดังที่ สุวนีย์ มกราพันธุ์ (2525) รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2526) ดนยา วงศ์ณะชัย (2542) สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543) อารยา ผังลักษณ์ (2546) จรรยงค์ บุญชัน (2551) และจุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (2556) กล่าวว่า กลวิธีการนำเสนอเนื้อหาในวรรณกรรม มีองค์ประกอบ คือ โครงเรื่อง แก่นเรื่องหรือเนื้อเรื่อง การสร้างตัวละคร บทสนทนา กลวิธีการแต่ง ฉาก บรรยายภาพ แง่คิด หรือข้อคิด การเปิดปิดเรื่อง ทรรศนะหรือปรัชญาของผู้แต่ง และช่วงเวลา องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้วรรณกรรมมีความสมจริง ดำเนินตามเหตุการณ์อย่างเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ รวมถึงมีการสอดแทรกความรู้ คำสอน ข้อคิด ความสมเหตุสมผล และสร้างจินตนาการไว้ในวรรณกรรม

การศึกษาคุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมที่ผ่านมา พบการศึกษาคุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าทางปัญญา คุณค่าทางจริยธรรม คุณค่าทางวรรณศิลป์ คุณค่าต่อบุคคลและสังคม ในนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) และรางวัลวรรณกรรมบัวหลวง (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2526; ธวัช ปุณโณทก, 2527; สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ, 2540; วันเพ็ญ พิณอักษร, 2546; พรพรม บุญถนอม, 2551; ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2552; บุญญาภา คำผาง, 2552) สำหรับการศึกษากลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม ส่วนมากพบการศึกษาองค์ประกอบของวรรณกรรมที่ปรากฏในนวนิยาย และวรรณกรรมบันเทิงคดี (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2521; สุวนีย์ มกราพันธุ์, 2525; รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2526; ดนยา วงศ์ณะชัย, 2542; สายทิพย์ นุกูลกิจ 2543; อารยา ผังลักษณ์, 2546; จรรยงค์ บุญชัน, 2551; Jiang, 2555; จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2556) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว ยังไม่พบการศึกษาคุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่สามารถแสดงให้เห็นคุณค่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ด้านต่าง ๆ และการนำเสนอเนื้อหาที่อาศัยองค์ประกอบทางวรรณกรรมในการสร้างสรรค์เรื่องราว เพื่อทำให้เนื้อหาในวรรณกรรมมีความน่าสนใจ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะนำไปสู่การสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของวรรณกรรมที่ส่งผลต่อผู้อ่านในช่วงวัยเด็ก นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และสามารถนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอนตามช่วงวัยของเด็ก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอ๋ยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), ก ไก่โดโนเสาร์ (2562), แมววัด (2563), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม (2565)

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก หมายถึง งานเขียนรูปแบบหนังสือสำหรับเด็กช่วงอายุ 6-11 ปี ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 เป็นงานเขียนที่มุ่งให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินโดยมีความรู้ ข้อคิด คติธรรม และประสบการณ์ชีวิตสอดแทรกอยู่ในเรื่อง

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก หมายถึง ประโยชน์ที่ผู้อ่านหนังสือจะได้รับเกี่ยวกับคุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านสติปัญญา และคุณค่าด้านร่างกายที่สอดแทรกในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก หมายถึง การนำเสนอเรื่องราวหรือเนื้อเรื่องจากองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ การวางโครงเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ บทสนทนา และพรรณนาของผู้แต่งที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสือดีเด่น หมายถึง งานเขียนประเภทวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558),

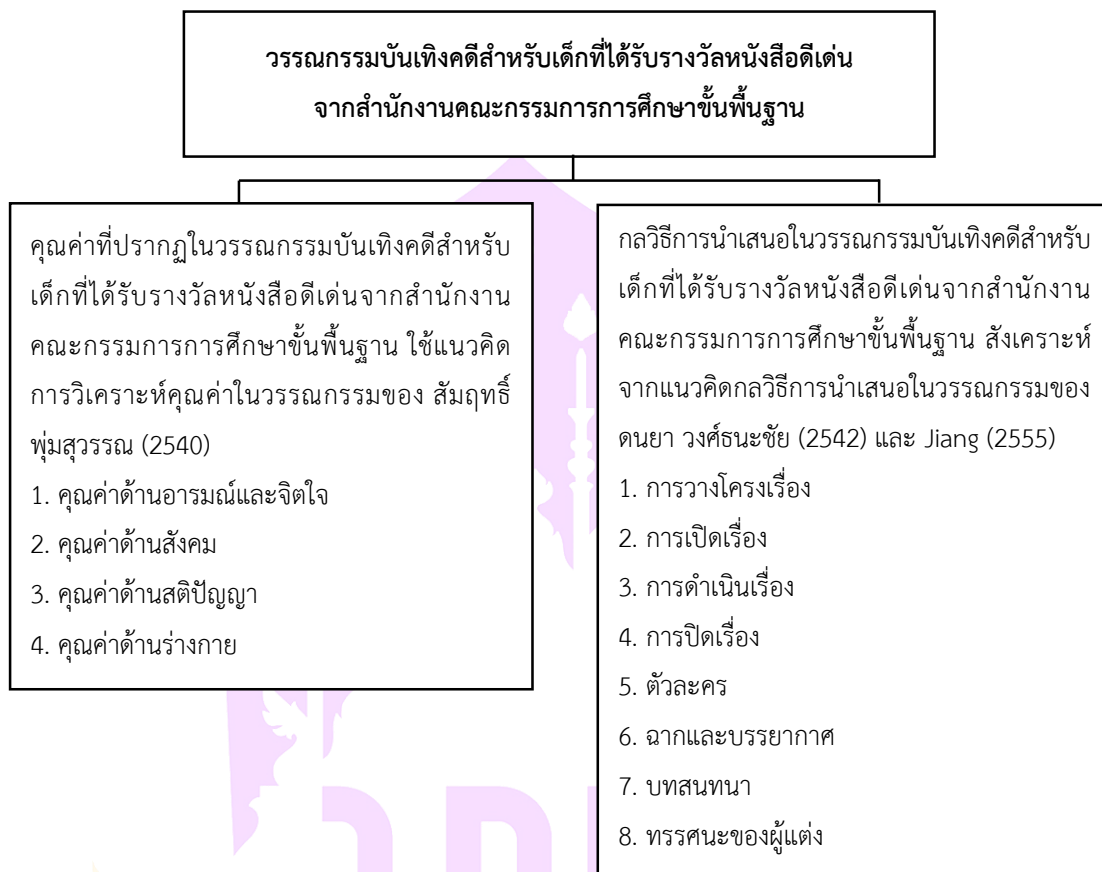
อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), ก ไก่โตโนเสาร์ (2562), แมววัด (2563), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านต้นไม้ กับสหายนักซ่อม (2565)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง หน่วยราชการขึ้นตรงกับ กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพระดับสากล

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ทราบกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. สามารถนำผลการวิจัยไปศึกษาต่อยอด บูรณาการกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย และวิชาอื่น เพื่อสร้างเป็นแบบเรียนหรือนวัตกรรมทางการศึกษาตามช่วงวัยของผู้เรียน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัยคุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรม
2. แนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดี
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณค่าในวรรณกรรม
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก
7. เรื่องย่อวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรม

แนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรมเป็นแนวคิดของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ (2540) นำเสนอแนวคิดคุณค่าในวรรณกรรมสำหรับเด็ก แบ่งได้ 4 ด้าน คือ คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านสติปัญญา และคุณค่าด้านร่างกาย สรุปได้ดังนี้

1. คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นสิ่งจำเป็นต้องปลูกฝังแก่เด็ก เพราะเป็นการพัฒนาของจิตที่สามารถควบคุม ชัดเจน เพื่อให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ มากระทบ เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม การแสดงออกทางอารมณ์สังเกตได้จากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง การเคลื่อนไหว เพราะวรรณกรรมที่สนุกสนานจะทำให้เด็กมีอารมณ์ดี ร่าเริง แจ่มใส และมีสุขภาพจิตดี ในปัจจุบันนี้สังคมต้องการคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้นจึงควรนำวรรณกรรมสำหรับเด็กมาพัฒนาให้เด็กมีอารมณ์และจิตใจที่ดี เพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ วรรณกรรมจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดแนวคิดด้านอารมณ์และจิตใจได้ 2 เรื่อง คือ จริยธรรม และความรักความผูกพันในครอบครัว

- 1.1 จริยธรรม กล่าวถึง การกระทำ ความประพฤติทั้งทางกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าถูกต้องเหมาะสมในการดำเนินชีวิต มีความสำคัญทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นสมาชิกที่สังคมต้องการ ดังนี้

1.1.1 การรักสัตว์ พิจารณาว่าเมื่อเด็กคิดจะเลี้ยงสัตว์ต้องให้ความรัก ความเอาใจใส่ หมั่นดูแลสัตว์เลี้ยงของตนให้ดี

1.1.2 การตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจ พิจารณาว่าสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ แม้จะไม่มีราคาแต่มีคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งคุณค่าทางจิตใจมีความสำคัญต่อคนเรามากกว่าราคาของสิ่งของ

1.1.3 การทะนุถนอมของเล่น พิจารณาว่าเด็กควรดูแลรักษาและทะนุถนอมของเล่นของตน

1.1.4 การมีจิตใจที่งดงาม พิจารณาว่าความงามที่แท้จริงเกิดจากจิตใจมิใช่ร่างกาย

1.1.5 การยอมรับตนเอง พิจารณาว่าเด็กต้องยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเอง ควรเข้าใจว่าแต่ละคนมีความดีและมีคุณค่าในตัวเอง จึงควรพอใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่

1.1.6 ความเสียสละ พิจารณาว่าความเสียสละเป็นจริยธรรมข้อปฏิบัติที่สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม เป็นการช่วยเหลือและทำประโยชน์ อีกทั้งเป็นการกำจัดความเห็นแก่ตัว

1.1.7 ความอดสาหัส พิจารณาว่าความพยายามเป็นหนทางสู่ความสำเร็จ แม้อุปสรรคที่ขวางหน้าจะยิ่งใหญ่และยากยิ่งยวดหรือใช้เวลานานเพียงใด สักวันก็ต้องพ่ายแพ้ต่อความอดสาหัส

1.1.8 ความเมตตา พิจารณาว่าความเมตตาย่อมนำมาความสุข ความร่มเย็น ความไม่เบียดเบียน ทำให้ตนเองและผู้อื่นเป็นสุข

1.2 ความรักความผูกพันในครอบครัว กล่าวถึงครอบครัวที่มีพร้อมทั้ง พ่อ แม่ ลูก ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีความสุขและเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ดังนี้

1.2.1 ความรักความผูกพันที่แม่มีต่อลูก พิจารณาว่าความรักของแม่เป็นความรักที่บริสุทธิ์และยิ่งใหญ่

1.2.2 ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อพ่อ พิจารณาว่าพ่อเป็นผู้นำเปรียบเสมือนเสาหลักของครอบครัว ครอบครัวที่ขาดพ่อ แม่และลูกก็จะไร้ที่พึ่ง ดังนั้นครอบครัวที่พร้อมทั้งพ่อ แม่ ลูก จึงเป็นครอบครัวที่อบอุ่น

1.2.3 ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อแม่ พิจารณาว่าความรักของลูกที่มีต่อแม่เป็นความผูกพันทางสายเลือดที่แนบแน่น

1.2.4 ความรักความผูกพันที่พ่อ แม่ ลูก มีต่อกัน พิจารณาว่าการปฏิบัติตามหน้าที่ของพ่อ แม่ ลูก ที่พึงกระทำต่อกันเป็นการแสดงถึงความรักในครอบครัวทำให้ครอบครัวอบอุ่นมีความสุข

2. คุณค่าด้านสังคม มนุษย์ย่อมสัมพันธ์กับสังคมเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม เด็กจึงต้องเรียนรู้สังคม โดยเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว แล้วขยายสู่ชุมชนและสังคม แนวคิดด้านสังคมทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ สามารถแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อให้สังคมยอมรับและเข้ากับคนสังคมได้ วรรณกรรมสำหรับเด็กจึงทำหน้าที่เป็นสังคมจำลองให้เด็กได้เรียนรู้

ความเป็นไปของสังคมในแง่มุมต่าง ๆ อีกทั้งมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของเด็ก นอกจากนี้เด็กยังได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ กติกา บทบาท ทักษะค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมที่สังคมยอมรับในฐานะสมาชิกของสังคมเพราะเมื่อคนมาอยู่ร่วมกัน ย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างจึงมีปัญหาเกิดขึ้น เด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมเผชิญปัญหาสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จึงต้องรู้จักคิดพิจารณาว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร และมีทัศนคติว่า ทุกปัญหามีทางแก้ไขมีหนทางใดบ้างที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ดังนั้นวรรณกรรมสำหรับเด็กจึงพบแนวคิดด้านสังคม ดังนี้

2.1 การดำรงชีวิตในสังคม สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีลักษณะส่วนใหญ่เป็นชีวิตแบบชนบทที่มีความเรียบง่าย ได้แก่

2.1.1 การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง พิจารณาว่าการดำรงชีวิตของเกษตรกรไทยเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขด้วยความพอดีแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.2 การดำรงตนแบบพึงพาธรรมชาติ พิจารณาว่าการดำรงชีวิตของชาวชนบทเป็นชีวิตที่ผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเป็นไปตามสภาพความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม

2.1.3 การพัฒนาสังคม พิจารณาว่าการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมบุคคลในสังคมต้องมีเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียนกัน เพื่อจะได้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข

2.1.4 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ พิจารณาว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ผู้เขียนจะทำให้ผู้อ่านเห็นความสวยงามของธรรมชาติก่อน จากนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากฝีมือมนุษย์ และผลกระทบที่มนุษย์เป็นผู้ได้รับหลังจากสูญเสียสิ่งแวดล้อมธรรมชาติไป การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ แบ่งเป็น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับน้ำและสัตว์น้ำ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเกี่ยวกับต้นไม้และป่า และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับสัตว์ป่า

3. คุณค่าด้านสติปัญญา เด็กเป็นวัยที่ชอบเรียนรู้ และสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ความสนใจและความใคร่รู้ของเด็กสามารถแสวงหาคำตอบได้จากวรรณกรรมสำหรับเด็ก สิ่ง que เด็กต้องการรู้ข้อสงสัยต่าง ๆ จะเกิดความกระฉับกระเฉงแก่เด็กและได้เพิ่มพูนความรู้ วรรณกรรมสำหรับเด็กจะทำให้เด็กมีความเจริญงอกงามด้านสติปัญญา เช่น มีความคิด ความจำ การรับรู้ หรือช่วงระยะความสนใจยาวนานขึ้น การเจริญเติบโตทางสติปัญญาของเด็ก สามารถแสดงให้เห็นได้จากการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลและสร้างสรรค์ เริ่มจากการแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ใกล้ตัวที่ง่ายก่อน แล้วจึงแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น เมื่อต้องเผชิญปัญหาเด็กจะสามารถใช้ความรู้ที่อ่านนำมาปรับใช้กับตนได้ กล่าวได้ว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นแหล่งความรู้ที่ให้คุณค่าในการเสริมสร้างสติปัญญา และเป็นที่มาของการคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น การพัฒนาด้านสติปัญญาอาศัยวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักใช้ความคิด เช่น วรรณกรรมที่ฝึกฝนการสังเกต การเปรียบเทียบ การใช้เหตุผล ซึ่งวรรณกรรมสำหรับเด็กมีแนวคิดที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญา ได้แก่

3.1 การใช้สติปัญญาและไหวพริบ เด็กต้องการศึกษาหาความรู้ เรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ เพื่อส่งผลกระทบต่อพัฒนาสติปัญญาให้เป็นเด็กเก่ง มีไหวพริบ รู้จักคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหา เพราะชีวิตคือการเรียนรู้ การเรียนรู้มิได้ตลอดชีวิต เด็กจึงควรส่งเสริมประสบการณ์พัฒนาสติปัญญา เพื่อนำไปขบคิดเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เด็กที่มีสติปัญญาและไหวพริบ สามารถพิจารณาปัญหาได้ เมื่อมีปัญหาปัญหาทุกอย่างก็จะแก้ไขได้

3.2 การแสวงหาความรู้ เด็กเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น ชอบเรียนรู้และจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้มากมาย การหาความรู้จึงควรมีการจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจแก่เด็ก เช่น การใช้คำถาม การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ สงสัย สังเกต ตั้งสมมติฐาน ทดสอบ รวบรวมข้อมูล และสรุปผลเกิดเป็นความรู้ที่มีเหตุผล เป็นต้น

3.3 การเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม เด็กเป็นวัยที่ต้องการอาหารเพื่อการเจริญเติบโต แต่การเติบโตเพียงร่างกายไม่สามารถอาจทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้าได้ เด็กจึงควรมีสติปัญญาที่ดี และอาหารเสริมที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมต่อเด็ก คือ นม

4. คุณค่าด้านร่างกาย การเจริญเติบโตทางร่างกาย เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ความต้านโรคและความทนทานของอวัยวะต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพราะเด็กที่ร่างกายแข็งแรง จะสามารถพัฒนาตนเองและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าเด็กที่ร่างกายไม่แข็งแรง การเจ็บไข้ได้ป่วยเด็กมักจะรับเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง与孩子จะต้องให้ความสนใจและดูแลเด็ก ส่วนเด็กก็ควรมีความรู้ทางด้านสุขภาพโดยเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงและป้องกันความเจ็บไข้ได้อย่างถูกวิธี คือ การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้มีความรู้และทักษะในการป้องกันตนเองอย่างถูกต้อง เพื่อให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ เป็นการพัฒนากำลังคนและลดค่าใช้จ่าย ดังนั้น การให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขจึงจำเป็นต้องเผยแพร่และให้ความรู้แก่ทุกคน แม้กระทั่งเด็กก็ควรให้มีความรู้ในระดับที่เหมาะสมกับวัย

การวิจัยนี้จะนำแนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรมของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ (2540) วิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม

แนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมเป็นแนวคิดของ ดนยา วงศ์ณะชัย (2542) และ Jiang Nannan (2555) กล่าวถึงการพิจารณาองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ การตั้งชื่อบท การวางโครงเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ บทสนทนา และพรรณนาของผู้แต่ง ดังนี้

ดนยา วงศ์ณะชัย (2542, หน้า 127-134) กล่าวถึงการพิจารณาองค์ประกอบของวรรณกรรมสรุปได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง พิจารณามีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นลำดับ มีเอกภาพ สมเหตุสมผลหรือต่อเนื่องกันเพียงใด การลำดับขั้นตอนในโครงเรื่องเป็นไปตามลำดับหรือซับซ้อนสับสน และสามารถสร้างความระทึกใจให้อยากติดตามต่อหรือไม่ เรื่องจบลงด้วยความประทับใจเพียงใด
2. แก่นเรื่อง พิจารณาแนวคิดสำคัญของเรื่องถึงสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อถึงผู้อ่าน การจับแนวคิดของผู้อ่านต้องพยายามจับตั้งแต่เริ่มต้นอ่านไปจนจบเรื่อง เพราะแนวคิดจะแฝงอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของเรื่อง
3. ตัวละคร พิจารณาว่าสมจริงตามธรรมชาติของมนุษย์หรือไม่ ในแง่ของพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมาสอดคล้องกับภูมิหลังของตัวละครที่ปูเอาไว้หรือไม่
4. บทสนทนา พิจารณาในแง่ของสำนวนภาษาและกลวิธีการแต่งว่ามีการสร้างบทสนทนาได้สมจริงเพียงใด เช่น บทสนทนานั้นสามารถได้ยินได้ฟังในชีวิตประจำวันจริงหรือไม่ เหมาะสมกับเพศ วัย การอบรม ความรู้ ฐานะ อาชีพ เชื้อชาติ ยุคสมัย ของตัวละครหรือไม่ บทสนทนาที่ดีต้องทำให้ผู้อ่านเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครนั้นชัดเจนขึ้น เพื่อช่วยในการดำเนินเรื่องให้แนวคิดแก่ผู้อ่าน
5. ฉากและบรรยากาศ พิจารณาว่าสถานที่ ช่วงเวลา เหตุการณ์ ภูมิประเทศ และบรรยากาศ มีความสมจริง ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงกับช่วงเวลาหรือสภาพการหรือไม่ ฉากและบรรยากาศ มีความสัมพันธ์กลมกลืนกันเพียงใดและมีส่วนช่วยให้การดำเนินเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่
6. วรรณศิลป์ของผู้แต่ง พิจารณาความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนจะสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรม เป็นเรื่องไม่ยากแต่ถ้าเข้าใจวรรณศิลป์ และค่านิยมของผู้แต่งก็จะทำให้การอ่านนั้นสนุกสนานยิ่งขึ้น

Jiang (2555, หน้า 30) กล่าวถึงการพิจารณาองค์ประกอบของวรรณกรรม สรุปได้ดังนี้

1. การตั้งชื่อบท เป็นการสรุปของเนื้อเรื่องย่อแต่ละเหตุการณ์ เป็นจุดแรกที่จะดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสามารถเดาเนื้อเรื่องบางส่วนได้และสนใจติดตามอ่าน การตั้งชื่อบทมักใช้ภาษาที่กระชับชี้ประเด็นของเนื้อเรื่องโดยตรงประกอบด้วย 5 ลักษณะ คือ การตั้งชื่อบทด้วยคำพูด การตั้งชื่อบทด้วยเหตุการณ์สำคัญ การตั้งชื่อบทตามชื่อบุคคลหรือคำเรียกแทนบุคคล การตั้งชื่อบทด้วยสำนวนภาษา และการตั้งชื่อบทตามของใช้ทั่วไป

1.1 การตั้งชื่อบทด้วยคำพูด เป็นคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำที่ผู้อ่านคุ้นเคยและเข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านอยากรู้ว่าเนื้อเรื่องในบทนั้นเป็นอย่างไร และเกิดความสนใจติดตามอ่านเรื่องราว

1.2 การตั้งชื่อบทด้วยเหตุการณ์สำคัญ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาเรื่องราวหรือรู้เรื่องราวได้ว่าในบทที่จะอ่านเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องใด ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจอยากอ่านบทนั้นด้วย

1.3 การตั้งชื่อบทตามชื่อบุคคลหรือคำเรียกแทนบุคคล มีลักษณะการนำชื่อบุคคลที่ถูกกล่าวถึงในบทหรือมีส่วนสำคัญในบทมาตั้งชื่อ โดยใช้คำที่เป็นชื่อเฉพาะของบุคคลหรือคำเรียกแทนบุคคลก็ได้

1.4 การตั้งชื่อบทด้วยสำนวนภาษา เป็นการตั้งชื่อโดยใช้สำนวนภาษาที่ผู้อ่านคุ้นเคย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของสำนวนภาษาอย่างดี และเกิดความสนใจเรื่องราวและเหตุการณ์ในเรื่องทันที

1.5 การตั้งชื่อบทตามของใช้ทั่วไป เป็นการตั้งชื่อโดยใช้สิ่งของที่ผู้อ่านคุ้นเคยในชีวิตประจำวันทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นว่ามีความสัมพันธ์กับสิ่งของนั้นอย่างไร และติดตามอ่านเรื่องต่อไป

2. โครงเรื่อง เป็นแนวทางในการเขียนเรื่องราวต่าง ๆ การวางโครงเรื่องเป็นขั้นตอนแรกในการเขียนเรื่องเป็นการวางแผนหัวข้อหรือประเด็น และการเรียบเรียงจัดลำดับเหตุการณ์ของเรื่องที่จะเขียน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ และการลำดับเรื่องตามเวลา

2.1 การลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง เป็นการวางโครงเรื่องโดยสร้างเหตุการณ์ที่เป็นภูมิหลังที่สร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละคร และเหตุการณ์ที่ขัดแย้งจะคลี่คลายเกิดเป็นความรักและความเข้าใจ

2.2 การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ เป็นการวางโครงเรื่องแบบลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์กัน มีการสร้างเหตุการณ์หนึ่งนำไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่ง โดยสร้างเหตุการณ์ให้เกิดล่วงหน้าที่เป็นต้นเหตุของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดตามมา และเหตุการณ์เหล่านั้นมีความสัมพันธ์เป็นเหตุกับผลกัน

2.3 การลำดับเรื่องตามเวลา เป็นการวางโครงเรื่องโดยลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดขึ้น เรื่องราวส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นตามเวลา และจะมีประโยคหรือคำศัพท์กล่าวถึงเวลาอย่างชัดเจน

3. การเปิดเรื่อง เป็นเทคนิคของการแต่ง และเป็นวิธีดึงดูดผู้อ่าน เช่น เปิดเรื่องโดยการบรรยายฉาก ตัวละคร เหตุการณ์เล่าเรื่องอย่างเรียบง่าย เปิดเรื่องโดยการพัฒนาตัวละครหรือเหตุการณ์เน้นให้ผู้อ่านเห็นภาพและคล้อยตาม เป็นการปูพื้นฐานอารมณ์แก่ผู้อ่าน เปิดเรื่องโดยใช้นาฏกรรมหรือการกระทำของตัวละครที่ก่อให้เกิดความสนใจโดยเร็ว เปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนา ถ้อยคำที่ใช้สนทนาจะต้องกระแทกใจผู้อ่านทันที และเปิดเรื่องโดยใช้สุภาษิต บทกวี บทเพลงหรือข้อความคมคายชวนให้ติดตาม ประกอบด้วย 3 แบบ ได้แก่ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา และการเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร

3.1 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย เป็นการบรรยายฉาก และการกระทำของตัวละคร บอกเล่าถึงสถานที่ เวลา และบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว

3.2 การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา เป็นการใช้ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดคุยโต้ตอบกันในเรื่อง ทำให้เรื่องสนุกและสมจริงมากขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักและเข้าใจนิสัยของตัวละคร

3.3 การเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร สามารถบอกถึงเหตุการณ์ ความรู้สึกอารมณ์ต่าง ๆ ของตัวละครที่มีลักษณะเฉพาะตัวได้

4. การดำเนินเรื่อง เป็นกลวิธีนำเสนอเรื่องราวที่เกิดกับตัวละครจนดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการมีส่วนที่ชวนติดตามทำให้ผู้อ่านอยากรู้อยากเห็น คิดคาดการณ์ตามไปในขณะที่อ่านเรื่องราว กลวิธีดำเนินเรื่องที่นิยมใช้ในวรรณกรรมบันเทิงคดีเป็นการดำเนินเรื่องโดยการสร้างความใคร่รู้เรื่องต่อไป การดำเนินเรื่องโดยการลำดับเหตุการณ์ และการดำเนินเรื่องโดยการสร้างความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อบุคคลมีเป้าหมายหรือจุดหมายที่แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้ง ต่อมาภายหลังผู้แต่งมักดำเนินเรื่องโดยการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และการสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์

4.1 การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ผู้แต่งสร้างเหตุการณ์ให้เกิดขึ้นระหว่างตัวละครกับตัวละคร ความแตกต่างในด้านความรู้ ความคิด การกระทำ ความต้องการ และความตั้งใจ จะทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ และความขัดแย้งระหว่างเด็กกับเด็ก

4.2 การสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์ เป็นความทุกข์หรือความสับสนวุ่นวายในจิตใจให้ตัวละครต่อสู้ความคิดภายในจิตใจ และพยายามต่อสู้กับอุปสรรคภายในจิตใจให้ได้ในที่สุด มีการตัดสินใจอย่างหนึ่งต่ออุปสรรคนั้น ๆ

5. การปิดเรื่อง เป็นการจบเรื่องเป็นส่วนสุดท้ายของเรื่องราว ประกอบด้วย 5 แบบ ได้แก่ การปิดแบบสุขนานุกรม การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม การปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน การปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านคิดเอง และการปิดเรื่องแบบบทสนทนา

5.1 การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม เป็นการจบเรื่องอย่างมีความสุข เพราะปัญหาทุกอย่างได้แก้ไขจนสำเร็จราบรื่น เป็นการปิดเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสุขสมหวัง

5.2 การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม เป็นการจบเรื่องด้วยความตาย ความผิดหวัง ความสูญเสีย หรือความล้มเหลวในชีวิต ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเสียใจหรือผิดหวัง

5.3 การปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน เป็นการจบเรื่องในลักษณะที่ต่างจากที่ผู้อ่านคาดเดาไว้ โดยมักสร้างความประหลาดใจ ความตื่นเต้นให้แก่ผู้อ่าน เพื่อเพิ่มความสมจริงในการอ่าน

5.4 การปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านคิดเอง เป็นการปิดเรื่องโดยจบเรื่องเล่าไม่แน่ชัด แต่ปล่อยให้ผู้อ่านคิดต่อว่าเรื่องจะดำเนินต่อไปอย่างไร การปิดเรื่องแบบนี้มีความน่าสนใจและน่าติดตามอย่างมาก

5.5 การปิดเรื่องแบบบทสนทนา เป็นการปิดเรื่องที่มีลักษณะการจบเรื่องที่ผู้แต่งใช้จบบทแต่ละบท โดยใช้คำพูดหรือบทสนทนาของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้สึกที่ตัวเองกำลังมีส่วนร่วมในเรื่องหรือเหตุการณ์ที่ผู้แต่งกำลังกล่าวอยู่

6. ตัวละคร เป็นการพิจารณาว่าตัวละครสมจริงตามธรรมชาติของมนุษย์หรือไม่ในแง่ของพฤติกรรม และความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมาสอดคล้องกับภูมิหลังของตัวละครอย่างไร เช่น กล่าวถึงชาติกำเนิด การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา สิ่งแวดล้อม และการกระทำ รวมทั้งความคิด การพูดของตัวละครนั้นสอดคล้องกับภูมิหลังที่ผู้แต่งวางไว้หรือไม่ ผู้อ่านจัดลำดับความสำคัญของตัวละครได้ว่าใครเป็นตัวละครเอก ใครเป็นตัวละครรอง ดังนั้นตัวละครเอกควรจะเป็นตัวละครที่ไม่ตาย คือ มีชีวิตชีวา มีการเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดอยู่กับที่ ส่วนตัวละครรองอาจจะไม่ต้องอยู่ในช่ายมากนัก ประกอบด้วยตัวละคร 4 ลักษณะ ได้แก่ ตัวละครเด็ก ตัวละครเยาวชน ตัวละครผู้ใหญ่ และตัวละครสัตว์

6.1 ตัวละครเด็ก มีลักษณะเป็นคนในวัยเด็กมีอายุในช่วง 5-12 ปี ขาดความรู้ และประสบการณ์ เด็กส่วนมากจะมีนิสัยคือ ชุกช่น ช่างพูดช่างคิด มีความสงสัย มีจินตนาการ และเห็นคุณค่าของความสนุกสนานชอบการผจญภัย

6.2 ตัวละครเยาวชน ในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ผู้เขียนสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครที่อยู่ในวัยรุ่นและเยาวชน ซึ่งมีอายุไม่เกิน 25 ปี และยังไม่มีการบวช มีทั้งตัวละครที่เป็นหญิงสาวและเป็นชายหนุ่ม มีลักษณะนิสัยเชื่อมั่นในตนเอง คิดว่าตัวเองโตแล้ว มีความคิดเป็นของตนเอง ไม่ต้องฟังหรือปฏิบัติตามผู้ใหญ่สั่งสอน มีมุมมองของตัวเอง ชอบอิสระ มีโลกส่วนตัว และมีความรักตามธรรมชาติของหนุ่มสาว

6.3 ตัวละครผู้ใหญ่ ในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก มีตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ตัวละครผู้ใหญ่ที่มีบทบาทเป็นผู้สั่งสอนเด็ก ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก และตัวละครผู้ใหญ่อื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยให้เด็กมีชีวิตที่สนุกสนาน

6.3.1 ตัวละครผู้ใหญ่ที่มีบทบาทเป็นผู้สั่งสอนเด็ก เป็นตัวละครมีความสำคัญที่ช่วยให้เด็ก ๆ ในเรื่องได้รับข้อคิดที่นำไปปรับปรุงตัวเองให้เป็นเด็กดี ตัวละครเหล่านี้เป็นผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ชีวิต

6.3.2 ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก เป็นตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะนิสัยดี เป็นตัวละครที่อยู่แวดล้อมเด็กมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อเด็ก

6.3.3 ตัวละครผู้ใหญ่อื่น ๆ ที่มีส่วนช่วยให้เด็กมีชีวิตที่สนุกสนาน เป็นตัวละครที่อยู่ในฐานะเป็นคนรู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกับเด็ก เป็นผู้ใหญ่ที่มีบทบาทนำความสนุกสนาน และความสุขให้แก่เด็ก ทั้งนี้เป็นตัวละครที่ใจดี มีอารมณ์ดี มีความตั้งใจที่ดีที่จะฟังความคิดเห็นของเด็ก

6.4 ตัวละครสัตว์ ในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องราวต่าง ๆ ตัวละครสัตว์สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานทำให้เรื่องมีชีวิตชีวา และช่วยให้ผู้อ่านเชื่อมโยงกันได้อย่างเข้าใจง่าย

7. ฉากและบรรยากาศ พิจารณาว่าสถานที่ ช่วงเวลา เหตุการณ์ ภูมิประเทศ และบรรยากาศ มีความสมจริง มีความสัมพันธ์กลมกลืนกันและมีส่วนช่วยให้การดำเนินเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 แบบ ได้แก่ ฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์ ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่

7.1 ฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์ เป็นการบอกเล่าเหตุการณ์ในเรื่องที่กำลังเกิดขึ้น เพื่อให้เหตุการณ์ต่าง ๆ สมเหตุสมผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้เรื่องมีความน่าสนใจ และทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

7.2 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เป็นการบอกเล่าสิ่งแวดล้อมที่ผู้เขียนแต่งขึ้นสร้างขึ้นโดยมีความสมจริง เป็นสถานที่ บรรยากาศ เพื่อสะท้อนให้เห็นความรู้สึกของตัวละครอย่างชัดเจน

7.3 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่ ผู้เขียนสร้างขึ้นจากสถานที่จริง เช่น บ้าน โรงเรียน และสถานที่ที่ผู้อ่านคุ้นเคยที่มักเป็นภูมิหลังของเหตุการณ์ต่าง ๆ

8. บทสนทนา พิจารณาในแง่ของสำนวนภาษา และกลวิธีการแต่งว่ามีการสร้างบทสนทนาได้สมจริงเพียงใด เช่น บทสนทนามีความเหมาะสมกับเพศ วัย ความรู้ ฐานะ อาชีพ เชื้อชาติ ยุคสมัย หรือไม่ บทสนทนาที่ดีต้องทำให้ผู้อ่านเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครนั้นชัดเจนขึ้น เพื่อช่วยในการดำเนินเรื่องให้แนวคิดแก่ผู้อ่าน ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่ บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และบทสนทนาที่ให้คิดและข้อคิด

8.1 บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง เป็นการช่วยดำเนินเรื่องด้วยการสนทนาแทนการเล่าบรรยายเหตุการณ์ในฉาก ช่วยให้การดำเนินเหตุการณ์ได้เร็วขึ้น

8.2 บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร เป็นบทสนทนาที่ผู้อ่านจะเข้าใจถึงความคิดเห็น ความรู้สึก และอารมณ์ของตัวละครในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

8.3 บทสนทนาที่ให้คิดและข้อคิด เป็นวิธีการที่ผู้เขียนมีเจตนาสอดแทรกและแสดงแนวคิดของตนที่มีต่อเรื่องราว เหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น โดยสร้างบทสนทนาที่ตัวละครได้แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ และแง่คิดที่เป็นคติธรรมทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต หรือนำไปปฏิบัติได้

การวิจัยนี้สังเคราะห์จากแนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมของ ดนยา วงศ์ณะชัย (2542) และ Jiang (2555) เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดี

บุญยงค์ เกศเทศ (2536, หน้า 92-123) แบ่งประเภทของบันเทิงคดีไว้ 7 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. นิทานเป็นบันเทิงคดีที่น่าจะมาก่อนประเภทอื่น ด้วยเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ซึ่งถือเป็นวิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้คน อาจเขียนได้ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เนื้อหาของเรื่องให้ความสนุกเพลิดเพลิน แทรกคติธรรม ความเชื่อ หรือทัศนคติบางประการไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม
2. เรื่องสั้นเป็นบันเทิงคดีที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบมาจากนิทาน และได้แนวความคิดแบบตะวันตกมาประสมประสานกัน มีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีตัวละครน้อย มุ่งที่เวลาและสถานที่แห่งการกระทำของตัวละคร และพยายามเสนอสิ่งเหล่านั้นออกมาในรูปของวิกฤตการณ์เดียวของตัวละครมากกว่าที่จะติดตามการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการ
3. นวนิยายเป็นบันเทิงคดีที่เขียนขึ้นโดยบรรยายพฤติกรรมของมนุษย์และสังคม อาจเกิดขึ้นจากความเป็นจริงหรือจากจินตนาการของผู้เขียน หรือผสมผสานระหว่างจินตนาการกับประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมจากสังคม และชีวิตจริง นวนิยายอาจมีวิธีการเขียนได้หลายรูปแบบ แต่ไม่สามารถสรุปเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวได้
4. บทภาพยนตร์ในยุคแรกเป็นบันเทิงคดีที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นบทบรรยายประกอบการแสดงภาพยนตร์ ต่อมาได้มีการนำนวนิยายมาสร้างเป็นภาพยนตร์ จึงได้พัฒนาปรับปรุงบทให้เหมาะสมกับฉากและตัวละคร เพื่อให้ผู้แสดงเป็นผู้พูด ดำเนินเรื่องด้วยตัวเอง แทนที่จะใช้ผู้บรรยายเป็นผู้พากย์บทเพื่อดำเนินเรื่องราว
5. บทละครเป็นบันเทิงคดีที่มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เนื่องจากบทละครไม่มีการบรรยาย ใช้แต่บทสนทนาเชื่อมโยงเหตุการณ์ บทสนทนาในวรรณกรรมละครพูดจึงสำคัญมาก คำทุกคำจะต้องเป็นประโยชน์ต่อเนื้อหา ผู้เขียนบทละครจึงต้องพิถีพิถันเป็นพิเศษ
6. วรรณกรรมเพลงเป็นบันเทิงคดีที่เข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่นใช้เพียงการฟังโดยมิต้องอ่านก็เกิดสุนทรียะ มีรสชาติ และเกิดความสะเทือนอารมณ์ได้
7. วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นบันเทิงคดีที่สามารถนำเสนอได้หลายลักษณะ เช่น นิทาน คำกลอน เรื่องขบขัน นิยายผจญภัย ฯลฯ โดยใช้ระดับภาษาที่เหมาะสมกับวัย เข้าใจง่าย การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน ใช้ตัวละครไม่มาก อาจเป็นเรื่องที่แสดงถึงผลของความพยายาม ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ คุณธรรม ผลจากการทำความดี เพื่อให้เด็กรู้สึกเพลิดเพลินกับเรื่องที่อ่าน และอาจนำแนวคิดที่ได้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของตนเอง

วิริยะ สิริสิงห์ (2537) ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี พ.ศ. 2515-2532 จำนวน 38 เรื่อง โดยวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบของเรื่อง กลวิธีการเขียน กลวิธีการใช้ภาษา และ

คุณค่าของภาพประกอบผลการศึกษพบว่า องค์ประกอบของเรื่องประกอบด้วยแนวคิดหลัก 3 ด้าน คือ ด้านเสริมสร้างประสบการณ์ในงานอาชีพ การใช้ความรู้ และการแทรกคำสอนด้านคุณธรรม ส่วนโครงเรื่องมี 7 ลักษณะ คือ โครงเรื่อง การเปิดและปิดเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และข้อคิด

กลวิธีการเขียน เป็นการวางโครงเรื่องโดยมีกลวิธีเปิดเรื่องด้วยการบรรยายมากที่สุด รองลงมาเป็นการพรรณนาและใช้บทสนทนา การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับปฏิกิริยาและปิดเรื่องแบบนิยม

กลวิธีการใช้ภาษา มีการใช้คำแสดงภาพ แสดงอาการ แสดงความรู้สึก คำอุทาน และคำซ้อน สำหรับการใช้ประโยค นิยมใช้ประโยคความเดียวและประโยคความรวม นอกจากนี้ยังใช้สำนวน ภาพพจน์แบบอุปมา แบบอุปลักษณ์ และการใช้ถ้อยคำที่เล่นเสียงเล่นจังหวะ

คุณค่าของภาพประกอบมี 3 ประการ 1) ภาพช่วยเสริมแต่งให้วรรณกรรมเป็นที่น่าสนใจ โดยมีรูปเล่มหลายขนาด ปกใช้ภาพการ์ตูนสีสดใสประกอบเรื่องสำหรับเด็กเล็ก ส่วนเด็กโตใช้ภาพวาดเหมือนจริง ภาพลายเส้นและภาพถ่ายขาวดำ 2) ภาพช่วยในการแปลความหมาย โดยใช้ภาพที่ตรงกับเนื้อเรื่อง และมีการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และการเคลื่อนไหวของตัวละคร เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย 3) แสดงภาพช่วยขยายประสบการณ์ โดยเสนอประสบการณ์ใหม่แก่ผู้อ่าน

สมพร จารุณ (2540, หน้า 5-7) แบ่งหนังสือเด็กออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็ก เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ได้แก่ นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย เรื่องแปล และการ์ตูน หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กเป็นหนังสือที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและความบันเทิง มักมีเนื้อหาสาระที่เกิดจากจินตนาการของผู้เขียน หรือเป็นเรื่องที่ผู้เขียนสมมติขึ้นจากเค้าโครงและเหตุการณ์ต่าง ๆ มีการกำหนดหน้าที่และบทบาทตัวละคร สถานที่เกิดเหตุ รวมไปถึงพฤติกรรมและความละเอียดในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ต้องคำนึงถึงความเป็นจริง แต่ให้คำนึงถึงความสมจริงและเหตุผล โดยอาจถ่ายทอดในรูปของนิทานชาดก เรื่องสั้น คำกลอน

2. หนังสือสารคดีสำหรับเด็ก เป็นหนังสือที่เขียนและจัดทำขึ้นเพื่อเสนอเนื้อหาสาระความรู้ต่าง ๆ มักมีเนื้อหาสาระที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริง มีแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง สามารถใช้อ้างอิงเป็นความรู้ได้ หนังสือสารคดีสำหรับเด็กมักถ่ายทอดเป็นความเรียงหรือร้อยแก้ว โดยใช้ถ้อยคำสำนวนที่เข้าใจง่ายครอบคลุมเนื้อหา และมีความเพลิดเพลินในการอ่าน สารคดีจะไม่กำหนดตัวละคร บทบาท และความละเอียด แต่อาจวางความคิดรวบยอดไว้เป็นเป้าหมายสุดท้าย

น้ำค้าง ระวีทอง (2542) ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ขึ้นทะเบียนการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2530-2536 จำนวน 27 เรื่อง โดยวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ และภาพสะท้อนของเด็กจากวรรณกรรม ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการประพันธ์ ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องที่ตัวละครมีความรับผิดชอบและแก้ปัญหาได้ดี โครงเรื่องที่ตัวละครมีความคิดบวก มีความพากเพียร

เพื่อไปให้ถึงสิ่งที่มุ่งหวัง โครงเรื่องที่กล่าวถึงตัวละครที่มีคุณธรรม และโครงเรื่องที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ

การสร้างตัวละคร มีการสร้างตัวละครแบบสมจริง แบบอุดมคติ และแบบเหนือจริง ส่วนการสร้างฉาก เน้นฉากที่เด็กรู้จักและคุ้นเคยมากที่สุด นอกนั้นเป็นฉากที่สอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง และฉากช่วยเสริมประการณ์

การใช้ภาษามีการใช้ภาษาปาก คำภาษาถิ่น คำแสดงภาพ คำแสดงอาการ คำแสดงความรู้สึก และคำหาบเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร เหตุการณ์ และสภาพท้องถิ่น สำหรับภาพสะท้อนของเด็กที่ปรากฏจากวรรณกรรมพบว่า ด้านครอบครัวกล่าวถึงการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวยากจนที่สุด ครอบครัวชั้นกลาง ครอบครัวชั้นสูง ด้านจริยธรรมที่พบมากที่สุด คือความเมตตาธรรม ด้านการศึกษาพบว่า พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการศึกษา ด้านทรศนะของเด็กต่อสิ่งต่าง ๆ พบว่า เด็กมีทรศนะต่อการดำรงชีวิตของตนอย่างมีเป้าหมาย และพยายามต่อสู้จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ส่วนด้านทรศนะต่อสังคมรอบตัวมีทั้งที่เด็กพอใจ ไม่พอใจ และสงสัย ซึ่งขึ้นอยู่กับภาระกระทำของผู้ใหญ่หรือเหตุการณ์ที่ได้พบ

จารุวรรณิ อัมพันธุ์ (2543) ศึกษาวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2538-2542 จำนวน 15 เรื่อง โดยศึกษากระบวนการทางวรรณศิลป์ ด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา การใช้ภาษา วิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิด วิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมของเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรม ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนส่วนใหญ่วางโครงเรื่องจากสภาพเหตุการณ์สังคมในปัจจุบัน นิยมเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉาก พฤติกรรมตัวละคร บรรยายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ การดำเนินเรื่องมักใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสาเหตุภายนอกเกี่ยวกับความยากจน สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคม การดำเนินเรื่องไปตามลำดับปฏิทินเป็นส่วนใหญ่และนิยมปิดเรื่องแบบสุขนากกรรม ด้านตัวละครส่วนใหญ่ผู้เขียนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาได้อย่างสมจริง นอกจากนั้นยังมีการสร้างฉากบรรยายกาศทั้งในเมืองและชนบทได้อย่างละเอียดชัดเจนสอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่องจึงสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของผู้เขียนแต่ละคนที่มีต่อสภาพสังคมในสมัยนั้น รวมทั้งวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตลอดจนการดำเนินชีวิตของเพื่อนมนุษย์ได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันได้สื่อให้เห็นปัญหาในด้านต่าง ๆ ของสังคมทั้งในเมืองและชนบท ผู้เขียนสามารถสะท้อนสภาพชีวิตและความเป็นไปของสังคมออกมาได้อย่างสมจริงตามมุมมองของแต่ละคน รวมทั้งสอดแทรกแนวคิด คุณธรรม และสารประโยชน์ที่สำคัญลงไปด้วย

พรพิมล ชูสอน (2544, หน้า 7-15) กล่าวถึงหนังสือประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. หนังสือภาพเป็นหนังสือที่ใช้ภาพบรรยายแทนเนื้อเรื่อง เด็กเข้าใจเรื่องได้โดยไม่ต้องอ่านหรือบรรยายเนื้อเรื่อง เนื่องจากเป็นภาพวาดชนิดต่าง ๆ และวาดในลักษณะการ์ตูน

2. หนังสือนิทาน ได้แก่ นิทานต่าง ๆ ทั้งนิทานชาวบ้าน นิทานอีสป นิทานปรัมปรา หรือ นิทานที่แต่งขึ้นมาใหม่

3. หนังสือนิยาย คือ หนังสือที่แต่งเป็นเรื่องโดยมีตัวละครหลากหลายให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินและให้ความรู้สอดแทรกไว้ในเรื่อง

4. หนังสือบทร้อยกรองจะแต่งเป็นเรื่องหรือบทละครก็ได้ เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก เมื่ออ่านแล้วจะเกิดความเพลิดเพลิน

5. หนังสือการ์ตูนเป็นหนังสือที่วาดภาพการ์ตูนประกอบการบรรยายเรื่อง

เกริก ยุ้นพันธุ์ (2560, หน้า 17-20) กล่าวถึงพัฒนาการของวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2455-2555 ว่า พัฒนาการของหนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กในประเทศไทย ตั้งแต่ช่วงแรก มีการผลิตหนังสือเพื่อให้เด็กได้อ่านมีจำนวนน้อยและค่อยเพิ่มมากขึ้น การศึกษานี้ แบ่งพัฒนาการของวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก พ.ศ. 2455-2505 กับช่วงหลัง พ.ศ. 2506-2555 ในช่วงแรกวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กส่วนใหญ่ เป็นการฝึกอ่านคำ และการอ่านออกเสียง มีกลวิธีการเขียนเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวสั้น ๆ เน้นการอ่านคำ รูปคำ การสะกด และการผสมคำ มีประโยชน์ที่เด็กควรจำและคำคล้องจอง ลักษณะเช่นนี้ทำให้เด็กชื่นชอบและจะได้รัก การอ่านหนังสือ ส่วนในช่วงหลังวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กเติบโตมากใน พ.ศ. 2520 มีการจัดพิมพ์ หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของสำนักพิมพ์ที่เกิดขึ้นใหม่ และมีมาตรฐานสูงเป็นสากลมากขึ้น แต่เนื้อหาการปลูกฝังเกี่ยวกับแนวความคิดรวบยอดในหนังสือ ยังคงเดิม คือ ปลูกฝังเรื่องความดี ความงาม และความรัก

1. ความดี ได้แก่ การปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรม สติปัญญา การดำเนินชีวิตในสังคม ร่วมกับผู้อื่น ความมีวินัย และการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมถึงศิลปวัฒนธรรม

2. ความงาม ได้แก่ การแสดงออกทางความรู้สึกเกี่ยวกับศิลปะ สุนทรียศาสตร์ จินตนาการ สุขอนามัย สุขลักษณะ วัฒนธรรม ประเพณี การเรียน การสอน การเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และความพอใจในตนเอง

3. ความรัก ได้แก่ การแสดงออกถึงความรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัว ที่มีบิดามารดา พี่น้อง และญาติ ความรักในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บุคคล สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติ

จรรยาบรรณ เทพศรีเมือง (2560, หน้า 12) กล่าวถึงหนังสือประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กว่าเป็นงานเขียนที่มุ่งให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินเป็นหลัก ส่วนความรู้เป็นสิ่งสำคัญรองลงมา โดยมีจุดมุ่งหมายให้ความบันเทิงเป็นหลักและให้ข้อคิด คตินิยม หรือสอนใจแก่ผู้อ่านบันเทิงคดี แบ่งเป็นประเภท ดังนี้

1. นวนิยายเป็นการผูกเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตและพฤติกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่สมจริง อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริง และจำลองสภาพชีวิตของสังคมส่วนใดส่วนหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายให้ความบันเทิงใจแก่ผู้อ่าน
2. เรื่องสั้นเป็นงานเขียนที่มีลักษณะเดียวกับนวนิยาย แต่มีขนาดสั้นกว่า จะเสนอพฤติกรรมหรือเหตุการณ์มุมใดมุมหนึ่งของชีวิต หรือเหตุการณ์หนึ่ง หรือช่วงชีวิตหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน
3. บทละครเป็นงานเขียนที่ผูกเรื่องราวขึ้นจากพฤติกรรมของมนุษย์ เช่นเดียวกับนวนิยาย และเรื่องสั้น แต่จุดมุ่งหมายในการเขียนต่างกัน บทละครเขียนขึ้นเพื่อนำไปแสดง ส่วนนวนิยายและเรื่องสั้นเขียนขึ้นเพื่ออ่าน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดีสรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าประกอบของวรรณกรรม ประเภทของวรรณกรรมบันเทิงคดี พัฒนาการของวรรณกรรมบันเทิงคดี กลวิธีการแต่งและการใช้ภาษาในวรรณกรรม ภาพสะท้อนสังคมจากวรรณกรรม และคุณค่าของภาพประกอบวรรณกรรม การศึกษาดังกล่าวศึกษาจากข้อมูลวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ตั้งแต่ พ.ศ. 2455-2555

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณค่าในวรรณกรรม

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2538, หน้า 45-50) กล่าวถึงคุณค่าวรรณกรรมทางอารมณ์ และคุณค่าทางปัญญา ดังนี้

1. คุณค่าทางอารมณ์เป็นแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นจากผู้ประพันธ์แล้วถ่ายทอดมายังผู้อ่านตีความซึ่งอาจจะตรงหรือคล้อยกับผู้ประพันธ์ เช่น อารมณ์โศก อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ โดยวรรณกรรมจะเป็นเครื่องขัดเกลาอารมณ์ให้หายความกังวลและความหมกมุ่น ทำให้รู้สึกสบายใจในชีวิต รู้ค่าความงามของธรรมชาติ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสัจธรรม
2. คุณค่าทางปัญญา วรรณกรรมแทบทุกเรื่องผู้อ่านจะได้รับความคิดและความรู้เพิ่มขึ้น มีผลให้สติปัญญาทั้งทางด้านวิทยาการ ความรู้รอบตัว ความรู้เท่าทันคน ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่องให้ข้อคิดต่อผู้อ่านสามารถนำมาใช้ประโยชน์ ทำให้จิตใจสูงขึ้น หรือนำมาใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ธวัช ปุณโณทก (2527, หน้า 10-11) กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรม 2 ประเภท ดังนี้

1. คุณค่าของวรรณกรรมต่อปัจเจกบุคคล คือ ส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกทักษะ ส่งเสริมปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมในการเรียนรู้ทางด้านภาษา ส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้ความบันเทิงใจ เพลิดเพลิน สนุกสนาน สะเทือนใจ สะเทือนอารมณ์ ทั้งอารมณ์รัก โกรธ แค้น

สงสาร และสนใจ ประเทืองปัญญาให้ประสบการณ์จำลองชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ให้มีโน้ตส์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

2. คุณค่าของวรรณกรรมต่อการสร้างสรรค์สังคม วรรณกรรมมีส่วนให้ความสำคัญของสังคมหรือมีโน้ตส์ร่วมของสังคมโดยวิธีเสนอแนวคิดต่อผู้อ่านโดยส่วนรวม เป็นการปลูกฝังทัศนคติต่อสังคมแก่ผู้อ่าน และมีกลวิธีในการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นพ้องกับแนวคิดที่ผู้ประพันธ์เสนอมาในรูปวรรณกรรม หรือให้ผู้อ่านเลือกรูปแบบของสังคมตามทัศนะของตนเอง ได้แก่ ศิลธรรม กรอบจารีตประเพณี และธรรมเนียม ต่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น มีมีโน้ตส์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม วรรณกรรมได้เสนอแนวคิดร่วมของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมโดยไม่หยุดนิ่ง เพื่อไปสู่สภาพของสังคมมนุษย์ที่ดีกว่า สามารถเสนอแนวคิดร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สภาพที่ดีกว่า และชะลอการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่สภาพชีวิตเลวลง หรือชะลอการเปลี่ยนแปลงที่คนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งพยายามผลักดันจะให้เป็นไปแต่ไม่ใช้มีโน้ตส์ร่วมของสังคม และเสนอแนะ เร่งเร้ามีโน้ตส์ของปัจเจกบุคคลให้พยายามปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทางด้านสังคมอันไม่เคยหยุดนิ่ง

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2552, หน้า 61) กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมไว้ 3 ลักษณะดังนี้

1. คุณค่าทางอารมณ์ (emotional value) เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินเจริญใจ ก่อให้เกิดอารมณ์หวั่นไหวคล้อยไปตามรสชาติของสำนวนภาษา กวีโวหาร และอรรถรส คือ เนื้อหาสาระของเรื่อง

2. คุณค่าสติปัญญา (intellectual Value) ที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้ประสบการณ์ที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

3. คุณค่าทางศีลธรรม (moral value) วรรณกรรมที่ช่วยยกระดับจิตใจของผู้อ่านให้สูงขึ้น ทำให้เป็นคนที่มีมองโลกในแง่ดี จิตใจผ่องใส งดงาม ไม่คล้อยตามอำนาจของกิเลสตัณหาฝ่ายต่ำถึงพร้อมด้วยจิตสำนึกสาธารณะ และค่านิยมที่พึงประสงค์

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า คุณค่าในงานวรรณกรรม แบ่งเป็นการสร้างทักษะด้านความรู้ ความคิด การสร้างสรรค์ความบันเทิงใจ พัฒนาสติปัญญา รู้คุณค่าของศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของคนในสังคม

วันเพ็ญ พินอักษร (2546) ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของมนุษย์ซึ่งเป็นคุณค่าทางจริยธรรม จากนวนิยายเรื่องเวลาในขวดแก้ว และลอดลายมังกร ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายทั้งสองเรื่องแสดงว่า มนุษย์ที่มีคุณค่าหรือคนที่สร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ขึ้นมาด้วยตนเอง หรือสร้างขึ้นด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์อันเกื้อกูลต่อการเผชิญปัญหาสาธารณะสำคัญที่ผู้ประพันธ์เน้นในเรื่อง เวลาในขวดแก้ว คือ ประสบการณ์ทำให้มนุษย์เติบโตขึ้นมีพัฒนาการทางปัญญาจนเข้าใจความเป็นจริง มีพัฒนาการทาง

ปัญญา จนเข้าใจความเป็นจริงและแก้ไขความอ่อนแอทางจิตใจ ตลอดจนการถอยหนีไปสู่ความหมกมุ่นกับอดีตได้ ส่วนเรื่องลวดลายมังกร แสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จทางเศรษฐกิจไม่เพียงเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตการขาดหลักยึดทางคุณธรรมหรือความอ่อนแอทางจริยธรรมจะทำให้มนุษย์ประสบปัญหาหนักในชีวิต โดยเฉพาะเมื่อเกิดความสับสนทางคุณค่า การยึดถือตัวเองเป็นศูนย์กลาง ความทะเยอทะยาน และการมุ่งครอบครอง

พรพหม บุญนอม (2551) ศึกษาลักษณะเด่นและคุณค่าของนวนิยายไทยรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (พ.ศ. 2522–2546) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพรวมของนวนิยายไทยรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 ถึง พ.ศ. 2546 เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะเด่นและคุณค่า ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายไทยซีไรต์มีลักษณะเด่นในด้านเนื้อหา ด้านแนวคิด และด้านกลวิธีการประพันธ์ ในด้านเนื้อหา พบว่า มีความหลากหลาย ได้แก่ วิถีชีวิตชนบท ความไม่เป็นธรรมในสังคม ชีวิตครอบครัวปรัชญาชีวิต โรมานซ์ ประวัติศาสตร์การเมือง ธรรมะหรือวิทยาศาสตร์ สังคมอุดมคติ ในด้านแนวคิดก็มีความหลากหลายเช่นกัน ได้แก่ แนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แนวคิดด้านสังคม แนวคิดด้านปรัชญา แนวคิดด้านการเมือง และแนวคิดด้านธรรมชาติธาตุแท้ของมนุษย์ ส่วนลักษณะเด่นด้านกลวิธีการประพันธ์ของนวนิยายซีไรต์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลวิธีในการนำเสนอเรื่องและส่วนของการใช้ภาษา ในส่วนกลวิธีในการนำเสนอ พบว่า มีความหลากหลายและทวีความซับซ้อนขึ้นเป็นลำดับ เช่น มีการใช้กระแสนึก มีการใช้สัญลักษณ์มีการล้อขนบนิยามการแต่ง มีการประสานศิลปะการเล่าเรื่องหลายแบบเข้าด้วยกัน เป็นต้น ในส่วนของการใช้ภาษา พบว่า มีความเด่นในด้านการสรรคำและการใช้โวหารภาพพจน์ลักษณะเด่นดังกล่าวข้างต้นทำให้นวนิยายไทยซีไรต์มีคุณค่าทางสังคมและทางวรรณศิลป์ กล่าวคือ นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ยังให้ข้อคิดให้ความรู้ต่าง ๆ มีสำนวนภาษาที่น่าสนใจและการสร้างสรรค์วรรณกรรมแบบใหม่

บุญญาภา คำผาง (2552) ศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์จากนวนิยายเรื่อง คำอ้าย ของ ยงค์ โยโสธร โดยศึกษาตามเกณฑ์การจำแนกองค์ประกอบของ วนิดา บำรุงไทย ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และท่วงทำนองเขียน ผลการศึกษาพบว่า ด้านแนวคิดและเนื้อเรื่องสอนให้เข้าใจและอยู่กับความเป็นจริงของชีวิต อีกทั้งเนื้อเรื่องยังเป็นเหมือนการบันทึกสภาพชีวิตที่เรียบง่ายของชนบทอีสานที่นับวันจะสูญหายไป ด้านตัวละครมีความเด่นในกลวิธีการสร้างตัวละคร คือ ตัวละครมีลักษณะเป็นชาวชนบทอีสาน ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างมีชีวิตชีวาและเป็นธรรมชาติ ด้านบทสนทนามีความเด่นในลักษณะของการพูดสนทนาเหมือนจริง เหมาะสมกับตัวละครผู้พูด รวมทั้งใช้ภาษาถิ่นอีสานแทรกในบทพูด ด้านฉากเป็นฉากที่มีประสิทธิภาพ สร้างบรรยากาศของเรื่องให้สอดคล้องสมจริง เกิดความสะเทือนอารมณ์ และสร้างจินตนาการ ด้านท่วงทำนองเขียน ผู้แต่งมีการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สื่อสาร

ได้ชัดเจน มีความโดดเด่นในด้านการสรรคำ การใช้โวหารภาพพจน์ การสอดแทรกมุกตลก และการใช้สัญลักษณ์ ทำให้ได้รับรองของอารมณ์ความซาบซึ้ง และก่อให้เกิดสุนทรียภาพในจินตนาการของผู้อ่าน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณค่าในวรรณกรรม สรุปได้ว่า มีการศึกษาคุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าทางปัญญา คุณค่าทางจริยธรรม คุณค่าต่อบุคคล คุณค่าต่อสังคม และคุณค่าทางวรรณศิลป์ การศึกษาดังกล่าวศึกษาจากข้อมูลนวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) และรางวัลวรรณกรรมบัวหลวง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรม

กุหลาบ มลลิกะมาส (2521, หน้า 29-32) กล่าวว่า เทคนิคคือวิธีการหรือกลวิธีซึ่งผู้แต่งนำมาใช้ในการถ่ายทอดความนึกคิดหรือความสะเทือนใจ ซึ่งเป็นการแสดงชั้นเชิงให้เห็นว่า ผู้แต่งมีฝีมือขนาดไหน โบราณใช้คำว่า “อุบาย” (แต่ในปัจจุบันความหมายได้กลายเป็นไปในทางที่ไม่ดี) เพื่อให้ผู้อ่านได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเหล่านั้นได้อย่างลึกซึ้ง การใช้เทคนิคอาจทำได้หลายประการ เช่น

1. กลวิธีในการเลือกผู้เล่า บางเรื่องตัวละครเป็นผู้เล่า โดยใช้สรรพนามว่าข้าพเจ้าหรือดิฉัน หากตัวเอกเป็นผู้เล่าเองจะแสดงความรู้สึกนึกคิดได้อย่างเต็มที่ บางเรื่องมีวิธีการเล่าเป็นกลาง ๆ ถึงบทตัวละครใดก็ให้ตัวละครนั้นเป็นผู้เล่า การเลือกตัวละครพูดเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเรื่อง
2. กลวิธีในการเล่าย้อนหลัง เช่น เรื่องของเขาชื่อกานต์ของ สุวรรณี สุคนธา เรื่องนี้เปิดฉากเรื่อง ด้วยพิธีแต่งงานของตัวเอก แล้วจึงเล่าย้อนไปถึงความสัมพันธ์ของพระเอก และนางเอก จนกระทั่งได้แต่งงานกัน
3. การแสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร โดยผู้แต่งไม่ต้องบรรยายโดยตรง เช่น ในเรื่องผู้ดีตอน สุดใจไปงานวันเกิดเพื่อนคนหนึ่งกับวิมล ถึงตอนให้ของขวัญสุดใจรีบถือของขวัญของวิมลเดินไปให้ก่อนแล้วแอบกระซิบว่า “มาด้วยกันให้ด้วยกัน” เช่นนี้ผู้อ่านก็ทราบได้ทันทีว่าตัวละครมีลักษณะอย่างไร ทำให้เกิดภาพในจิตใจ และเกิดความประทับใจ
4. วิธีเปิดเรื่องและปิดเรื่องให้ประทับใจ ข้อนี้เป็นเทคนิคของการแต่งอย่างหนึ่ง บางเรื่องผู้แต่งจะทิ้งท้ายไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเอง
5. การเลือกรายละเอียดในการดำเนินเรื่อง ปกติตัวละครตัวหนึ่ง ๆ จะต้องมีการกระทำในชีวิตประจำวันอย่างมากมาย ผู้แต่งไม่หยิบยกการกระทำทุกอย่างขึ้นมากล่าว แต่จะเลือกเฉพาะตอนที่สำคัญแก่การดำเนินเรื่องขึ้นมาเขียน เลือกเฉพาะคำสนทนาที่เหมาะสม การเลือกรายละเอียดไม่เป็นจะทำให้เรื่องกระจัดกระจายและเสียบรรยากาศ

6. การใช้ลักษณะหรือสิ่งแทน ในภาพยนตร์มักมีวิธีสร้างความเข้าใจด้วยสิ่งแทนเสมอ เช่น ดอกไม้สีขาวแสดงถึงความบริสุทธิ์ของสตรี

7. การสร้างภาพในจินตนาการ คือ การกล่าวให้เห็นภาพด้วยจินตนาการ เช่น ดอกไม้บานทั้งทุ่ง ซึ่งบอกถึงความงามและความรู้สึกในใจของหญิงสาว

8. การสร้างประวัติ เรื่องลึกลับมักมีการสร้างเรื่องหรือเบาะแสให้ทราบได้

9. การสร้างบรรยากาศ เช่น เมื่ออ่านจบแล้ว ผู้อ่านจะรู้สึกเศร้าหรือสุขสดชื่นตามไปด้วย

สุวนีย์ มกราพันธุ์ (2525, หน้า 154-155) กล่าวถึงกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสรุปได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง คือ คำโครงเรื่องที่ผู้เขียนวางไว้ หรือทิศทางของเรื่อง ในการศึกษาผู้อ่านควรแยกโครงเรื่องออกจากเนื้อเรื่อง การพบเจอโครงเรื่องจะช่วยให้สามารถเปรียบเทียบลักษณะของเรื่องนั้นได้ต่างหรือเหมือนเรื่องอื่นเพียงใด

2. ตัวละคร เป็นตัวละครแบบสมจริง หรือตัวละครอุดมคติ ความสม่ำเสมอของลักษณะตัวละคร บุคลิกของตัวละครที่สำคัญมีผลต่อการดำเนินเรื่องอย่างไร แง่คิดใดบ้างที่ได้จากตัวละครที่เกิดขึ้นในเรื่อง

3. ฉาก ต้องสัมพันธ์และเหมาะสมต่อเหตุการณ์ การบรรยายสภาพฉากสมจริงหรือไม่สมจริงเพียงใด

4. บทสนทนา จะช่วยในการดำเนินเรื่อง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเนื้อเรื่องโดยไม่ต้องบรรยายเอง ตัวละครตัวหนึ่งอาจถูกนำเสนอเข้าสู่เรื่องด้วยบทสนทนาของตัวละครคู่หนึ่งก็ได้ บทสนทนาควรจะเหมาะสมกับสภาพ และบุคลิกของตัวละครอาจเป็นคำพูดที่ใช้สนทนาอย่างสมจริง

5. กลวิธีการแต่ง ทำในรูปจดหมายโต้ตอบกัน หรือเสนอในรูปบทละครสมัยใหม่

6. วิเคราะห์ความหมายของชื่อเรื่อง เพื่อหาแง่คิด เพราะชื่อเรื่องย่อมสัมพันธ์กับโครงเรื่อง

7. แง่คิดเกี่ยวกับสาระ ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนออาจมีหลายเรื่องย่อย เช่น เรื่องเกี่ยวกับความรักที่ออกจากกรอบประเพณี แง่คิดจากพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในครอบครัวหรือสังคม บางเรื่องอาจให้แง่คิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและช่องว่างในสังคมแม้ไม่ได้เป็นหัวใจของเรื่องก็ตาม สิ่งที่ควรกล่าวถึง คือ สาระทางคุณธรรม สาระทางวัฒนธรรมประเพณี สาระความรู้อื่น ๆ

رينฤทัย สัจจพันธุ์ (2526, หน้า 59-63) กล่าวถึงการวิเคราะห์วิจารณ์ประเมิณค่าวรรณกรรมสรุปได้ดังนี้

1. การพิจารณาเนื้อเรื่อง วรรณกรรมเป็นเรื่องที่เขียนเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ โลก สังคม และสิ่งแวดล้อม ลักษณะสำคัญของเนื้อหาในงานเขียนประเภทวรรณกรรม คือ ความสมจริง ดังนั้นต้องวิเคราะห์งานเขียนชิ้นนั้นออกเป็นส่วน ๆ ลักษณะของวรรณกรรมประกอบไปด้วยส่วนสำคัญหลายอย่าง เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร แก่นเรื่อง ฉาก เนื้อเรื่อง

1.1 การวิเคราะห์โครงเรื่อง สามารถพิจารณาได้ว่าผู้แต่งผูกเรื่องได้สมเหตุสมผล มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันหรือไม่ สะท้อนสภาพสังคมร่วมสมัยได้ลึกซึ้ง กว้างขวางสมจริงเพียงใด ผู้อ่านได้ประสบการณ์จากการอ่านมากน้อยเพียงใด หรือเกิดความรู้สึกร่วมไปกับผู้เขียนในด้านต่าง ๆ หรือไม่

1.2 การวิเคราะห์ตัวละคร พิจารณาว่าผู้เขียนได้ให้ภูมิหลังของตัวละครไว้อย่างไร เช่น กล่าวถึงชาติกำเนิด การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา สิ่งแวดล้อม การกระทำ รวมทั้งความคิด การพูดของ ตัวละครนั้น สอดคล้องกับภูมิหลังที่ผู้เขียนวางไว้หรือไม่ ผู้อ่านจัดลำดับความสำคัญของตัวละครได้ว่า ใครเป็นตัวละครเอก ตัวละครรอง และยังต้องพิจารณาวิถีชีวิตของตัวละครเป็นอย่างไร ตัวละครที่มี ชีวิตชีวมักจะมีพัฒนาการทางความรู้ ความคิด อารมณ์ไปตามประสบการณ์สิ่งแวดล้อมและกาลเวลา ดังนั้นตัวละครเอกในวรรณกรรมควรจะเป็นตัวละครที่ไม่ตาย คือ มีชีวิตชีวา มีการเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดอยู่กับที่ ส่วนตัวละครรองอาจจะไม่ต้องอยู่ในข่ายมากนัก

1.3 การวิเคราะห์แก่นเรื่อง (สารัตถะ) คือ จุดสำคัญของเรื่องที่ผู้อ่านจะได้จาก วรรณกรรมเรื่องหนึ่ง แก่นเรื่องมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต การค้นหาแก่นเรื่องผู้เขียนอาจบอก ผู้อ่านตรง ๆ หรือปรากฏที่ชื่อเรื่อง แต่โดยส่วนมากผู้เขียนจะไม่กล่าวไว้ ผู้อ่านต้องค้นหาเองโดยถาม ตนเองว่า จุดมุ่งหมายสำคัญของเรื่องที่อ่านคืออะไร ผู้แต่งต้องการให้ทราบทัศนคติของชีวิตอย่างไร เช่น นวนิยายเรื่องหนึ่งในร้อยของดอกไม้มัด แก่นเรื่องจะปรากฏในพุทธสุภาษิตที่ผู้เขียนกล่าวนำไว้ว่า “พึงชำระความโกรธด้วยความไม่โกรธ ชำระความชังด้วยความดี ชำระความตระหนี่ด้วยการให้ ชำระ ความหลงใหลด้วยความเป็นหลักฐาน”

1.4 การวิเคราะห์ฉาก ควรพิจารณาดูความกลมกลืนของเนื้อเรื่องฉากในวรรณกรรม หมายถึง สถานที่และเวลาอันเป็นตัวสร้างบรรยากาศของเรื่อง การบรรยายฉากอาจทำได้หลายวิธี เช่น การใช้คำบรรยายของผู้แต่ง การใช้ภาษาถิ่นของตัวละคร การกล่าวถึงประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้ ทราบว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นที่ใด ในสมัยใด หรืออาจจะใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นฉากของเรื่อง ฉากมีความเกี่ยวข้องกับบรรยากาศของเรื่องและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตัวละครด้วย ฉากในบางเรื่อง อาจจะมิบทบาทเป็นประหนึ่งตัวละคร เช่น ฉากในเรื่องสั้นชุดฟ้าปกั่นของลาวคำหอม มีความสำคัญ ในการกำหนดพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง

1.5 การวิเคราะห์เนื้อเรื่อง พิจารณาส่วนประกอบต่าง ๆ ของวรรณกรรมในแง่ความสมจริง มีข้อที่ต้องระมัดระวังในการวินิจฉัยอยู่ 3 ประการ

ประการที่หนึ่ง ควรตระหนักว่าความจริงบางอย่างหรือบางแง่มุมอ่านไม่ตรงกับ ประสบการณ์ของผู้อ่าน การตัดสินใจตามเกณฑ์ของความสมจริงจึงต้องใคร่ครวญก่อนจะตัดสินใจว่า งานเขียนชิ้นใดชิ้นหนึ่งว่า “ไม่สมจริง” เพราะผู้แต่งอาจจะกล่าวถึงความจริงในแง่ที่กว้างและลึกด้วย

ทักษะที่แปลกใหม่ หรืออาจจะไฝ่ฝันถึงอุดมการณ์บางอย่าง หรือการดำเนินชีวิตตามแบบซึ่งยังไม่เคยปรากฏ ดังนั้น “ความจริง” จึงอาจจะหมายถึงความจริงที่เป็นอยู่และความจริงที่อาจจะเป็นไปได้

ประการที่สอง งานเขียนมีบางส่วนที่มีลักษณะเกินความจริง เช่น ตัวละครดีเกินไป สวยเกินไป เก่งเกินไป ตัวละครเหล่านี้ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อจูงใจให้มีลักษณะเช่นนั้นจะถือว่าเป็นความบกพร่องของงานเขียนขึ้นหรือไม่ หรือในนิยายปรัมปราบางเรื่องมีเรื่องเกี่ยวกับยักษ์ ปีศาจ เทวดา นางฟ้า และอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ซึ่งจัดว่าเป็นผลงานทางด้านจินตนาการสร้างสรรค์ ถ้าจะวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องเหลวไหลก็ดูจะไม่เป็นการยุติธรรมนัก

ประการที่สาม งานเขียนบางชิ้นมีความสมจริงทั้งเนื้อเรื่อง แก่นเรื่อง ลักษณะตัวละคร ฉาก บทสนทนา แต่หากสมจริงจนเกินไปก็จะทำให้เรื่องไม่น่าสนใจ ถ้าจะวินิจฉัยคุณค่าว่าสมจริงก็อาจจะเป็นการยกย่องเกินควรไปได้

2. พิจารณาในแง่ศิลปะการแต่ง วรรณกรรม คือ ผลผลิตหรือการแสดงออกซึ่งอารมณ์ สะเทือนใจ ความนึกคิด หรือทักษะของผู้แต่ง ฉะนั้นจึงต้องมีกลวิธีการเขียนเพื่อถ่ายทอดความนึกคิด ในการพิจารณาศิลปะการแต่งนั้นจึงควรพิจารณาว่าผู้แต่งเลือกใช้กลวิธีการเขียนได้อย่างมีศิลปะหรือไม่ มีหัวข้อให้พิจารณาเพื่อให้ง่ายขึ้น ได้แก่

2.1 กลวิธีการดำเนินเรื่อง เช่น การดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ การดำเนินเรื่องโดยใช้กลวิธีการย้อนเรื่องไปมา การดำเนินเรื่องโดยใช้วิธีการเล่าด้วยจดหมาย การดำเนินเรื่องโดยการเลือกพูดเล่าเรื่อง ฯลฯ

2.2 แนวคิด เช่น แนวคิดสังคมนิยม แนวคิดสัญลักษณ์นิยม และแนวคิดธรรมชาตินิยม หรือแนวคิดแบบเหนือจริงทักษะของผู้แต่ง

2.3 สำนวนภาษา การพิจารณาศิลปะการแต่งมี 2 ประการ คือ 1) ความคิดริเริ่ม เป็นเรื่องยากจะบอกได้ เพราะนักเขียนมักจะรับอิทธิพลซึ่งกันและกัน ผู้อ่านต้องใจกว้าง หากงานชิ้นใดมีลักษณะเฉพาะตัวนับว่าเป็นความคิดริเริ่ม และมีนักเขียนหลายคนแต่งเรื่องทำนองเดียวกัน หรือคล้ายกัน มีความเป็นตัวของตัวเอง มีอารมณ์ ทักษะคิดเป็นของตนเอง ฉะนั้นอาจจะไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นของเก่านำมาเล่าใหม่ด้วยลักษณะเฉพาะตัว 2) ความมีเอกภาพ เป็นความกระชับรัดกุมของโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง การสร้างตัวละคร บทสนทนา ฉาก และรายละเอียดอื่น ๆ ต้องสัมพันธ์สอดคล้องกลมกลืนกัน

3. พิจารณาในแง่ของผลสะท้อนจากการอ่าน เป็นส่วนที่ค่อนข้างจะเป็นความเห็นเฉพาะบุคคล เพราะเป็นเรื่องปฏิกิริยาของผู้อ่านที่มีต่อวรรณกรรมเรื่องนั้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะวัดความรู้สึกร่วมตัว อคติ หรือประสบการณ์ส่วนตัวออกไปได้ อาจพิจารณาวรรณกรรมในแง่ผลสะท้อนของผู้อ่านด้วยใจเป็นกลางที่สุดได้ 2 ประการ คือ ความเพลิดเพลินทางอารมณ์ และความเพลิดเพลินทางปัญญา

3.1 ความเพลิดเพลินทางอารมณ์ เป็นการพิจารณาว่าได้รับความบันเทิงจากการอ่านมากหรือน้อยเพียงใด เช่น มีอารมณ์คล้อยตามพฤติกรรม และอารมณ์ของผู้อ่าน เช่นนี้เป็นการตัดสินใจหรือวินิจฉัยด้วย “อารมณ์” อย่างแท้จริง ผู้อ่านต้องประเมินจากตนเองในระหว่างการอ่าน เมื่ออ่านจบแล้วผู้อ่านบางคนจะรู้สึกเพลิดเพลินเมื่ออ่านเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย ๆ แต่บางคนอาจจะพอใจตีความหมาย หรือพบปัญหาที่ผู้เขียนจงใจสร้างขึ้นอย่างซับซ้อน โดยเกิดอารมณ์สนุก และรู้สึกว่าเป็นงานที่ทำหายชวนให้ติดตาม ทั้งนี้ไม่มีเกณฑ์ตัดสินใดบ่งบอกได้ว่าความเห็นใครถูกหรือผิด

3.2 ความเพลิดเพลินทางปัญญา เป็นการพิจารณาว่าวรรณกรรมมีคุณค่าในด้านให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านนอกเหนือไปจากความเพลิดเพลิน เช่น สั่งสอน เสนอแนะ หรือแสดงอุดมการณ์ ซึ่งก่อให้เกิด “ความคิดอ่าน” หรือความเจริญงอกงามทางสติปัญญานอกเหนือไปจากทางจิตใจ อย่างไรก็ตามมีข้อพึงคิดว่าอย่าถือเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวเกินไป วรรณกรรมก็มี “ระดับ” เช่นเดียวกับที่ผู้อ่านมี “ระดับ” วรรณกรรมแสดงข้อคิดจึงต้องการผู้อ่านที่มีประสบการณ์และมีความคิด วรรณกรรมบางเรื่องอาจจะให้ความเพลิดเพลินทางอารมณ์มากกว่าทางปัญญาหรือในทางกลับกันก็ได้ ข้อคิดบางอย่างอาจจะตื่นขึ้นหรือลึกซึ้งเกินกว่าจะเข้าถึง แต่การวินิจฉัยคุณค่าของวรรณกรรมในด้านนี้เป็นสิ่งที่ควรกระทำ

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543, หน้า 194) กล่าวถึงการพิจารณาประเมินค่าหนังสือ สรุปได้ดังนี้

1. แก่นของเรื่อง เนื้อหาและโครงเรื่อง ต้องอธิบายได้ว่า แก่นของเรื่อง เนื้อหา และโครงเรื่องของวรรณกรรมที่วิจารณ์นั้นเป็นอย่างไร
2. ฉากและช่วงเวลา ควรพิจารณาว่าเนื้อเรื่องของวรรณกรรมนั้นเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใด ถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ และดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลาหรือไม่ ส่วนฉากนั้นให้พิจารณาว่าฉากที่ปรากฏในเรื่องสมจริงหรือไม่ และมีอิทธิพลต่อตัวละครหรือไม่อย่างไร
3. การสร้างตัวละคร ควรพิจารณาว่าตัวละครมีลักษณะอย่างไร ผู้แต่งมีวิธีการสร้างตัวละครให้ดูสมจริงตามธรรมชาติของมนุษย์หรือไม่
4. โครงสร้าง ควรพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของวรรณกรรม ได้แก่ แก่นของเรื่อง เนื้อหา โครงเรื่อง ฉาก และการสร้างตัวละครนั้นมีลักษณะประสมประสานกันอย่างมีเอกภาพหรือไม่
5. รูปแบบและประเภท ควรพิจารณาว่าวรรณกรรมมีรูปแบบอย่างไร เช่น เป็นอัตชีวประวัติ ความทรงจำ บันทึก จดหมาย รูปแบบประสมหรือรูปแบบอื่น ๆ และให้พิจารณาถึงประเภทของวรรณกรรมด้วยว่าเป็นนวนิยายรัก อาชญานิยาย นวนิยายทางการเมือง หรือนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
6. กลวิธีในการแต่ง ควรพิจารณาถึงกลวิธีต่าง ๆ ในการแต่งของผู้เขียนว่าใช้แบบใดบ้าง เช่น ใช้กลวิธีเล่าเรื่องย้อนหลัง กลวิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสดิจิตประวัติบ้างหรือไม่ ผู้แต่งเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยและเป็นการแต่งแบบสมจริงหรือแบบเพ้อฝัน

อารยา พงษ์ลักษณ์ (2546) ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายชุดล่องไพรของน้อย อินทนนท์ วิเคราะห์ด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา กลวิธีการเล่าเรื่อง และแก่นเรื่อง ศึกษาเรื่องท่วงทำนองการแต่ง จำนวน 17 ตอน ผลการศึกษาพบว่า โครงเรื่องของนวนิยายชุดนี้ ผู้แต่งนิยมเปิดเรื่องโดยการบอกสาเหตุของการเข้าป่าผจญภัยกับการสร้างความสนใจใคร่รู้ควบคู่กันไป แล้วจึงสร้างปมปัญหาหรือขัดแย้ง และเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง รวมทั้งการสร้างความสนใจใคร่รู้ในการดำเนินเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาจนเรื่องคลี่คลายในตอนจบ มักจบแบบสุขนานุกรมมากกว่าลักษณะอื่น ตัวละครมีพฤติกรรมต่าง ๆ แบบสมจริง และตัวละครมีพฤติกรรมแบบเหนือจริง ฉากที่เป็นจริงและฉากในจินตนาการ การสร้างฉากมีลักษณะเด่น คือ ฉากมีความเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร และฉากมีความเหมาะสมกับเหตุการณ์และบรรยากาศในเรื่อง บทสนทนาบอกลักษณะนิสัยของตัวละครและช่วยดำเนินเรื่องอยู่อย่างต่อเนื่อง และยังสร้างความสนใจให้เรื่องน่าตื่นเต้นสนุกสนานขึ้น

กลวิธีการเล่าเรื่อง ส่วนใหญ่ผู้แต่งหรือตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่อง โดยเรียบเรียงลำดับไปตามลำดับเวลา แก่นเรื่องแสดงข้อคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านดีและด้านไม่ดี การแสดงกฎเกณฑ์ธรรมชาติหรือความเป็นธรรมชาติของโลก ด้านท่วงทำนองการแต่ง พบว่า มีการเลือกใช้คำให้ง่ายต่อการอ่าน โดยใช้คำที่มีความหมายตรงและความหมายแฝง การใช้คำซ้อน คำซ้ำ และคำอุทาน เพื่อเน้นอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของตัวละคร การใช้ภาษาโวหารต่าง ๆ เช่น อุปมาและอุปลักษณ์ สอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง ทำให้เกิดภาพจินตนาการ ทั้งนี้ยังทำให้นวนิยายของน้อย อินทนนท์ มีความไพเราะและสละสลวยขึ้นในรูปประโยค ผู้แต่งใช้ประโยคสั้นมีความกะทัดรัดและประโยคยาวในการบรรยาย การพรรณนาฉากและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง อีกทั้งยังใช้เป็นบทสนทนาของตัวละคร ทำให้เรื่องน่าอ่านมากขึ้น

จรรยงค์ บุญชัน (2551) ศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของนวนิยาย เรื่อง ความสุขของกะทิ โดยศึกษาตามเกณฑ์การจำแนกองค์ประกอบของ วนิดา บำรุงไทย ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และท่วงทำนองเขียน ผลการศึกษาพบว่า ด้านกลวิธีการดำเนินเรื่อง ผู้แต่งใช้วิธีการสร้างความสนใจด้วยการเผยให้เห็นปริศนาที่ละน้อยและแสดงให้เห็นปัญหาเด่นชัดขึ้น กลวิธีการเปิดเรื่องและปิดเรื่องก็เป็นจุดเด่นอีกด้านหนึ่ง คือ ใช้การเปิดเรื่องและปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์เดียวกัน เป็นการย้อนกลับไปใช้ชีวิตอันอบอุ่น เป็นสุขของตัวละคร ด้านความเด่นของกลวิธีการสร้างตัวละคร คือ ผู้แต่งสร้างตัวละครได้สมจริง อีกทั้งใช้ตัวละครเด็กเป็นตัวละครเอก ทำให้นวนิยายเรื่องนี้สื่อให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ สะอาด บทสนทนามีความเด่นอันเกิดจากการใช้บทสนทนาน้อย ใช้เฉพาะจำเป็นใช้บรรยายมากกว่าบทสนทนา ทำให้การดำเนินเรื่องกระชับ รวดเร็ว ฉากมีความเด่นเป็นฉากที่มีประสิทธิภาพเสริมสร้างบรรยากาศของเรื่องให้สอดคล้องสมจริง เกิดความสะเทือนอารมณ์ สร้างจินตนาการ บางฉากมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ของตัวละคร ด้านท่วงทำนองเขียนผู้แต่ง

มีความสามารถอันโดดเด่นในการใช้ภาษาที่เรียบง่าย สื่อสารให้ชัดเจน รวมทั้งมีความเด่นด้านการสรรคำ การใช้โวหารอุปมาอุปไมย ใช้สัญลักษณ์ทำให้ได้รสของอารมณ์และสุนทรียภาพ

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (2556, หน้า 25-32) กล่าวถึงวิธีการพิจารณาวรรณกรรม สรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหา การพิจารณาเนื้อหานั้นจะต้องดูแนวคิด โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละครในเรื่อง (อุปนิสัย ลักษณะนิสัย) และทัศนะหรือปรัชญาชีวิตของผู้แต่ง หรือความคิดเห็นของผู้แต่งในแง่การเมือง สังคม จิตวิทยาหรือด้านอื่น ๆ ของชีวิต และฉาก

2. กลวิธี อาจแยกออกจากเนื้อหาได้ยาก แต่สามารถพิจารณาด้วยวิธีการพิจารณาแนวคิด หรือแนวเรื่องก็ได้หลังจากที่อ่านหนังสือจบแล้ว

3. โครงเรื่อง พิจารณาเกี่ยวกับปมและการดำเนินไปของเรื่อง

4. เนื้อเรื่อง จัดว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของวรรณกรรม เกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง ซึ่งอาจเป็นการดำเนินเรื่องตามปฐิทินธรรมชาติ เริ่มด้วยตัวเองเกิดมาเป็นเด็กเป็นหนุ่มสาวแล้วแก่หรือเริ่มกล่าวถึงปัจฉิมวัยของตัวละคร แล้วย้อนกลับไปเล่าถึงปฐมวัย แล้วดำเนินตามลำดับเหตุการณ์มาเรื่อย จนถึงมัชฌิมวัย หรือดำเนินเรื่องสลับไปมา หรือกล่าวถึงเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่ เป็นต้น ควรพิจารณาว่าวิธีการดำเนินเรื่องมีผลต่อวรรณกรรมอย่างไร ทำให้น่าสนใจขึ้น ทำให้ผู้อ่านเกิดปฏิกิริยาอย่างไร ทำให้ตัวละครในเรื่องแสดงความเด่นบางประการหรือทำให้เสียไปประการใด

5. ตัวละคร ควรตั้งแนวตัวละครที่จะศึกษา คือ ตัวละครตัวไหนสำคัญแก่นเนื้อเรื่องหรือแก่นความคิดเห็นและปรัชญาของผู้ประพันธ์ มีตัวละครไหนในเรื่องนั้นทำให้เนื้อเรื่องมีรสขึ้นตัวใดควรถือเป็นตัวเอก เกี่ยวเนื่องกับชื่อเรื่องหรือไม่ เกี่ยวเนื่องกับปรัชญาของผู้ประพันธ์มากกว่าหรือน้อยกว่า ตัวที่ไม่น่าถือว่าเป็นตัวเอง อาจสังเกตได้จากคำพูดของตัวละคร หรืออาศัยตัวละครอื่นพรรณนา ลักษณะ แสดงโดยทางจดหมายของตัวละครนั้น หรือบรรยายหรือให้แสดงพฤติกรรม เป็นต้น

6. ทรศนะหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์ อาจพิจารณาจากคำพูดของตัวละคร จากวิธีการที่ผู้ประพันธ์บรรยายแสดงความคิดลึกของตนเองออกมาตรง ๆ หรืออาจแฝงไว้ในเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องที่เกิดขึ้น ในความคิดของตัวละครที่มีความคิดตรงกันกับตนเป็นฝ่ายถูกหรืออาจทำให้ตัวเองของเรื่องมีทัศนะตรงกับทัศนะของตน หรือทำให้ตัวที่ไม่สำคัญกล่าวถึงทัศนะของคนปรากฏให้แจ่มแจ้ง

7. ฉาก จะกล่าวถึงสถานที่ ภูมิประเทศ อาจดึงดูดความสนใจของผู้อ่านโดยไม่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องเลยก็ได้ แต่บางเรื่องเกี่ยวข้องและจำเป็นที่จะแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครหรือเพื่อประโยชน์แก่การดำเนินเรื่องเนื้อเรื่องก็ได้

8. สำนวนภาษา เป็นกลวิธีสำคัญมากในการแต่งหนังสือ สิ่งที่ควรสังเกต คือ ผู้อ่านชอบสำนวนภาษาหรือไม่ เพราะเหตุใด ในวรรณกรรมผู้แต่งไม่ควรทำตัวปะปนกับตัวละคร สำนวนภาษาของผู้ประพันธ์ควรผิดกับตัวละคร ภาษา วัย และการศึกษาตลอดจนบุคลิกภาพของตัวละคร หรือในหนังสือเล่มหนึ่ง ๆ มีการพัฒนามากกว่าบรรยายหรือกลับกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมสรุปได้ว่า มีการศึกษากลวิธีการนำเสนอตามองค์ประกอบของวรรณกรรม คือ โครงเรื่อง การเปิดปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง ตัวละคร ข้อคิด ฉากและบทสนทนา กลวิธีการแต่งสำนวนภาษา ช่วงเวลา วรรณกรรมหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์ และแนวคิด การศึกษาดังกล่าวศึกษาจากข้อมูลนวนิยาย และวรรณกรรมบันเทิงคดี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก

บันลือ พลฤกษ์วัน (2524, หน้า 1) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง งานหนังสืองานประพันธ์ บทประพันธ์ทุกชนิดที่เป็นทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยที่ผู้แต่งต้องการชี้แนะแนวความคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่านอย่างมีรูปแบบ มุ่งให้ความรู้และช่วยขยายประสบการณ์ของผู้อ่าน

ปราณี เชียงทอง (2526, หน้า 6) อธิบายความหมายวรรณกรรมสำหรับเด็กว่าเป็นหนังสือที่แต่งขึ้นสำหรับให้เด็กอ่านอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็ก และเป็นที่สนใจของเด็กตั้งแต่วัยก่อนเข้าโรงเรียนไปจนถึงวัยรุ่น ซึ่งเด็กสามารถเลือกอ่านได้ตามความพอใจ โดยไม่มีการบังคับ

จินตนา ไบกาซูยี (2534, หน้า 22) กล่าวถึงความหมายของหนังสือสำหรับเด็กว่า หนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็ก ๆ ใช้ในการฟัง การอ่าน และเรียนรู้ด้วยเนื้อหาสาระที่มุ่งให้ความรู้หรือความเพลิดเพลิน โดยใช้วิธีเขียนการจัดทำแต่ละรูปเล่มที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถในการอ่านของผู้อ่าน

วิริยะ สิริสิงห์ (2537, หน้า 14) กล่าวว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง วารสารและหนังสือที่เขียนขึ้นสำหรับเด็ก และต้องเขียนให้เด็กอ่านอย่างเพลิดเพลิน เพิ่มพูนความสามารถในการอ่านและเข้าใจภาษา จนเกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือ

จากเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือทุกชนิดที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กก่อนเข้าโรงเรียนไปจนถึงวัยรุ่น เขียนด้วยภาษาง่าย ๆ สามารถชี้แนะแนวความคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่านที่เป็นเด็ก เพิ่มความรู้ความเข้าใจของเด็ก เพื่อพัฒนาเด็กในด้านภาษาและความสามารถในการอ่านหนังสือ

สุพัตรา ชุมเกต (2524, หน้า 3) กล่าวว่า หนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็กควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะรูปเล่ม เป็นจุดสนใจอันดับแรกที่ทำให้เด็กมองหนังสือจะต้องสวยประณีต
2. เนื้อเรื่องหนังสือสำหรับเด็ก เรื่องจะต้องสนุกตื่นเต้น และจบลงตามแบบฉบับให้ทำดีทำไม่ดีต้องได้รับการลงโทษ ถ้าคนทำไม่ดีแล้วไม่ได้รับการลงโทษเด็กจะผิดหวัง
3. ภาษาที่ใช้จะต้องใช้ภาษาง่าย ๆ เป็นภาษาที่เด็กใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน แต่ไม่ควรใช้ศัพท์

สแลง

4. วิธีการเสนอเรื่อง อาจใช้วิธีให้ตัวละครสนทนากัน เป็นบทสนทนาสั้น ๆ หรือเป็นการพรรณาสลับบ้างก็ได้ ต้องมีภาพประกอบเรื่องสวยงาม เรื่องและภาพประกอบควรอยู่ในหน้าเดียวกัน การตั้งชื่อเรื่องก็ควรให้น่าสนใจด้วย

5. ภาพประกอบเป็นสิ่งสำคัญมาก อาจเป็นภาพวาด ภาพลายเส้น หรือภาพถ่ายก็ได้
ปราณี เชียงทอง (2526, หน้า 6) กล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็ก ดังนี้

1. ตรงกับความสนใจของเด็ก เนื้อเรื่องเหมาะสมกับความสนใจ และความต้องการของเด็กซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ความชอบ ความต้องการ ความรัก ความเอาใจใส่ เรื่องที่ตรงกับความสนใจของเด็กจึงควรมีลักษณะดังนี้

1.1 เป็นเรื่องสนุก ให้ความเพลิดเพลิน

1.2 ส่งเสริมจินตนาการ เด็กเป็นวัยที่มีจินตนาการ และชอบสร้างจินตนาการ เรื่องนั้นจะเป็นที่พอใจของเด็กมากยิ่งขึ้นเมื่อเด็กได้ร่วมสร้างจินตนาการของตนไปด้วย

1.3 ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ เป็นเรื่องที่กล่าวถึงความสำเร็จของตัวละครหรือบุคคลในเรื่องทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจไปด้วย

1.4 สอนอารมณ์ที่ปรารถนา เช่น อยากเป็นคนเก่ง อยากเป็นผู้ประสบความสำเร็จ อยากได้รับความรัก หนังสือมีเนื้อหาสนองตามอารมณ์ที่เด็กปรารถนา

1.5 ส่งเสริมความรู้ เป็นเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ช่วยกล่อมเกลাজิตใจให้ประณีต เหล่านี้เป็นเรื่องที่ดีและจำเป็นสำหรับเด็กอย่างมาก

2. คำโครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีแนวคิดของเรื่องเด่นชัด เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย เรื่องกระชับ ไม่เยิ่นเย้อ ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน

3. สำนวนภาษา เป็นภาษาง่าย ๆ เด็กสามารถทำความเข้าใจได้ เด็กพอใจจะติดตามเรื่องจากภาพประกอบมากกว่าจะอ่านคำบรรยาย

4. ภาพประกอบ เป็นหัวใจสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก เด็กชอบความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ชอบอ่านด้วยภาพมากกว่าตัวหนังสือ ภาพที่สวยงาม มีความรู้สึกรมีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหว สอดคล้องกับเรื่องจะเชิญชวนให้เด็กหยิบหนังสือดูและอ่าน

5. รูปเล่ม มีลักษณะน่าดู น่าสนใจ ขนาดรูปเล่มกะทัดรัดเหมาะสมมือเด็ก ทนทานต่อการจับต้อง กระดาษมีคุณภาพดี ตัวหนังสือใหญ่ พิมพ์ชัดเจน การเย็บเล่มต้องแข็งแรงเป็นพิเศษ

จากเอกสารข้างต้นสรุปได้ว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กจะเป็นเรื่องสั้น มีเนื้อเรื่องเหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของเด็ก รูปเล่มของหนังสือสามารถถือได้สะดวก ใช้ภาษาเข้าใจง่าย หน้าปกมีภาพวาดน่าสนใจสวยงาม และมีรูปภาพประกอบด้วย

ทัศน สลัดยะนันท์ (2537, หน้า 2) กล่าวว่า การอ่านหนังสือมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา ส่งเสริมเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการอ่านหนังสือที่ดีมีคุณค่าวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ดี

นอกจากจะส่งเสริมสติปัญญาและจินตนาการแล้ว ยังช่วยกล่อมเกลาจิตใจและอารมณ์ทำให้เข้าใจตัวเอง สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หนังสือต้องมีความเหมาะสมทั้งในแง่ของภาษา เนื้อหา และการนำเสนอกับวัยของผู้อ่าน

สนั่น มีชันหมาก (2537, หน้า 11-13) กล่าวถึง วรรณกรรมสำหรับเด็กว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดศิลปวิทยาการต่าง ๆ ช่วยปลูกปลูกอบอารมณ์ และปลูกฝังแนวคิดจิตสำนึกในสังคมให้แก่เยาวชนผู้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ วรรณกรรมสำหรับเด็กเปรียบเสมือนภาพจำลองให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาชีวิต เรียนรู้ความจริงในโลกรอบ ๆ ตัว เกิดประสบการณ์กว้างขวาง และเจริญก้าวหน้าในการค้นหาความหมายต่าง ๆ ของชีวิต และที่สำคัญคือเด็กและเยาวชนเกิดความสุขสนุกสนาน เนื่องจากวรรณกรรมจะช่วยให้เรียนรู้วิธีการตัดสินใจว่า การกระทำอย่างไรที่สังคมยอมรับ ในเชิงศึกษาศาสตร์วรรณกรรมสำหรับเด็กมีบทบาทดังนี้

1. เป็นสื่อพัฒนาการเรียนรู้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีทางการศึกษา ทำให้การผลิตวรรณกรรม เพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กพัฒนาไปมาก ความเจริญทั้งหลายในโลก ถูกประมวล และเรียบเรียงเป็นวรรณกรรม ดังนั้นการที่จะทำให้เยาวชนได้รับความรู้ความเข้าใจ เกิดเจตคติต่าง ๆ นั้น ล้วนใช้วรรณกรรมเป็นสื่อทั้งสิ้น

2. สื่อพัฒนาทักษะทางภาษา คุณลักษณะของวรรณกรรมประกอบด้วย โครงสร้างทางภาษา ที่ถูกต้องงดงาม มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาโดยตรง และเป็นสื่อที่ทรงคุณภาพอย่างยิ่ง ภายในหนังสือสำหรับเยาวชนมีการแทรกภาษาภาพต่าง ๆ เช่น ภาพลายเส้น ภาพถ่ายภาพการ์ตูน ฯลฯ สามารถช่วยพัฒนาความคิดทางภาษาได้

3. สื่อพัฒนาทางกาย จิตใจ และสังคม นักการศึกษาต่างยอมรับว่า การให้เยาวชนอ่าน วรรณกรรมเป็นวิธีการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่แท้จริง วรรณกรรมมิใช่เป็นเพียงหนังสือที่มีตัวอักษร มีภาพและสีสันเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือพัฒนาเยาวชนที่ลึกซึ้งอีกหลายด้าน

กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ (2545, หน้า 13) กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสือสำหรับเด็กว่า หนังสือที่ดีสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้หลายประการ ได้แก่ สร้างนิสัยรักการอ่าน มีจินตนาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพิ่มสายสัมพันธ์ในบ้าน เป็นพื้นฐานทั้งศิลปะ และภาษา สมาธิ มีความรู้อย่างกว้างขวาง และสามารถสร้างนิสัยที่ดีมีคุณธรรมได้

จุฑามาศ สุขขำจรรูญ (2549, หน้า 1) กล่าวว่า หนังสือเปรียบเสมือนขนมทรัพย์อุดมไปด้วย แหล่งความรู้อันหลากหลายที่จะตอบสนองต่อความสนใจแก่ผู้อ่าน หนังสือจะทำให้เด็กมีสติปัญญา มีความคิดกว้างไกลเพราะเรื่องราวหลากหลายในหนังสือ เป็นเสมือนภาพจำลองชีวิต เด็กจะได้เรียนรู้ เข้าใจ และเกิดประสบการณ์สามารถแก้ไขปัญหามาโดยเป็นการเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในอนาคตได้ ส่วนทางด้านอารมณ์และจิตใจ หนังสือจะเป็นเพื่อนแก้เหงาที่ให้ความสนุกสนาน

เพลิดเพลิน เป็นอาหารทางใจที่ส่งเสริมวุฒิภาวะทางอารมณ์ให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี ในทางสังคม เมื่อเด็กอ่านหนังสือเด็กจะได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติ กฎเกณฑ์ กติกา ศีลธรรมจรรยาที่สังคมยอมรับ

จารุวรรณ อัมพันธุ์ (2543) ศึกษาการวิเคราะห์วรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติปี พ.ศ. 2538-2542 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการทางวรรณศิลป์ในวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉากบทสนทนา การใช้ภาษาวิเคราะห์เนื้อหาแนวคิดในวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่น และวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมของเด็กที่ปรากฏในวรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนส่วนใหญ่วางโครงเรื่องจากสภาพเหตุการณ์สังคมในปัจจุบัน โดยนิยมเริ่มด้วยการบรรยายฉากพฤติกรรมตัวละคร บรรยายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเร้าใจผู้อ่านและนำไปสู่เรื่องราวสำคัญเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนทั่วไป ทั้งที่เป็นสังคมเมืองและสังคมชนบท การดำเนินเรื่องมักใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสาเหตุภายนอกเกี่ยวกับความยากจน สภาพเศรษฐกิจสภาพสังคม การเอาตัวรอด และการอนุรักษ์ธรรมชาติ ผู้เขียนเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงทั้งหมด การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับกฎเกณฑ์เป็นส่วนใหญ่ และนิยมปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม ด้านตัวละครส่วนใหญ่นั้นผู้เขียนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาได้อย่างสมจริง เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้แก่เด็กเพื่อที่จะได้เข้าใจได้ง่าย นอกจากนั้นยังมีการสร้างฉากบรรยายภาพทั้งในเมือง และชนบทได้อย่างละเอียดชัดเจนกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง โดยใช้บทสนทนา และภาษาที่เด็กเข้าใจได้ง่ายพร้อมทั้งสอดแทรกข้อคิดที่เป็นประโยชน์ให้แก่เด็กด้วย

รสสุคนธ์ โชติดำรงค์ (2546) ศึกษาพฤติกรรมการใช้ภาษาและการปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมในหนังสือสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีฉบับคณะกรรมการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525-2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และเพื่อศึกษาวิเคราะห์การปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมให้แก่เด็กของหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6-11 ปี ประเภทบันเทิงคดีฉบับคณะกรรมการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติตั้งแต่ปีพ.ศ. 2525-2545 จำนวน 34 เรื่อง ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมการใช้ภาษาในหนังสือสำหรับเด็กด้านการใช้คำ พบว่า มีการใช้คำสั้น ๆ ง่าย ๆ สื่อความหมายตรงตัว การใช้วลีและประโยคพบว่า ใช้ประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ มีความเดียว การเรียงลำดับความในประโยคนับว่ามีลักษณะเด่นทางพฤติกรรมการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กเป็นอย่างยิ่ง การใช้สำนวนภาษา พบว่า มีการใช้ภาษาหลายแบบทั้งบรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร และอุปมาโวหาร เพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ และตีความสารได้อย่างถูกต้อง การใช้คำ การใช้วลีประโยค และการใช้สำนวนภาษานับเป็นส่วนประกอบที่สำคัญช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาได้ดีขึ้นและรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นการฝึกฝนการใช้ภาษาเพื่อเตรียมความพร้อมในการอ่านหนังสือของเด็กต่อไป ฉะนั้นพฤติกรรมการใช้ภาษาในหนังสือสำหรับเด็กจึงมีความเหมาะสมกับวัยของเด็กจากการศึกษาด้านการปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมในหนังสือสำหรับเด็กพบว่า ผู้แต่งมุ่งปลูกฝังคุณธรรมที่สังคมพึงประสงค์ โดยสอดแทรกแนวคิดด้านคุณธรรมซึ่งเป็นกลวิธีที่แยบยลในการช่วยพัฒนา

เยาวชนของของชาติให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดี และมีคุณภาพได้ตามที่สังคมส่วนใหญ่ต้องการ โดยใช้หนังสือสำหรับเด็กเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมให้แก่เด็ก เป็นการย้ำเตือนให้เด็กได้ตระหนักรู้ถึงการกระทำดีและไม่ดีได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น การปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมในหนังสือสำหรับเด็กจึงมีความเหมาะสมกับวัย และตรงตามความสนใจของเด็ก ทั้งยังสามารถปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจที่ดีงาม และเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ

ลลิตา ศุภธนสินเชษม (2551) ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่ได้รับรางวัลแวนแกว่าปี พ.ศ. 2544-2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาแนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเยาวชน วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ด้านโครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา การใช้ภาษา และวิเคราะห์คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน ด้านเนื้อหาแนวคิด พบว่าผู้เขียนสะท้อนแนวคิดถึงมิตรภาพ ความรัก ความผูกพันที่ก่อให้เกิดความหวังดีต่อกันทำให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข แนวคิดเรื่องความเจริญทางเทคโนโลยีและทางวัตถุได้เป็นความสุขทั้งหมดของมนุษย์ การแก้ปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนในครอบครัว แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชน และสังคมเข้มแข็งเพื่อให้วัฒนธรรมที่ดีงามของไทยอยู่คู่กับสังคมไทย แนวคิดเรื่องการค้นพบความดีงามที่อยู่ในตนเองส่งเสริมให้ผู้อ่านเห็นถึงการกระทำที่ดีงามที่ควรกระทำ แนวคิดเรื่องการผจญภัยทำให้เปิดโลกกว้างเป็นการแสวงหาความรู้เพื่อการค้นหาคำตอบ ในด้านกลวิธีการประพันธ์พบว่า ผู้เขียนวางโครงเรื่องไม่สลับซับซ้อน ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายโดยเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉาก บรรยายพฤติกรรมตัวละครเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสภาพได้อย่างคร่าว ๆ การดำเนินเรื่องผู้เขียนนิยมใช้กลวิธีการสร้างความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก นอกจากนี้ยังมีการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และกลวิธีการสร้างความขัดแย้งกับตัวเอง มีการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทินส่วนใหญ่ผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องและปิดเรื่องแบบสุขนานุกรรมทั้งหมด ด้านตัวละครผู้เขียนสร้างตัวละครแบบสมจริงเพื่อเป็นแบบอย่างในการกระทำผู้อ่าน และตัวละครแบบเหนือจริงเพื่อก่อให้เกิดจินตนาการ และเกิดความบันเทิงใจแก่ผู้อ่าน ด้านฉากผู้เขียนเน้นฉากแบบโลกปัจจุบันเพราะเป็นสิ่งใกล้ตัวผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีฉากแบบโลกจินตนาการ ฉากแบบโลกปัจจุบันและโลกจินตนาการ ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน ด้านบทสนทนาผู้เขียนใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน ด้านการใช้ภาษามีการใช้คำภาษาปาก ภาษาถิ่น คำแสดงภาพ คำแสดงอาการ คำหยาบ ทำให้เนื้อเรื่องดูสมจริงยิ่งขึ้นด้านการใช้ภาษามีอุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ง่าย และก่อให้เกิดอารมณ์จากการอ่าน คุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเยาวชนมีคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ เรื่องความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความอดุสาหะ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความกตัญญู ความใฝ่รู้ ความขยัน ความอดทน ความพอเพียง คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ดีงามที่ผู้อ่านควรยึดถือและปฏิบัติผู้เขียนเน้นเรื่องความเมตตาเพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจของเยาวชน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก สรุปได้ว่า วรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ หนังสือที่ผู้เขียนส่วนใหญ่มีวางโครงเรื่องจากสภาพเหตุการณ์สังคมในปัจจุบัน บรรยายพฤติกรรมตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์เพื่อเป็นการจูงใจผู้อ่าน ภาษาที่ใช้เขียนเป็นประโยคสั้น ๆ ใช้คำที่เข้าใจง่าย ผู้เขียนมักสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว วัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ รวมถึงสอดแทรกข้อคิดไว้ในเรื่องให้ผู้อ่านเกิดความรู้และความตระหนักในการดำรงชีวิต

เรื่องย่อวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. เศษกระดาศ

หนังสือเรื่อง เศษกระดาศ แต่งโดย สองขา เนื้อเรื่องกล่าวถึงเด็กผู้หญิงคนหนึ่งเธอชื่อว่า เด็กหญิงบุญไผ่ หรือ เงาะ ตั้งแต่เธอเกิดพ่อกับแม่ไม่ยอมรับ เพราะเธอเป็นผู้หญิง ซึ่งพ่อเธอได้บอกไว้ว่าต้องมีแค่ลูกชายเท่านั้น เธอยังมีรูปร่างหน้าตาไม่น่ารัก มีผมหยักศก และสีผิวดำ เมื่อยายเห็นดังนั้นจึงขอล้างไว้เอง ยายได้มอบความรัก ความใส่ใจ และดูแลเธอจนเติบโต ส่งผลให้เเงาะได้เรียนหนังสือ ในวัยเรียนของเเงาะตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เธอมักไม่มีเพื่อน และถูกว่าร้ายอยู่บ่อย ๆ จนกระทั่งมีเพื่อนคนหนึ่งชื่อว่า นุ่มนึ่ง เธอเป็นเด็กพิเศษ ทุกคนในห้องไม่มีใครอาสา มาช่วยดูแล จึงเสนอให้เเงาะเป็นคนช่วยดูแลเธอ หลังจากนั้นทั้งสองจึงเริ่มเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ครูณพได้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหของเเงาะที่ถูกเพื่อนเข้าใจผิด และช่วยปรับความคิดที่เพื่อนมีต่อเเงาะ เธอจึงรู้สึกโล่งใจ และดีใจที่ได้เปิดใจพูดคุยกับเพื่อน ๆ

2. ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ

หนังสือเรื่อง ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ แต่งโดย ณิชชา พิษวนิชย์ เนื้อเรื่องกล่าวถึงเด็กคนหนึ่งชื่อ ข้าวฟ่าง ซึ่งเธอเป็นเด็กยากจน แต่มีครอบครัวที่อบอุ่น ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ตา และยาย วันหนึ่งข้าวฟ่างเห็นเพื่อน ๆ มีตุ๊กตาตัวโปรดเป็นของตนเอง สำหรับเธอแล้วไม่เคยมีตุ๊กตา มีแต่หมอนกอดที่เ้ามากอดแทนตุ๊กตา เมื่อครอบครัวเห็นข้าวฟ่างเศร้าโศกเรื่องตุ๊กตาจึงช่วยกันคิดหาวิธี จนกระทั่งแม่ได้ตัดสินใจเย็บตุ๊กตาให้กับข้าวฟ่าง เธอดีใจมาก แต่เมื่อเพื่อน ๆ ได้เห็นตุ๊กตาต่างหัวเราะเยาะ และนิทาตุ๊กตาของข้าวฟ่าง จึงทำให้เธอเสียใจ และไม่ยอมได้ตุ๊กตา เมื่อครอบครัวได้ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงได้บอกเหตุผลของตุ๊กตาตัวนี้ว่ามีความพิเศษ คือ ตุ๊กตาตัวนี้ทำจากเศษผ้าของพ่อ แม่ ตา ยาย และข้าวฟ่าง ครอบครัวได้บอกให้เธอรู้ว่าเศษผ้าที่นำมาทำตุ๊กตานั้น แต่ละส่วนล้วนมีเรื่องราวที่ดี เช่น เสื้อของพ่อที่เคยนำมาบังฝน ผ้าชิ้นของยายที่ข้าวฟ่างเคยนอนหนุนตัก เป็นต้น แม่จึงสอนข้าวฟ่างว่าให้พอใจในสิ่งที่ตนมี และเห็นคุณค่าของสิ่งของ ข้าวฟ่างภูมิใจและดีใจที่มีตุ๊กตาตัวนี้

3. บันทึกส่วนตัวชาวยุริ

หนังสือเรื่อง บันทึกส่วนตัวชาวยุริ แต่งโดย เด็กหญิงชาวยุริ ชากาโมโตะ เนื้อเรื่องกล่าวถึงการบันทึกเรื่องราวประจำวันของผู้แต่ง ชื่อว่า ชาวยุริ เธอเป็นเด็กที่ชอบเขียนสิ่งที่เธอได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ได้แก่ เรื่องครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ธรรมชาติ สิ่งรอบตัวที่เธอพบเจอ เช่น “วันนี้ซ่อมว่ายน้ำ หลังว่ายน้ำเสร็จ ฉันออกก้าวเดินหัวใจเต้นระรัว...” เป็นต้น บันทึกที่ชาวยุริเขียนสอดแทรกจินตนาการ การเล่าเรื่องเหตุการณ์ และเป็นการได้ฝึกเขียนในสิ่งที่ชาวยุริชื่นชอบ

4. อยู่วังสระปทุม

หนังสือเรื่อง อยู่วังสระปทุม แต่งโดย สุมาลี บำรุงสุข เนื้อเรื่องกล่าวถึงสัตว์เลี้ยงของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีทั้งสุนัข แมว หนู กระรอก ปลาชะโด และสัตว์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในวังสระปทุม ด้วยความเมตตาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงให้ที่อยู่สัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้ ได้อยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นและปลอดภัย สัตว์ที่มีบทบาทในเรื่องนั้นคือแมว การผจญภัยของแมวที่มีชื่อว่า ไบตอง เป็นแมวที่ขี้อ้อน ชอบติดตามสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงกลายเป็นความบังเอิญให้ไบตองมีภาพถ่ายคู่กับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีตอนทรงงาน นอกจากนั้นไบตองยังได้เดินทางไปผจญภัยที่วังสวนจิตรฯ ไบตองได้เดินชมพระตำหนักซึ่งมีสถานที่ที่สำคัญ ได้แก่ โรงเรียนจิตรลดา เป็นที่ทดลองโครงการต่าง ๆ เป็นที่ตั้งโรงสีข้าว โรงโคนม โรงผลิตนมผง นมอัดเม็ด โรงผลิตน้ำผลไม้ โรงบดและอัดแกลบ โรงปุ๋ยอินทรีย์ และโรงฝึกหัดงานช่างฝีมือศิลปาชีพ เป็นต้น ไบตองยังเที่ยวอยู่ที่วังสวนจิตรฯ หลายวัน จนกระทั่งข้าหลวงพาลกลับวังสระปทุมไบตองจึงได้มีโอกาสเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่พบเจอให้เพื่อน ๆ ฟัง และเล่าถึงเรื่องการทรงงานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รวมถึงความเมตตาที่มีต่อสัตว์ทุกตัวที่อาศัยอยู่ในวังสระปทุม

5. สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น

หนังสือเรื่อง สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น แต่งโดย กฤษณะ กาญจนภา เนื้อเรื่องกล่าวถึงเหล่าสัตว์ซึ่งเป็นเพื่อนกัน ได้แก่ ลูกหมู ลูกเสือ ลูกหมา และลูกหมี ได้ออกมาเดินเล่นแต่อากาศร้อนจนกระทั่งมาเจอพื้หมีและพื้แมวกำลังปลูกต้นไม้ จึงได้ชวนสีสหายไปเที่ยวหมู่บ้านร่มเย็น ในหมู่บ้านเต็มไปด้วยต้นไม้เย็นสบาย แต่ก็มีสัตว์ประหลาดคอยแอบตัดต้นไม้ทำให้สิ่งดำรงต้องตามจับ พื้หมีได้มอบต้นไม้ 100 ต้น ให้สีสหายช่วยนำไปแจกคนอื่น ๆ เพื่อจะทำให้หมู่บ้านเย็นสบายยิ่งขึ้น เพราะต้นไม้ช่วยทำให้อากาศดี เป็นแหล่งอาหาร และแหล่งที่อยู่อาศัย สัตว์ประหลาดได้ตัดต้นไม้ในหมู่บ้านไปหลายต้นจนถึงตำรวจจับกุมตัวได้สำเร็จทำให้เหล่าสีสหายสามารถแจกต้นไม้ได้สำเร็จเช่นกัน

6. โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !)

หนังสือเรื่อง โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) แต่งโดย งามพรรณ เวชชาชีวะ เนื้อเรื่องกล่าวถึงบ้านของสองพี่น้อง คือ มดแดง แตงกวา และบ้านของเอย สองครอบครัวที่มีรั้วบ้านติดกัน โดยเด็กทั้งสามจะผลัดกันมาเล่าวิถีชีวิตแบบเกษตรอินทรีย์หรือออร์แกนิก เพื่อให้ทุกคนได้รู้จักโลกสวยสีเขียว นอกจากนี้เนื้อเรื่องย่อเล่าถึงเหตุการณ์จากภัยร้ายบางอย่างในโรงเรียนที่เด็ก ๆ เผลอเข้าไปพัวพันโดยไม่รู้ตัว ทั้งเรื่องของการมองโลกในแง่ลบ การตัดสินผู้อื่นในทางที่ผิด และภัยร้ายจากโลกโซเชียล เด็ก ๆ ต้องใช้ไหวพริบแก้ปัญหาเพื่อเอาตัวรอดจากสถานการณ์ดังกล่าวให้ได้ เพื่อปกป้องตนเอง และทันต่อโลกในยุคปัจจุบัน

7. ก ไก่ไดโนเสาร์

หนังสือเรื่อง ก ไก่ไดโนเสาร์ แต่งโดย ชวิ้น วิสาสะ เนื้อเรื่องกล่าวถึงครูชวิ้น และเด็ก ๆ ได้ดำเนินกิจกรรมเรียนรู้พยัญชนะ ก-ฮ โดยให้สังเกตพยัญชนะและนำมาวาดเขียนลงผนังถ้า ครูชวิ้นได้ฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต จดจำรูปร่าง รวมถึงรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ เมื่อจะต่อเติมภาพก็ต้องใช้ความคิดเชื่อมโยง แยกแยะ แก้ปัญหารูปร่าง รูปทรง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการทางสมองประสานสัมพันธ์กัน พัฒนาผู้ทำกิจกรรมด้วยความสนุกสนานและเรียนรู้อย่างมีความสุข

8. แมววัด

หนังสือเรื่อง แมววัด แต่งโดย ยูโตะ ฟุคะยะ เนื้อเรื่องกล่าวถึงแมวเพศเมียชื่อ นินจา และมีน้องชื่อ จานิน มีหลวงพี่โก๋คอยดูแลและสั่งสอน นินจาอาศัยอยู่ที่กุฏิหลวงพี่โก๋ ในแต่ละวันนินจาชอบเดินสำรวจ พบเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวัด ทั้งกลุ่มลูกแมว กลุ่มสุนัข กลุ่มลูกไก่ และสัตว์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ที่วัด รวมทั้งมีชาวบ้านนำสัตว์มาฝากเลี้ยงที่วัดด้วย นินจาเป็นแมวที่นิสัยดี อ่อนน้อม ซื่อสัตย์ เนื่องจากได้รับคำสอนจากหลวงพี่โก๋ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การไม่โกรธ ไม่ว่าร้าย รู้จักแบ่งปัน คอยสอนสัตว์อื่น ๆ ให้ระงับอารมณ์โกรธ รู้จักให้อภัย และเห็นใจผู้อื่น นอกจากนี้นินจายังเป็นที่รักของหลวงพี่โก๋และเณรลูกวัดทุกคน

9. อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต

หนังสือเรื่อง อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต แต่งโดย ดิณณา ตรียานนท์ เนื้อเรื่องกล่าวถึงผู้เขียนได้แนะนำตัวเองว่าเธอเป็นเด็กอายุ 6 ขวบ ชื่อ ดินดิน เมื่อพอเริ่มเขียนได้ อ่านได้ เธอจึงเขียนบันทึกเกี่ยวกับสิ่งของ สถานที่ บุคคล และสิ่งรอบตัว โดยเขียนบันทึกเป็นตอน ๆ ใช้ภาษาที่เรียบง่าย บันทึกของดินดินจะสอดแทรกความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ แนวคิดของตัวเอง และมุมมองการมองโลกในแง่ดี ดังบันทึกตอนหนึ่งที่กล่าวว่า “เมื่อเธอเปิดหนังสือ เธอก็เห็นว่าตัวเองเข้ามาในหนังสือ และเห็นภาพในหนังสือมีชีวิตเคลื่อนไหวเหมือนมนุษย์” เป็นการเปรียบเทียบและกล่าวไปตามจินตนาการของตนเอง

10. บ้านตอไม้กับสหายนักซ่อม

หนังสือเรื่อง บ้านตอไม้กับสหายนักซ่อม แต่งโดย กฤษณะ กาญจนานา และวชิราวรรณ หับเสื่อ เนื้อเรื่องกล่าวถึงตัวละครที่เป็นสัตว์ชื่อว่า อ้นน้อย เขามีนิสัยชอบสำรวจมาก วันหนึ่งขณะที่ อ้นน้อยกำลังสำรวจในพื้นที่นั้น เขาได้ยินเสียงพูดคุยของเหล่าสัตว์ต่าง ๆ ได้แก่ คุณช้าง คุณเสือ คุณหมี พี่จิ้งจอก คุณสโมเออร์ ผึ้งผึ้ง คุณนก และคุณบีเวอร์ อ้นน้อยจึงเข้าไปทักทายและพูดคุย เขาจึงรู้ว่าเหล่าสัตว์นั้นคือ เหล่าสัตว์นักซ่อมแซมที่กำลังเดินทางไปซ่อมแซมตอไม้ที่ผุพังให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ อ้นน้อยจึงขอตามไปสำรวจด้วย เหล่าสัตว์ทุกตัวล้วนมีความสามารถเฉพาะตัว และได้ช่วยกันซ่อมแซมตอไม้ เมื่ออ้นน้อยสำรวจเขาได้เจอถ้ำอยู่ใกล้ ๆ จึงได้ชวนคุณหมีไปสำรวจ และได้พบกับคุณตาทักกิ่งได้เล่าให้ฟังเรื่องการซ่อมแซม คุณตาทักกิ่งสนับสนุนเหล่าสัตว์ทุกตัว โดยมอบขนมให้กับเหล่าสัตว์ทุกตัวได้กินกัน เพื่อจะได้มีแรงทำงานต่อจนเสร็จ เมื่อเหล่าสัตว์ซ่อมจนสำเร็จ ทุกคนชื่นใจกับผลงาน และยินดีต้อนรับเหล่าสัตว์ที่มาจากที่อื่น เพื่อเข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ เพราะบ้านตอไม้ที่สร้างขึ้นมาเพื่อจัดกิจกรรม และส่งเสริมความสามารถให้กับสัตว์ทุกตัว โดยมีมุมการเรียนรู้มากมาย เช่น มุมฝึกทำขนม มุมอ่านหนังสือ มุมฟังนิทาน มุมวาดภาพ มุมประดิษฐ์ มุมกาแฟ และมุมวิ่งเล่น นอกจากนี้เหล่าสัตว์นักซ่อมยังเป็นผู้มอบความรู้ให้กับสัตว์ต่าง ๆ ที่มาใช้บริการด้วยตัวเอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง ทั้งนี้ พ.ศ. 2556 และ พ.ศ. 2558 ไม่มีหนังสือที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ปีที่ได้รับรางวัล	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์)
2555	เศษกระดาศ	สองขา (2554)
2557	ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ	ณิชา พิษณุชัย (2556)
2559	บันทึกส่วนตัวชาวยูริ	ชาวยูริ ซากาโมโตะ (2558)
2560	อยู่วังสระปทุม	สุมาลี บำรุงสุข (2559)
2561	โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !)	งามพรรณ เวชชาชีวะ (2560)
2562	สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น	กฤษณะ กาญจนภา (2561)
2563	ก ไก่โตโนเสาร์	ชีวัน วิสาสะ (2562)
2564	แม่วัด	ยูโตะ พุคะยะ (2563)
2565	อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต	ติณณา ตรียานนท์ (2564)
2566	บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม	กฤษณะ กาญจนภา และ วชิราวรรณ พับเสื่อ (2565)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลคุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก

2. ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้วิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล ประกอบด้วย คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก 4 ด้าน ตามแนวคิดของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ (2540) คือ คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านสติปัญญา คุณค่าด้านร่างกาย รวมทั้งตัวอย่างข้อมูล และรายละเอียดการอ้างอิง ดังตัวอย่าง

คุณค่า	ตัวอย่างข้อมูล	รายละเอียดการอ้างอิง		
		ชื่อเรื่อง	ปีที่พิมพ์	เลขหน้า
1. คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ				
2. คุณค่าด้านสังคม				
3. คุณค่าด้านสติปัญญา				
4. คุณค่าด้านร่างกาย				

ภาพ 2 แสดงแบบบันทึกข้อมูล คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก 4 ด้าน

4. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูล ประกอบด้วย กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก 8 ด้าน สังเคราะห์ตามแนวคิดของ ดนยา วงศ์ระชะชัย (2542) และ Jiang (2555) คือ การวางโครงเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ บทสนทนา และพรรณนาของผู้แต่ง รวมทั้งตัวอย่างข้อมูล และรายละเอียดการอ้างอิง ดังตัวอย่าง

กลวิธีการนำเสนอ	ตัวอย่างข้อมูล	รายละเอียดการอ้างอิง		
		ชื่อเรื่อง	ปีที่พิมพ์	เลขหน้า
1. การวางโครงเรื่อง				
2. การเปิดเรื่อง				
3. การดำเนินเรื่อง				
4. การปิดเรื่อง				
5. ตัวละคร				
6. ฉากและบรรยากาศ				
7. บทสนทนา				
8. ทรศนะของผู้แต่ง				

ภาพ 3 แสดงแบบบันทึกข้อมูล กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก 8 ด้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลคุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ ดังนี้

1. คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยวิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรมของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ (2540) แบ่งเป็น คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านสติปัญญา และคุณค่าด้านร่างกาย

2. กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังเคราะห์ตามแนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมของ ดนยา วงศ์ระชัย (2542) และ Jiang (2555) แบ่งเป็น การวางโครงเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ บทสนทนา และทรศนะของผู้แต่ง

การเสนอผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอผลการวิจัยแบบ พรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง และวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ ดังนี้

1. คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตึกตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชา Yuri (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอ๋ยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), ก ไก่ไดโนเสาร์ (2562), แมววัด (2563), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม (2565) ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามแนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรมของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ (2540) พบคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก 4 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ

1.1 จริยธรรม

- 1.1.1 การรักสัตว์
- 1.1.2 การตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจ
- 1.1.3 การมีจิตใจที่งดงาม
- 1.1.4 การยอมรับตนเอง
- 1.1.5 ความเสียสละ
- 1.1.6 ความอดทน

- 1.1.7 ความเมตตา
- 1.2 ความรักความผูกพันในครอบครัว
 - 1.2.1 ความรักความผูกพันที่พ่อแม่มีต่อลูก
 - 1.2.2 ความรักความผูกพันที่แม่มีต่อลูก
 - 1.2.3 ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อพ่อ
 - 1.2.4 ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อแม่
 - 1.2.5 ความรักความผูกพันที่พ่อ แม่ ลูก มีต่อกัน
2. คุณค่าด้านสังคม
 - 2.1 การดำรงชีวิตในสังคม
 - 2.1.1 การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
 - 2.1.2 การดำรงชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ
 - 2.2 การพัฒนาสังคม
 - 2.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
 - 2.3.1 การอนุรักษ์น้ำและสัตว์น้ำ
 - 2.3.2 การอนุรักษ์ต้นไม้และป่า
 - 2.3.3 การอนุรักษ์สัตว์ป่า
 - 2.4 ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม
3. คุณค่าด้านสติปัญญา
 - 3.1 การใช้สติปัญญาและไหวพริบ
 - 3.2 การแสวงหาความรู้
 - 3.3 การเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม
4. คุณค่าด้านร่างกาย
 - 4.1 การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ

1. คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ

คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปลูกฝังแก่เด็ก เพราะเป็นการพัฒนาของจิตที่สามารถควบคุม ชัดเกลา เพื่อให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ มากระทบ เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม การแสดงออกทางอารมณ์สังเกตได้จากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง การเคลื่อนไหว เพราะวรรณกรรมที่สนุกสนานจะทำให้เด็กอารมณ์ดี ร่าเริง แจ่มใส และมีสุขภาพจิตดี ในปัจจุบันนี้สังคมต้องการคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้นจึงควรนำวรรณกรรมสำหรับเด็กมาพัฒนาให้เด็กมีอารมณ์และจิตใจที่ดี เพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ วรรณกรรมจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิด

แนวคิดด้านอารมณ์และจิตใจได้ 2 ด้าน ได้แก่ จริยธรรม และความรักความผูกพันในครอบครัว (สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ, 2540, หน้า 19)

1.1 จริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมทั้งทางกาย วาจา ใจ และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถเป็นคนดี มีศีลธรรม และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย การรักสัตว์ การตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจ การมีจิตใจที่งดงาม การยอมรับตนเอง ความเสียสละ ความอดุสาหะ และความเมตตา

1.1.1 การรักสัตว์ เป็นการแสดงความรัก การดูแลเอาใจใส่ต่อสัตว์เลี้ยงของตน เป็นอย่างดี พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชาวยูรี (2558), โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) และแม่วัด (2563) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ฉันตื่นเต้นมาก ๆ ทายซิ---ให้ไปไหม่ กินไปไหม่แล้วจะสวย คำตอบคือ หนอนผีเสื้อมันกินไปไหม่หมดต้นเลย ฉันแอบให้ไปไหม่ หนอนตัวน้อยกินไปไหม่ใหญ่เลย ฉันอยากมี สัตว์เลี้ยงจังเลย---แต่ฉันกลัวหนอน” (บันทึกส่วนตัวชาวยูรี, 2558, หน้า 255)

“แม่แม่วไปแอบออกลูกบนฝักร้านขายของเบเกอร์ในตลาด ฝัฟังลงมา กลางร้านวุ่นวายกันไปหมด เจ้าของร้านเลี้ยงหมาตัวเบ้อเริ่ม ไม่รู้จะทำยังงัย แม่สงสารเลยรับมา มีตัวหนึ่งเหมือนขาเจ็ดด้วยนะ อย่าเพิ่งอุมขึ้นมามากกว่า แม่ว่าจะให้ลุงธรช่วยตรวจให้หน่อย แม่พูดยาว” (โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 75)

“ลูกแม่วหมาอิมนอนอุ่น น่ารักที่สุด ทุกคนยืนจ้องมอง รอยยิ้มน้อย ๆ ปรากฏบนใบหน้า แต่ก็มีอันหายวับไปเมื่อแม่พูดด้วยเสียงกระซิบอย่างเกรงในลูกแม่วที่สุดแล้วว่า ต้องทำแบบนี้ทุกสามชั่วโมง” (โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 78)

“มดแดงขยับเข้าไปอุมแพะตัวนั้นขึ้นมากอดไว้ อุ่นดี ทั้งมดแดงและทั้งแพะ หายหนาว” (โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 90)

“เด็กน้อยถือตะกร้าไปหาหลวงพี่โก๋ ฉันจึงตามไป ฉันนึกว่าเขาจะเอาแม่ว มาปล่อย แต่ตรงข้าม เมื่อได้ยินหลวงพี่โก๋คุยกับเด็กน้อยว่าเขาจะมาขอแม่วไปเลี้ยง เขาเตรียมอาหาร มาด้วยแล้วก็ไปเลือกลูกแม่ว 2 ตัว เป็นสีอมเมมทั้งสองตัว เขาเอาใส่ตะกร้า ลูกแม่วสองตัวนี้ฉัน ไม่ค่อยสนิทด้วยนักแต่ฉันเคยไปเล่นด้วย ทั้งสองโชคที่มีคนใจดีมารับไปเลี้ยง” (แม่วัด, 2563, หน้า 125)

“ฉันขอมอบฉายาใหม่ให้หลวงพี่ว่า พระยาบาล (พยาบาล) เพราะนอกจาก กิจของสงฆ์แล้ว หลวงพี่ยังต้องหยอดยา ป้อนยา ทายา ทำแผล เก็บอี เก็บฉี่ ในห้องที่ฉันขอเรียกว่า ห้องผู้ป่วยหนัก นั่นคือ ห้องน้ำในภูมิตั้งเอง หลวงพี่โก๋มีเมตตาจริงๆ อนุโมทนาสาธุ!” (แม่วัด, 2563, หน้า 218)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า มีการแสดงความรักต่อสัตว์เลี้ยงด้วยจิตใจที่โอบอ้อมอารีต่อสัตว์ รวมทั้งให้การดูแลเอาใจใส่และห่วงใยสัตว์ ตลอดจนนำสัตว์ไปรักษาให้หายจากความเจ็บป่วย แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูสัตว์ด้วยความเต็มใจ

1.1.2 การตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจ เป็นการเห็นคุณค่าของสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ แม้ไม่มีราคาแพงแต่มีคุณค่าทางจิตใจ เป็นสิ่งของที่สำคัญต่อจิตใจ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ ตึกตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !) (2560), แมววัด (2563) และอยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) ดังตัวอย่าง

“ตัวของตึกตาทำมาจากกระป๋องของแม่เองจ๊ะ...ตึกตาตัวนี้เป็นตัวแทนของแม่ ทุกครั้งที่นอนหนุนตึกตาหนูจะได้รู้สึกเหมือนว่าหนูกำลังนอนหนุนตักแม่ไงล่ะ” (ตึกตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 23)

“วันนี้ฉันได้ไม้บรรทัดใหม่ โอ้กำลังซื้อให้มันเป็นเหล็กแข็งแรงมาก ฉันจะรักษาอย่างดีไม่ให้หาย โอ้กำลังของฉันน่ารักจริง ๆ จ๊ับจ๊ับ” (บันทึกส่วนตัวชาวยูริ, 2558, หน้า 223)

“วันนี้ก็ฟ้าสี ฉันแข่งว่ายน้ำได้เหรียญทองมาเยอะเลยแต่กว่าจะแข่งเสร็จท้องฉันก็ร้องใหญ่เลยรู้ไหม คนออกกำลังกายต้องกินอาหารเยอะเลยรู้ไหม ตอนรับเหรียญท้องฟ้าสวยมากเหมือนเมฆยิ้มให้เลยนะ ทุกคนยิ้มให้ใหญ่เลย ฉันดีใจ” (บันทึกส่วนตัวชาวยูริ, 2558, หน้า 237)

“เวลากินผักจากสวนของเรา ฝักรอร่อยดี สด กรอบ สะอาด แม่ยิ้มที่ผมชอบกินผัก นาน ๆ ที แม่จะยิ้ม ผมเลยยิ้มที่แม่ยิ้ม แล้วโลกวันนี้ก็สวยขึ้นกว่าเดิม” (โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 46)

“ปลาวันก็มากินอาหารกองเดียวกับฉันอีก ฉันจึงถามว่า ทำไมเธอถึงมากินอาหารกับฉันล่ะ มันแตกต่างกันหรือ ปลาวันตอบว่า อร่อยดี ฉันจึงสอน ฉันเคยได้ยินหลวงพี่โก๋พูดถึงสุขภาพดีในภาษาอังกฤษที่แปลเป็นภาษาแมวได้ว่า หญ้าข้างบ้านมักเขียวกว่าหญ้าบ้านตัวเองเสมอ โชคดีที่ฉันพอใจในสิ่งที่ฉันมี อาหารของฉัน รองเท้าที่นอนของฉัน และที่สำคัญหลวงพี่โก๋ของฉัน เราควรพอใจสิ่งที่เรามี ปลาวันพอจะเข้าใจ กลับไปกินอาหารของตัวเอง”

(แมววัด, 2563, หน้า 196, 197)

“วันนี้เป็นวันครู ฉันคิดว่าถ้าฉันไม่ได้เอาพวงมาลัยมากราบครูหรือครูไม่อยู่ ฉันจะจำครูที่สอนเราได้ และใจฉันก็สำนึกได้เสมอ” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 291)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การได้ลงมือทำ การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน รวมถึงการใช้คำพูดให้ผู้อื่นมีความพอใจ และภูมิใจในตัวเอง ทำให้ผู้รับรู้สึกรับซาบซึ้งใจ เห็นคุณค่าของสิ่งนั้นอย่างแท้จริง และเกิดความตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจของตนเอง

1.1.3 การมีจิตใจที่งดงาม เป็นความงดงามจากภายในจิตใจ มีความจริงใจ ไม่ใช่ความสวยงามจากภายนอก รูปลักษณ์ หน้าตา พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), บันทึกส่วนตัวชา Yuri (2558), โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), แมววัด (2563) และอยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) ดังตัวอย่าง

“ตุ้ยเอาช้อนตักข้าวและป้อนให้นุ่มนึ่ง พร้อมทั้งทำปากกว้าง ๆ อ้า ! ตุ้ยป้อนไปสองสามคำแล้วเอาช้อนวางในมือนุ่มนึ่งพร้อมกับบอกว่า ‘กินเองนะ’ จากนั้นตุ้ยก็เปิดกล่องข้าวของตัวเองกินบ้าง กับข้าวของตุ้ยเป็นเต้าเจี้ยวหลน ‘ดูน่ากินจัง’ เงาะบอก ‘หอมด้วย’ แม่เราทำเองลองชิมดูสิ ตุ้ยพูดพร้อมกับตักเต้าเจี้ยวหลนมาให้เงาะชิมช้อนหนึ่ง เงาะจึงหักปลาทูลวางในกล่องข้าวของตุ้ยครึ่งตัว นุ่มนึ่งเห็นอย่างนั้นจึงทำตามบ้าง ด้วยการเอามือหยิบไข่พะโล้ให้ตุ้ยให้เงาะ ไม่ได้ ไม่ได้นะนิ่ม อย่างนี้ต้องใช้ช้อน ตุ้ยสอนพร้อมกับเอาช้อนตักไข่ให้นุ่มนึ่งดู ต้องทำอย่างนี้ ตุ้ยย้ำ นุ่มนึ่งลองทำตาม และทำได้ แม้ว่าจะทำข้าวหกไปบ้าง ‘เก้ง เก้ง’ ตุ้ยชมและตบมือให้กำลังใจ แล้วทั้งสามคนคือ ตุ้ย นุ่มนึ่ง เงาะ จึงกินข้าวเที่ยงด้วยกันในห้องเรียนตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา เงาะรู้สึกชอบใจนุ่มนึ่งและเริ่มรู้สึกว่า...‘กินข้าวเที่ยงในห้องก็ดีเหมือนกัน บางทีอาจจะดีกว่าที่โรงอาหารหรือบึงบอนด้วย’”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 53-54)

“ฉันโดนเพื่อนต่อยท้อง ฉันเจ็บมาก ฉันไม่ร้องไห้ ฉันไม่โกรธเพื่อน ฉันขอโทษที่ทำให้เธอโกรธนะ ฉันไม่รู้ว่าคุณโกรธเรื่องอะไร แต่ฉันขอโทษนะ” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 109)

“เรื่องไก่ออกไข่ในกรงไข่ใหม่ ในซองแคบ ๆ ทั้งชีวิตไม่เคยได้เดินเลย เป็นวิธีเลี้ยงไก่ที่ใช้ต้นทุนต่ำ แม่เคยบอก ฉีดฮอร์โมน ให้สารเร่งสีแดง เป็นการเลี้ยงแบบอุตสาหกรรมทำให้ไข่ไก่ขายได้ในราคาถูก แม่ยังอธิบายให้ฟังด้วยว่า ถ้าเลี้ยงแบบปล่อย แม่ไก่ก็จะอารมณ์ดี สุขภาพแข็งแรง ไข่ก็จะปลอดภัยและมี เป็นไข่อร์แกนิกได้ แต่ก็เปลืองที่ ต้นทุนสูงกว่า ราคาขายก็สูงกว่าถ้าไม่เอากาหรณสัตว์ก็ต้องช่วยกันซื้อไข่จากแม่ไก่เลี้ยงปล่อยกันนะ มีคนซื้อเยอะ ๆ ฟาร์มไก่ไข่อาจจะหันมาเลี้ยงแบบปล่อยกันมากขึ้น”

(โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 82)

“สี่สหายออกเดินทางแจกต้นไม้ต่อ เจอท่อน้ำแตก นายช่างกอริลลากำลังใช้
การอุดรอยรั่ว มีพีตัวโตมาช่วยอุดด้วยนะ ส่วนลูกหมึกก็ช่วยน้องเพนกวิ้นไม่ให้เปียกน้ำได้พอดี”
(สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 15)

“สี่ถ้านโกรธ ความโกรธจะทำให้ฉันบาดเจ็บ ฉันจึงให้อภัย เพราะการให้อภัยจะทำให้เข้มแข็งขึ้น” (แม่วัด, 2563, หน้า 200)

“ฉันอยากได้ดอกไม้ที่ปลูกได้ดีแล้วยังมีชีวิต เพราะอยากให้มันไม่เหี่ยว ไม่เสีย
ไม่เน่า คนขายจะได้ไม่ยากจน เพราะดอกไม้จะสวยตลอดไป ทำให้ขายได้” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 87)

“ทุกครั้งที่ฉันมองเห็นดาวมากมาย ฉันจะเอาดวงดาวมารวมกัน แต่ดาว
ที่รวมกันได้ยังไม่เท่าความสุขที่ฉันอยากมอบให้ทุกคน” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 147)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การมีความคิด ความรู้สึก และจิตใจที่ดี รวมทั้งมี
ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น สามารถยอมรับความแตกต่างของกันและกัน จะทำให้อยู่ในสังคม
ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

1.1.4 การยอมรับตนเอง เป็นการยอมรับความจริง ยอมรับตัวตนของตนเอง ภูมิใจ
ในตนเอง และตระหนักเห็นคุณค่าของแต่ละคนว่ามีความดีในตนเองด้วยเช่นกัน พบในวรรณกรรม
บันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาศ (2554), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558),
โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอ๋ยด้วย !) (2560), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านดอกไม้
กับสหายนักซ่อม (2565) ดังตัวอย่าง

“เมื่อแบ่งหยิบกระดาศเปล่าขึ้นมาวางบนโต๊ะ เงาก็คิดถึงคำว่า เศษกระดาศอย่างที่
เคยถูกแบ่งเรียก เศษกระดาศที่เคยถูกขยำ ถูกยำยี้ มากบ้าง น้อยบ้าง เศษกระดาศที่เคยถูก
ขว้างปาออกไปอย่างตั้งใจและไม่ตั้งใจ เศษกระดาศที่เคยเห็นว่าตัวเองไร้ค่า น่ารังเกียจเศษ
กระดาศที่เคยไปแอบอยู่ในมุมมืด เพราะคิดว่าไม่มีใครต้องการ ไม่มีใครอยากได้ แต่ ณ
บัดนี้เเงะไม่ได้เป็นเศษกระดาศอีกแล้ว เพราะรู้แล้วว่า ตัวเองไม่ได้เป็นเศษกระดาศ ไม่ได้
เป็นเอดส์ ไม่ได้เป็นคนไร้เพื่อน เเงะไม่ได้อยู่ในมุมมืดอีกต่อไป ความจริงที่ได้รับรู้ ช่วยดึง
เเงะให้ออกมายืนในที่ที่สว่างได้อย่างมั่นใจขึ้น”

(เศษกระดาศ , 2554, หน้า 106)

“วันนี้ ฉันสอบ คณิตศาสตร์ยากมากเลย แต่วิชาอื่นง่าย ฉันเสียใจที่ทำเลขไม่
ค่อยได้ ฉันจะพยายามทำเลขเยอะ ๆ นะ” (บันทึกส่วนตัวชาวยูริ, 2558, หน้า 231)

“มนุษย์ทุกคนมีรัก โลภ โกรธ หลง ไม่มีใครเป็นผ้าขาวหรือกระ มดแดง จิตของเรา ต้องได้รับการฝึกฝนให้ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวไปกับอารมณ์ต่าง ๆ มดแดงแพ้ต่ออารมณ์โกรธของตนเองแล้วครั้งหนึ่ง มันก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ ถ้ามดแดงเสียใจก็ให้อือเป็นบทเรียน ระมัดระวัง ใช้สติกับอารมณ์ตัวเองให้มากขึ้น ‘บุคคลใดในกาลก่อนเคยผิดพลาด ครั้นภายหลังเขากลับตัวได้ไม่ประมาท บุคคลนั้นย่อมทำให้โลกแจ่มใส เหมือนดวงจันทร์ อันพ้นจากเมฆหมอก’”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 121)

“ฉันมองท้องฟ้าที่เต็มไปด้วยฝุ่น ฉันคิดว่าทุกครั้งหากฉันโกรธ ฉันจะเขียนความรู้สึกลงบนพื้นทราย แต่ถ้าฉันรู้สึกดี ฉันจะเขียนความรู้สึกบนเปลือกหอย เพราะสายลมจะให้อภัย พัดความรู้สึกให้ร้าย ๆ แต่ความรู้สึกดีไม่มีวันสลายไป” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 95)

“ฉันได้ชีวิตเล็ก ๆ มาเป็นเพื่อนที่ยิ่งใหญ่ ชีวิตเล็ก ๆ ที่ว่า คือกระดาดโน้ตลายน่ารัก ไว้เขียนความสุขหาเพื่อนที่รักเพราะชีวิตเล็ก ๆ ก็ทำสิ่งยิ่งใหญ่ได้” (บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 279)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยจิตใจที่กล้าหาญ ยอมรับสิ่งที่ผิด และให้อภัยกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยไม่โทษใคร ช่วยส่งเสริมให้มีความกล้าที่จะเผชิญกับความท้าทาย และความล้มเหลวในชีวิตได้อย่างมีสติ

1.1.5 ความเสียสละ เป็นการเสียสละ ช่วยเหลือ ช่วยสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม รวมทั้งการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่คิดร้าย และไม่แสดงความเห็นแก่ตัว พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาด (2554), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), แมววัด (2563), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม (2565) ดังตัวอย่าง

“เอ่อ เออ เอ่อ เสียงนุ่มนวลอ้อออออกมา พร้อมทั้งตบโตะดัง ๆ เงาะจึงเตาเอวว่านุ่มนวลคงหาล่องข้าวไม่เจอ ‘จะอย่างไรดี’ เงาะยังคิดอะไรไม่ออก แต่โชคดีที่มีใครคนหนึ่งเดินเข้ามาช่วย ตูยั่นเอง ‘เราจะช่วยเธอดูแลนึ่มเอง’ ตูยบอก เงาะรู้สึกแปลกใจที่ตูยเรียกนุ่มนวลว่า ‘นึ่ม’ อย่างสนิทสนมและตูยก็พูดต่อราวกับรู้ว่ำน้องกำลังคิดอะไรอยู่” (เศษกระดาด, 2554, หน้า 52-53)

“วันนี้แดดร้อนมาก ฉันร้อนมาก ๆ ฉันตึมน้ำเยอะมาก ฉันหันไปเห็นคนที่ขยับบนถนน ฉันโกรธมาก ฉันเดินไปบอก พี่ ทำไมถึงขยับแบบนี้คะ พี่เดินไปไม่สนใจฉัน โอ้ถ้าหิ

ขยะไปทั้ง โอ้ก็าย้มบอกว่าฉันเก่งมาก ฉันรักโอ้ก็า โอ้ก็าของฉันใจดี” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 117)

“น้องน้ำยอมให้ยืมแม่แวนนะ คุณลัดดา ลูก ๆ หย่านมพอดี ตกลงกันเองนะ ลุงมีธุระรีบไป ลุงสนิทบอกมือให้ทุกคน ก่อนขึ้นรถเครื่องขับออกไป อย่างเคยที่แม่คิดอะไรไม่ออก ต้องไปบอกลุงสนิท แม่เล่าเรื่องเลี้ยงลูกแมวเกิดใหม่ให้ฟัง ลุงสนิทเลยเสนอว่าจะหา ‘แม่บุญธรรม’ มาให้ แล้วก็จริง ๆ แม่จัดแจงพาน้องน้ำไปบ้านน้ายาย แม่แมวชื่อ ส่วลี มีลูกมาหลายครอกแล้วยอมนอนให้คุกกี้ มัฟฟิน โดนัท กับแพนเค้กดูดนมจากเต้าแต่โดยดี แม่พรีๆขอบอกขอบใจน้องน้ำ ยัดเยียดขนมปัง ผักผลไม้ไปตะกร้าใหญ่”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอ่ยด้วย !), 2560, หน้า 79)

“สี่สหายขึ้นมาถึงบ้านต้นไม้ของพี่หมี พี่หมีมีต้นไม้มากมายไว้สำหรับแจกให้เพื่อน ๆ สี่สหายจึงอาสาช่วยเอาต้นไม้ 100 ต้นไปแจก” (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 6)

“วันนี้สี่สหายสนุกมากได้ช่วยพี่หมีแล้วก็ได้ปลูกต้นไม้ด้วย ขณะที่ลูกหมา ลูกหมู ลูกหมี และเสือน้อยกำลังปลูกต้นไม้ แม่ก็เดินมาบอกว่า ปลูกต้นไม้เสร็จแล้วไปอาบน้ำนะ จะได้มากินข้าวกันจ้ะ” (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 26)

“วันหนึ่ง ดูกเดินผ่านหน้ากุฏิหลวงพี่โก๋ เณรน้อยรูปหนึ่งขอให้หลวงพี่โก๋เล่าเรื่องเกี่ยวกับดุก หลวงพี่โก๋จึงเล่าว่า ‘แต่ก่อนดุกยังไม่อ้วนหน้าตาดีทีเดียว ครั้งหนึ่ง ดุกเคยทำประโยชน์น่าภูมิใจมาก นั่นคือ บริจาคเลือด ดูกคงจะเพลี่ยเพราะเสียเลือดแต่คงมีความสุขมากทีเดียว’ คล้าย ๆ กับที่หลวงพี่โก๋สอนสามเณรว่า ไม่ควรเห็นแก่ตัวต้องรู้จักแบ่งปัน ถ้าเราเป็นแบบนี้เราจะมีเพื่อนที่ดี ดีที่ฉันไม่รู้เวลา รู้แค่เวลาไหนเป็นเวลาอาหาร เณรน้อยรูปหนึ่งนำข้าวคลุกปลาพามาให้และฉันก็ได้หัวปลา แต่จានินแย่งหัวปลาของฉันไป ฉันจึงโกรธเป็นฟืนเป็นไฟ จนเกือบทำร้ายจานิน แต่ฉันนึกถึงคำสอนหลวงพี่โก๋ที่สอนสามเณรในคืนก่อน ๆ ว่า ถ้าหาเรื่องผู้อื่น เราจะเป็นอันธพาล ถ้าเอาเรื่องผู้อื่น เราจะขาดความอดทน ถ้าเรานอกเรื่อง เราจะไม่มีความดี ถ้าเราเรื่องมากเราจะอยู่ยากินยาก”

(แมววัด, 2563, หน้า 34-35)

“แม่จัดชั้นหนังสือและรื้อหนังสือเป็นส่วนมาก ฉันเสียใจที่หนังสือต้องจากไป แต่ฉันทำได้ เพราะความรู้ของหนังสือจะได้ให้ประโยชน์แก่คนอื่น ๆ อีกมากมาย หนังสือก็อาจรู้สึกเหมือนฉัน” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 215)

“รถขยะชนแต่สิ่งสกปรก มันต้องทนอีกกี่วันนะ น่าสงสารจัง ฉันคิดว่า แม้รถขยะจะเหม็นที่สุดก็ตามแต่ฉันทำให้บ้านเมืองสะอาด” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 247)

“คุณปีเวอร์ เป็นนักสร้างเขื่อนลาออกจากงานเพื่อมาทำตามฝัน คือ ทำของเล่นจากไม้ให้เพื่อน ๆ ได้มาเล่นด้วยกัน” (บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 28)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การเสียสละเวลา ทรัพยากร และความสะดวกสบาย ของตนเอง เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นคุณลักษณะที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ในสังคม ทำให้สมาชิกในสังคมมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน สิ่งดังกล่าวทำให้สังคมน่าอยู่มากขึ้น

1.1.6 ความอุตสาหะ เป็นความพยายามที่มุ่งสู่ความสำเร็จ แม้เจออุปสรรคก็ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก เพื่อให้ประสบความสำเร็จที่ได้คาดหวังไว้ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดี สำหรับเด็ก จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ ตึกดาแห่งความทรงจำ (2556), บ้านทีกส่วนตัวชา Yuri (2558), โลกของ มดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !) (2560), แมววัด (2563) และบ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม (2565) ดังตัวอย่าง

“ทุกคนช่วยกันคิดอยู่นานก่อนจะเห็นพ้องต้องกันว่า แม่จะเป็นคนเย็บตุ๊กตา ให้ข้าวฟ่าง...แล้วแม่ก็บรรจงเย็บตุ๊กตาให้ข้าวฟ่างทั้งคืน ทั้งวัน จนเสร็จ” (ตึกดาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 5)

“วันนี้ ฉันเห็นมดดำเดินไปมา ฉันเดินไปดูใกล้ ๆ เห็นมดดำยกข้าวฉันใจเต้น มาก ๆ เลย มดยกของใหญ่กว่าตัวเองได้จริง ๆ” (บ้านทีกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 133)

“ช่วงแรกคุณโตคัตตัวแถมไม่มีคุณภาพออก เหลือวุ้นน้อยลง ผลผลิตก็ต้อง น้อยลงตาม รายรับลดลง พ่อตาก็เขม่นอยู่พักใหญ่ ส่งผลให้คุณโตคัตสู้ ยอมเหนื่อยทำเองหมด แต่พอเลี้ยงวัวแบบอินทรีย์ได้จริง กินหญ้าในฟาร์มเอง รายจ่ายก็ลดลงได้ ต้นทุนลิตรละสิบสองบาท ขายได้ลิตรละยี่สิบบาท กำไรเห็น ๆ ตอนนี้พ่อตายยอมไฟเขียวให้ทุกอย่างแล้วครับ” (โลกของมดแดง กับแดงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 55)

“วันต่อมา ฉันเดินไปร่อนหน้ากุฏิ สังเกตเห็นมดดำเดินเป็นแถวมีระเบียบ ไม่แทรกแถวกันเลยแม้แต่ตัวเดียว พวกเขายืนยันมากหาของกินได้เยอะ เพื่อเก็บไว้กินตอนฤดูหนาว” (แมววัด, 2563, หน้า 150)

“เมื่อทุกตัวอิมหนาสำราญแล้ว เหล่าสหายนักซ่อมก็กลับมาที่ต่อไม้ และเริ่ม ลงมือซ่อมแซมกันอย่างแข็งขัน...ไชโย...ในที่สุดก็ซ่อมแซมเสร็จเรียบร้อยพวกเรานี้สุดยอดไปเลย” (บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 10-14)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่าการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความอดทน ความพยายาม และความมุ่งมั่นจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืนต่อสิ่งที่กระทำ

1.1.7 ความเมตตา เป็นการไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น มีความเมตตา มีความสงบสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และทำให้ตนเองและผู้อื่นเป็นสุข พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชา Yuri (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), แมววัด (2563) และอยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ค้างคาบินไปบินมาที่สระว่ายนํ้า มันบินวนไปวนมาตั้งแต่สระเปิดไฟ ฉันทิ้งค้างคาบินวนจนเหนื่อยแล้วตกนํ้า ฉันทิ้งค้างคาเปลี่ยนชุดว่ายนํ้า กะว่าถ้าค้างคาตกนํ้า ฉันทจะรีบไปช่วย โอ้ถ้าซึ่งเดินไปขอให้พนักงานปิดไฟ ค้างคาก็บินไป โชคดีนะ ค้างคา” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 155)

“วันนี้ ฉันมานอนบ้านป่าจำ ฉันทจะปิดหน้าต่างก็มีนกบินออกมาฉันทก็ใจมาก รีบเปิดหน้าต่างเลย พอฉันทเปิดฝ้ามานเห็นรังนก มีไข่ 5 ฟอง โอ้ มันน่ารักมาก...ฉันทคิดว่าป่าจำสิมปิดหน้าต่างจริง ๆ ป่าจำเปิดให้ฉันทมาทำบ้านนี้เอง ป่าจำของฉันทน่ารักที่สุดเลย” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 283)

“สมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงเมตตาแก่พวกสัตว์ทั้งหลาย โปรดให้อยู่กันตามสบายไม่ขับไล่ ทั้งแมว นก หนู ทาก กระจอก แม้จะทรงบนอยู่บ้างว่ากระจอกนั้นชอบแทะกินผลไม้บนต้นแบบ บุฟเฟต์ คือ กินทิ้งกินขว้าง ถึงกระนั้นก็ทรงอดทนยอมให้กระจอกอยู่ในวังได้ (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 94)

“บางครั้งมีมดไต่ขึ้นโต๊ะเสวยมหาดเล็กก็จับไปปล่อย แมลงวันก็แค่ไล่ พระสหายคนหนึ่งเคยทูลถามว่า ทรงตบยุงบ้างไหม รับสั่งว่าไม่เคย” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 95)

“ผมขอเอาลูกเจี๊ยบไปให้หมอรักษานะครับ...เขาน่าสงสาร ผมอยากช่วยเขา บ้างได้ไหมครับ หลวงพี่ตอบว่า ได้สิครับ เขียงน้อยคนนั้นตะโกนสุดเสียงว่า ไชโย !! อย่างดั่ง หลวงพี่อนุญาต แต่เด็ก ๆ ต้องสัญญากับหลวงพี่ก่อนว่า เด็ก ๆ ต้องดูแลลูกเจี๊ยบตัวนั้นให้ดีนะ” (แมววัด, 2563, หน้า 153-154)

“เต้าได้มาอยู่ในวัดเป็นเขตอภัยทาน คงไม่มีใครมาทำร้าย เต้าจะอยู่ในวัดอย่างมีความสุข” (แมววัด, 2563, หน้า 158)

“ไอ้โฮ บ้านคุณตาร่มรื่นน่าอยู่จังเลย พี่มีเอาขนมปังหอมกรุ่นมาฝาก คุณตาด้วย คุณตาดีใจที่มีเพื่อน ๆ มาบ้านจึงเอาของอร่อยออกมาต้อนรับ ทั้งส้ม ทุเรียน แอปเปิ้ล คัพเค้ก แล้วยังมีอะไรอีกนะ” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 8-9)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การมีเมตตา มีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อสิ่งต่าง ๆ ทำให้เกิดความสุขขึ้นในใจของผู้ที่มีความเมตตา

1.2 ความรักความผูกพันในครอบครัว เป็นการที่ครอบครัวมีพร้อมทั้งพ่อ แม่ ลูก ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีความสุขและเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย ความรักความผูกพันที่พ่อ

มีต่อลูก ความรักความผูกพันที่แม่มีต่อลูก ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อพ่อ ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อแม่ และความรักความผูกพันที่พ่อ แม่ ลูก มีต่อกัน

1.2.1 ความรักความผูกพันที่พ่อมีต่อลูก เป็นความรักที่แสดงถึงการเป็นผู้นำ และเป็นเสาหลักของครอบครัวเกิดจากพ่อที่มีต่อลูก พ่อเป็นผู้มอบความรัก ความห่วงใย ความเอาใจใส่ และเลี้ยงดูลูกด้วยความอบอุ่นและปกป้องลูก พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556) และโลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“หนูจำได้ไหม คืนหนึ่งเกิดพายุและฝนตกหนักฟ้าร้องเสียงดังสนั่นจนบ้าน สั่นสะเทือนพ่อวิ่งลุยฝนกลับมาถึงบ้านเห็นหนูนั่งร้องไห้อยู่คนเดียว ทำทางหวาดกลัวจนตัวสั่น พ่อจึง เข้ามากอดหนูไว้...อ้อ ข้าวฟ่างจำได้แล้ว อ้อมกอดของพ่อแข็งแรงและอบอุ่น ทำให้ข้าวฟ่างไม่กลัว อะไรอีกเลย” (ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 13)

“จักรยานสีแดง ! พ่อซื้อมาฝาก จักรยานมีสามล้อ แต่ละล้อใหญ่เบ้อเริ่ม ‘รับรองเอยขี่ได้แน่ ๆ เชื่อพ่อ จะได้ออกกำลังกายด้วย แต่ต้องรอให้แข็งแรงดึก่อนนะ’ พ่อพูดพลางลูบ หัวเอย ไม่บ่อยที่พ่อจะใกล้ชิดกับลูกสาวคนนี้ บางทีเอยรู้สึกเหมือนพ่อใจลอย มองเหม่อเวลาอยู่ ด้วยกัน แต่นาทีนี้เอยกอดพ่อแน่น หัวใจพองโต แทบรอวันลองขี่จักรยานคันนี้ไม่ไหว” (โลกของมดแดง กับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 32)

“พ่อจอตรถ ดับเครื่อง เปิดประตูก้าวลงมาก็ถูกลูกสาวกระโจนเข้ามาลากแขน ‘ใจเย็นก่อน มดแดง จะลากพ่อไปไหน’ พ่อไม่ขัดขืนเมื่อมดแดงกึ่งงูกึ่งลากให้เข้าไปใน โรงรถเก่า มดแดงมาดูก่อนหน้านี้แล้วว่าแตงกวาไม่ได้อยู่ในนี้ พ่อเห็นยิ้มน้อยลงเมื่อเห็น หน้ามดแดงเต็มตา แค่นึกย้อนมือมาลูบหัวและถามว่า ‘มีอะไร...’ มดแดงก็ปล่อยโฮ ทีแรก พ่อคงคิดว่ามดแดงตกใจกับเหตุการณ์เมื่อคืนก่อน แต่เมื่อมดแดงสะอื้นอีก ๆ ร้องให้ไปเล่าไป พ่อก็จับความได้ ‘มดแดงเป็นคนไม่ตีไข่มัยจ๊ะ’ นี่คือนโยบายปิดท้ายและเป็นประเด็นที่คาใจ มดแดงมากที่สุดแล้ว พ่อขยับเก้าอี้มานั่งดึงมดแดงให้นั่งบนตัก พ่อไม่ทำแบบนี้กับมดแดงมา นานแล้วเพราะมดแดงไม่ใช่เด็ก แต่ครั้งนี้อ้อมกอดของพ่อช่วยให้ปอดของมดแดงเหมือน ขยายออกได้ ‘มนุษย์ทุกคนมีรัก โลก โกรธ หลง ไม่มีใครเป็นผ้าขาวหรรณนะ มดแดง จิตของ เราต้องได้รับการฝึกฝนให้ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวไปกับอารมณ์ต่าง ๆ มดแดงแพ้ต่ออารมณ์โกรธ ของตัวเองแล้วครั้งหนึ่ง มันก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ ถ้ามดแดงเสียใจก็ให้ถือเป็นบทเรียน ธรรมดาระวัง ใช้สติกำกับอารมณ์ตัวเองให้มากขึ้น เข้าใจใช่ไหม’ พ่อก็มองมดแดง มดแดงพยักหน้า”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 120-121)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า ความรักของพ่อที่มอบให้แก่ลูกเป็นความรักที่บริสุทธิ์ การมอบสิ่งที่ดีให้แก่ลูก เป็นการหล่อหลอมให้ลูกมีคุณภาพชีวิตที่ดี

1.2.2 ความรักความผูกพันที่แม่มีต่อลูก เป็นความรักอันบริสุทธิ์และยิ่งใหญ่ เกิดจากแม่ที่มีต่อลูก แม่เป็นผู้มอบความรัก ความห่วงใย ความเอาใจใส่ และเลี้ยงดูลูกด้วยความอบอุ่น และปกป้องลูก พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ ตึกตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาวยุริ (2558), โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !) (2560) และแม่วัด (2563) ดังตัวอย่าง

“แม่จำได้ดี ในวันแรกที่หนูเกิดมา เด็กน้อย ๆ ในห่อผ้า คือ ของขวัญล้ำค่า ในชีวิตแม่...นับตั้งแต่วันนั้นแต่ละวันของแม่ก็เต็มไปด้วยเรื่องราวมากมาย บางวันมีเสียงหัวเราะ บางวันมีเสียงร้องไห้ แต่ทุก ๆ วัน คือความทรงจำที่มีความหมาย แม่จึงตัดผ้าห่อตัวของหนูเป็นรูปหัวใจ เย็บไว้ที่หน้าอกข้างซ้ายของตึกตา เพราะอะไรรู้ไหม...เพราะหนูคือดวงใจของแม่ไงจ๊ะ” (ตึกตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 30-33)

“วันนี้ วิชาพลบอก รองเท้ากัดฉันเจ็บมากเลย ฉันอดทนมาก ๆ โอ้กำลังมารับ ถ้ามันทำไมเดินแปลก ๆ ฉันบอกเจ็บนิ้วก้อย โอ้กำลังแผล พาฉันเดินไปซื้อรองเท้าใหม่ มันขาวมากเลย ฉันเห็นมันเป็นประกายวิ้ง ๆ เลย” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 279)

“สองสัปดาห์ก่อน หลังวันเกิดมดแดงไม่กี่วัน แม่ชวนมดแดงเดินรอบบ้าน อายุสิบสองนี้เท่ากับหนึ่งรอบนะ มดแดง แม่เลยคิดว่าจะยกที่ดินให้มดแดงเป็นเจ้าของซีกหน้อย มดแดงชอบทรงไหนเลือกเลยนะ แล้วเราจะช่วยกันปลูกอะไรก็ได้ที่มดแดงอยากปลูก” (โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 15)

“ฉันเป็นตัวเมีย อายุเยอะแล้ว แต่ฉันยังต้องเลี้ยงลูก ๆ อยู่ และฉันมีน้องชื่อ ‘จานิน’ ลูกของฉันชื่อ ก.ต. (เกือบตาย) เพราะมีแม่อันธพาลตัวหนึ่งสีขามาชอบฉัน แต่ฉันไม่สนใจ เพราะฉันต้องดูแลลูก แม่อันธพาลจึงจะทำร้ายลูกของฉัน แล้ว ก.ต. ก็คือแม่วัดนั่นที่รอดตายจากแม่อันธพาล จึงชื่อว่า ‘ก.ต. เกือบตาย’” (แม่วัด, 2563, หน้า 19)

“ฉันเห็นแม่ไ้ลูกขึ้นจากสายยางเป็นครั้งแรกแล้วก็เห็นลูกเจ็บ ฉันเดินเข้าไปดูใกล้ ๆ แม่ไ้ทำท่าจะจิกเพื่อปกป้องลูก” (แม่วัด, 2563, หน้า 76)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า ความรักของแม่ที่มอบให้แก่ลูกเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่ และบริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งใดมาทดแทนได้

1.2.3 ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อพ่อ เป็นการแสดงความรักของลูกที่มีต่อพ่อ เป็นความผูกพันที่อบอุ่น ปลอดภัย รวมทั้งแสดงถึงสายสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกกับพ่อ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชาวยุริ (2558) และโลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ที่โรงเรียนมีงานวันพ่อ ฉันมีการ์ด แต่โอโต้ซังไปต่างประเทศ วันพ่อยากให้อโอโต้ซังด้วย เลยไม่ได้ให้ ฉันรักโอโต้ซังมาก ๆ ฉันไหว้พระให้อโอโต้ซังปลอดภัย สุขภาพแข็งแรง” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 201)

“เอยกอดพ่อแน่น นึกถึงคำป้าดาที่บอกให้เอयरักพ่อกัน ๆ เอयरักพ่อกันจนใจนึกไม่ออกว่าจะรักพ่อน้อยกว่านี้ได้ยังไง” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 118)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า ความรักและความผูกพันที่ลูกกระทำต่อพ่อเป็นสิ่งที่เกิดจากความจริงใจ แสดงให้เห็นถึงการเชื่อฟัง การปฏิบัติในสิ่งที่ดี และมีความกตัญญูต่อพ่อ

1.2.4 ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อแม่ เป็นการแสดงความรักของลูกที่มีต่อแม่เป็นความผูกพันที่อบอุ่น ปลอดภัย รวมทั้งแสดงถึงสายสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกกับแม่ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชา Yuri (2558) และโลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“อ้อ ข้าวฟ่างจำได้แล้ว ตักอุ่น ๆ ของแม่ทำให้ความว้าวุ่นสงบลงทันใด... ตุ๊กตาตัวนี้เป็นตัวแทนของแม่ ทุกครั้งที่นอนหนุนตุ๊กตาหนูจะรู้สึกเหมือนว่าหนูกำลังหนุนตักแม่ล่ะ” (ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 26)

“ฉันตื่นลงไปทำขนมปังกินตอนเช้า ฉันทำขนมปังแสนอร่อยให้ออโต้ซังกิน โอโต้ซังบอก โอ้โฮ อร่อยที่สุดในโลกเลย” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 105)

“วันนี้โอโต้ซังไม่สบาย โอโต้ซังโดนคุณหมอฉีดยาฆ่าเชื้อก่อนกลับบ้าน แต่โอโต้ซังก็พาฉันไปดูหนังโดราเอมอน โอโต้ซังซื้อหนัง ซื้อหนังสือให้ฉันตั้ง 8 เล่ม โอโต้ซังบอกวันเด็กมีทุกวันเลยนะ ทำไมไม่มีวันแม่ทุกวันบ้าง ฉันบอก วันแม่มีทุกวันเพราะใคร ๆ ก็รักแม่ทุกคน หนูรักโอโต้ซังทุกวัน โอโต้ซังของฉันใจดีมาก ๆ น่ารักที่สุด” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 245)

“พี่ไผ่ลุกขึ้นไปไหว้แม่ชนิดประชิดติดตัวตรงไหน แม่ขี้ฉมและหัวเราะเมื่อพี่ไผ่กางแขนกอดแม่ แดงกวางกับพี่มดแดงพลอยหัวเราะไปด้วย ‘กลับมาเมื่อไหร่ ไผ่’ พี่ไผ่ได้ทุนไปดูงานที่ญี่ปุ่นเรื่องเกษตรตามฤดูกาล ฟังดูเป็นหัวข้อง่าย ๆ แต่เป็นเรื่องใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจมาก พี่ไผ่เคยอธิบายยาว ๆ ว่าหนทางเดียวที่จะมีอาหารพอเลี้ยงชาวโลกในอนาคตได้คือการทำไร่นาขนาดเล็กตามฤดูกาลแบบพึ่งพาตนเอง เพราะจะช่วยให้คนจนมีอาหารกินได้จริง พี่ไผ่บอกว่าไม่ได้พูดเองแต่เป็นรายงานล่าสุดของสหประชาชาติเขียนนะ ‘ลงจากเครื่องบินก็มาบ้านเลยครับ’ คำว่า ‘บ้าน’ เมื่อออกจากปากของพี่ไผ่ฟังมีความหมายมากมาย แดงกวางยังเด็กเกินกว่าจะรู้ว่าแววตายามแม่มองพี่ไผ่นั้นเปี่ยมล้นด้วยความภูมิใจ แดงกวางรู้แค่ว่าสักวันจะต้องทำให้แม่มองแดงกวางแบบนี้บ้างหัวเราะดังกว่านี้ด้วย ขอบอก”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 19)

“แรก ๆ แม่เล่าไปเช็ดน้ำตาไป แต่หลัง ๆ ก็เล่าด้วยรอยยิ้มเสียมากกว่า เอยไม่รู้หรือกว่าช่วยรักษาแผลใจให้แม่โดยไม่รู้ตัว แม่ระบายความรู้สึกออกมาได้เต็มที่หลังจากเก็บกลั้นไว้นาน เอยเองก็ไม่ต้อง มโน เรื่องต่าง ๆ ไปเอง” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 84)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า ความรักและความผูกพันที่ลูกกระทำต่อแม่เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ แสดงให้เห็นถึงการเชื่อฟัง คำสั่งสอน และมีความกตัญญูต่อแม่

1.2.5 ความรักความผูกพันที่พ่อ แม่ ลูก มีต่อกัน เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของพ่อแม่ ลูกที่กระทำต่อกัน ด้วยการแสดงความรัก ความอบอุ่นจนเกิดความสุขที่ได้อยู่ด้วยกัน พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชาวยุริ (2558) และโลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ วันเกิดของโอ้ก้าซัง โอ้โตซังบอกว่า อยากพาโอ้ก้าซังไปกินอาหารอร่อย ฉันรู้สึกว่โอ้โตซังรักโอ้ก้าซังมากจริง ๆ ฉันกำลังสงสัยว่ ฉันกับโอ้โตซังใครจะรักโอ้ก้าซังมากกว่า โอ้โตซังแอบหอมโอ้ก้าซังบ่อยมาก ฉันจะไม่ยอมแพ้โอ้โตซังแน่ ๆ” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 65)

“พ่อบอกว่ากลับมาบ้านคราวนี้จะอยู่นานและมีแผนการจะขับรถพาแม่กับเอยขึ้นเหนือไปเรื่อย ๆ ‘คำไหนนอนนั้นเลยดีไหม’ พ่อถาม พลาจั้งตัวแม่นั่งใกล้ ๆ แม่ยิ้มตาเป็นประกาย ‘แวะเยี่ยมเพื่อน ๆ ไปตามทางก็ดีนะคะ มีหลายคนที่ไม่ได้พบนานแล้ว บางคนก็เคยชวนไว้ให้แวะไปหา’ แม่บอก พ่อป้าดาารู้เรื่องนี้ก็ช่วยติดต่อ ‘เพื่อนร่วมทาง’ ทั้งหลาย ทำให้แผนการเดินทางเป็นรูปเป็นร่าง เอยได้ยินลุงธรรกับป้าดาคุยกันว่า พ่อกับแม่จะได้ใช้ ‘เวลาคุณภาพ’ ด้วยกัน ‘หนึ่งเหมือนจะทำใจได้ดีขึ้นนะ คงเพราะไม่ต้องปิดบังเอยแล้ว มีอะไรก็คุยกันได้’ ลุงธรรพูด น่าจะจริง บรรยายภาคในบ้านปลอดโปร่งจนเอยรู้สึกได้เอยตื่นเต้นและนับวันรอการเดินทาง ระหว่างรอก็มีเรื่องตื่นเต้นไม่น้อยกว่ากันเมื่อช่วยกันเตรียมงานหมั้นพี่ไผ่กับพี่ตุ้จดาว”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 118-119)

“ยามสายวันนั้นจึงหมดไปกับการถ่ายรูปมะเขือเทศสุกเต่งสีแดง มีมดแดงถือตะกร้ายิ้มแฉ่ง มีรูปแม่กับมดแดงที่แดงกวางถ่ายให้ พ่อตามมาอีกคน เลย์ถ่ายเซลฟี่รูปครอบครัวพร้อมหน้าในแปลงมะเขือเทศ สุดท้ายช่วยกันเก็บมะเขือเทศใส่ตะกร้า แล้วก็ใส่ปากในที่สุด” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 122)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ทำให้เกิดความรักความผูกพันที่มีต่อกันระหว่างพ่อ แม่ และลูก

วรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบคุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจเกี่ยวกับจริยธรรม ที่สอนให้เด็กเข้าใจถึงการแสดงความรักที่เหมาะสมต่อสัตว์ การแสดงความรักปรารถนาดีต่อตนเองและผู้อื่นด้วยใจบริสุทธิ์ มองเห็นถึงข้อดีและข้อเสียของตนเอง พร้อมทั้งปรับปรุงและมีความยินดีในสิ่งที่ตนเองเป็น พร้อมทั้งสอนให้เด็กเป็นผู้มีจิตสาธารณะ เสียสละตนเองเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม นอกจากนี้ยังสอนให้เป็นผู้มีความอดทน มีความมานะพยายาม เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตาพร้อมที่จะมอบความรัก มีน้ำใจไม่ตรีต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว สำหรับความรักความผูกพันในครอบครัว เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นคุณค่าในตนเอง ความซื่อสัตย์ต่อความรู้สึกของตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น และการใช้ชีวิตให้มีความสุข รวมทั้งสนับสนุนซึ่งกันและกันจนเป็นครอบครัวที่มีภูมิคุ้มกันและเข้มแข็งต่อไป

2. คุณค่าด้านสังคม

การเป็นมนุษย์ย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคม เด็กจึงต้องเรียนรู้สังคม โดยสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว แล้วขยายสู่ชุมชนและสังคม แนวคิดด้านสังคมทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ สามารถแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อให้สังคมยอมรับและเข้ากับคนในสังคมได้ วรรณกรรมสำหรับเด็กจึงทำหน้าที่เป็นสังคมจำลองให้เด็กได้เรียนรู้ความเป็นไปของสังคมในแง่มุมต่าง ๆ อีกทั้งมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของเด็ก นอกจากนี้เด็กยังได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ กติกา บทบาท ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมที่สังคมยอมรับในฐานะสมาชิกของสังคม ดังนั้น วรรณกรรมสำหรับเด็กจึงปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับสังคม 4 ด้าน ได้แก่ การดำรงชีวิตในสังคม การพัฒนาสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม (สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ, 2540, หน้า 35-50)

2.1 การดำรงชีวิตในสังคม เป็นการสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตแบบชนบทที่มีความเรียบง่าย ประกอบด้วย การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ

2.1.1 การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุขบนพื้นฐานความพอดีในแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบในวรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) และแม่วัด (2563) ดังตัวอย่าง

“ตอนพี่ไปอยู่ที่อาคารชัยฯ ได้ยินคนพูดถึงโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันที่ท่านริเริ่มขึ้นด้วย ในโรงเรียนที่อยู่ตามเขตกันดาร ให้ครู นักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง

ช่วยกันปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่เลี้ยงเป็ดในโรงเรียน เอามาทำกับข้าวให้เด็ก ๆ กินตอนกลางวัน ” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 66)

“ไปเดี๋ยวนี้ค่า มดแดงตะโกนตอบกลับไป พलगหยิบตะกร้าใบเล็กที่แม่สั่ง ตั้งแต่เมื่อตอนสายว่าให้เอาไปส่งบ้านน้าอ้าย ในตะกร้าใบน้อยมีแฮมพูกับยาสิฟินที่แม่ทำใช้เองในบ้าน แม่ตั้งใจฝากไปให้พี่ตุจดาวเพื่อนของพี่ไผ่ใช้ และชิม รสชาติออร์แกนิก ส่วนท้ายนี้มดแดงเพิ่มให้เอง” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 36)

“ที่ดินตรงนี้สัรร้อยไร่ครึ่ง เป็นของครอบครัวน้าอ้วน แต่เดิมปลูกผลไม้บ้าง เลี้ยงวัวในคอกบ้าง ซื่อฟางให้วัวกิน พอคุณโตมาเป็นเขยก็เลยมาช่วยตั้งระบบใหม่ลดจำนวนวัวลงเหลือแค่หกสิบตัว แบ่งที่ดินให้เป็นฟาร์มอินทรีย์ คือพักดิน ไม่ใช่สารเคมี แล้วปลูกหญ้า มัน ข้าวโพดสลับไปเรื่อย ๆ พอเป็นฟาร์มอินทรีย์ วัวกินเข้าไปก็เป็นวัวอินทรีย์เิงครับ” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 53)

“เย็นวันนั้นแม่ทอดปลาที่ลุงสนิทจับมาให้จากลำธารท้ายบ้าน ตำน้าพริก มะม่วงที่สอยมาจากสวนหลังบ้าน แถมด้วยแกงจืดตำลึงเก็บจากริมรั้ว” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 83)

“หลายวันต่อมา มีชาวบ้านกลับมาเล่าให้หลวงพี่โก๋ฟังว่า ‘วัวสองตัวนั้น เขาตั้งชื่อว่า ‘ลัคกี้’ และ ‘แฮปปี้’ พวกเขานำอึของวัวมาทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อให้พืชผักเจริญเติบโต เพื่อทำเศรษฐกิจพอเพียง’ แล้วทุกครั้งที่มีการไถชีวิตโคกระบือ หลวงพี่จะยกวัวให้เขาหมด เพราะเขาจะไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและมีถึงสามสิบครอบครัวที่อยู่ในสวนนั้น ถ้าไม่มีวัว ชาวเขาก็จะไม่ มี ‘อึ’ ให้ทำปุ๋ยอินทรีย์ ฉันทก็ตั้งใจที่วัวสองตัวนั้นไม่ตายและได้ไปอยู่ในที่อบอุ่นกว่าโรงฆ่าสัตว์ ถ้ามีโอกาส ฉันทอยากไปหาลัคกี้ กับ แฮปปี้ จังเลย และชาวบ้านก็บอกอีกว่า ‘ลัคกี้ กับ แฮปปี้ น่ารักมาก สีสวย’ ขอขอบคุณนะ อย่างน้อยก็ได้ทำประโยชน์---”

(แมววัด, 2563, หน้า 18-19)

“ถ้าเราเรื่องมาก เราจะไม่มีความสุข เราต้องอยู่อย่างง่าย ๆ มีชีวิตแต่พอดี ไม่เรื่องมาก แล้วเราจะไม่ทุกข์” (แมววัด, 2563, หน้า 27)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงอยู่อย่างเรียบง่าย มีที่อยู่อาศัยที่มีพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ทำให้สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ และการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ยังทำให้มีคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนในครอบครัว

2.1.2 การดำรงชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ เป็นการดำรงชีวิตของคนชนบทที่ผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ และมีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“แดงกวางวางตะกร้าไขลงต้อ ๆ เอยหัวเราะคิก เพตุการณ์แบบนี้จะเกิดขึ้นเกือบทุกสัปดาห์เมื่อป่าดาเก็บผักผลไม้และอื่น ๆ จากสวนผักมาให้แม่ทำอาหารแล้วแบ่งกันกิน บางทีน้ำอ้อนเพื่อนอีกคนของแม่ก็จะมาด้วย เอานมรดใหม่ ๆ หมาด ๆ มาให้ทำเนย ทำโยเกิร์ต และของอร่อยต่าง ๆ เอยชอบวันแบบนี้ วันที่แม่บอกว่าเป็นวิธีของชาวออร์แกนิกที่จะนำผลผลิตมารวมกันช่วยกันทำอาหารเอาไว้กินกัน แต่มั่นก็ ‘อลหม่าน’ จริงอย่างที่ลูจรรเรียก”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 33)

“พี่ไผ่พาเดินชมจนทั่วและมาจบลงที่บ้านไร่สร้างเสร็จหมาด ๆ ของน้ำอ้อน ก่อนหน้านี้น้ำอ้อนกับน้ำโตและน้องอ้อนอยู่รวมกับพ่อแม่ของน้ำอ้อนเป็นครอบครัวใหญ่ นมออร์แกนิกของฟาร์มนี้คุณภาพคับขวดครับ ไม่ใช่สารเร่งฮอร์โมนหรืออาหารเสริมเลี้ยงวัวเลย แอมว้วยยังไม่เครียด เล็มหญ้าสบายใจ ร่างกายแข็งแรง เด็ก ๆ แถวนี่กินนมฟาร์มนี้ติดต่อมาสสามปีได้แล้วครับ ” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 33)

“มดแดงหยุดดูปู่ทวดขายเสื้อนานหน่อย ป้าต้อยเจ้าของร้านจำมดแดงได้ แม่อดทนจนป้าต้อยประจำและย้าให้มดแดงใส่เสื้อทอจากผ้าธรรมชาติทุกวันหยุดเวลาไม่ใส่ชุดนักเรียน แม่บอกว่าอุตสาหกรรมเสื้อผ้าใช้สารเคมีมากเกินไป หลายคนไม่รู้ ผ้าย้อมด้วยสีธรรมชาติจึงเป็นมิตรต่อโลก ต่อผิวกาย ต่อตัวเรา มดแดงไม่ค่อยสนใจเรื่องแต่งตัวแม่ซื้ออะไรมาให้ใส่ก็ใส่โดยไม่เกี่ยงงอน แต่ก็ต้องยอมรับว่าเสื้อผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติที่แม่เลือกให้ใส่สบายดี ป้าต้อยมีลูกค้าหลายคนมดแดงยกมือไหว้แล้วก็เดินชมงานต่อ”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 89)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การใช้วัสดุจากธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์แบบออร์แกนิก ซึ่งช่วยลดการใช้สารเคมี ทำให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2.2 การพัฒนาสังคม เป็นการพัฒนาและช่วยเหลือสังคมอย่างมีเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียนกัน เพื่อจะได้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข ทั้งนี้การพัฒนาสังคมจะดำเนินตามสภาพ

ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561) และแม่วัด (2563) ดังตัวอย่าง

“แล้วยังมีโครงการช่วยแม่และเด็กเล็ก ๆ ในเขตทุรกันดารให้มีสุขภาพดีขึ้นด้วยนะ แล้วที่แถวไหนที่คนเป็นโรคคอกอกกันมาก ๆ ท่านทรงให้หาเกลือไอโอดีนไปแจก” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 68)

“เรื่องระบบนิเวศก็เน้นว่ามนุษย์จะปลูกอะไรก็ต้องดูสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ด้วยว่าไปกันได้อะไร ไม่ขัดกัน ไม่ทำลายกันนะ เช่น เอายางพาราจากภาคใต้ไปปลูกภาคอีสานทำให้เกิดปัญหาความแห้งแล้ง แล้วก็ต้องคิดเรื่องวงจรสภาพอากาศ วัฒนธรรมท้องถิ่นเรียกว่าทุกอย่างแยกจากกันไม่ได้ จะทำอะไรก็ต้องคิดให้ดีด้วยล่ะเพราะนั่นเป็นหัวใจของอีกสองหลัก คือ เป็นธรรมและใส่ใจ”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 86)

“ความเป็นธรรมก็อยู่ที่ความสัมพันธ์เป็นหลักนะ ทำการเกษตรอะไรก็ต้องให้เคารพทุกฝ่าย เกษตรกร เจ้าของที่ดิน คนงาน คนกลาง พ่อค้าแม่ค้า ผู้บริโภค ไม่มีการเอาเปรียบกัน เกษตรอินทรีย์ต้องทำให้ได้อาหารที่มีคุณภาพ ลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ สัตว์เองก็ต้องไม่ถูกเบียดเบียนหรือถูกทารุณ” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 87)

“ทั้งหมดเดินฝ่าอากาศร้อนมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเจอพีหมีและพีแมวกำลังปลูกต้นไม้อยู่ พีหมีและพีแมวเห็นสีสหายร้อน จึงชวนสีสหายแวะที่หมู่บ้านของพีหมีที่ร่มรื่นเย็นสบาย เพราะเต็มไปด้วยต้นไม้” (สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 2-3)

“พอรุ่งเช้า ฉันเดินไปหน้าวัด ฉันเดินผ่านคนคนหนึ่งที่นั่งอยู่ เส้นผมกลุ่มใหญ่ หล่นใส่หัวฉัน พอฉันเดินต่อไปมีคนบอกฉันว่า ‘โอ้โฮ ! แมวมีผม’ ฉันตกใจมาก เอามือปิดเส้นผมออก และฉันก็เดินไปเจอคนถือรองเท้าอยู่ ฉันเห็นเค้ากำลังซ่อมรองเท้ามีคนบอกว่า ‘มีโรงงานตัดผมและโรงงานซ่อมรองเท้าด้วย’ ฉันเพิ่งรู้ว่าของฟรีมีในโลก” (แม่วัด, 2563, หน้า 94-95)

“ฉันเห็นน้ำสกปรกมาก มีทั้งเศษขนมปัง ไอศกรีม ที่ลอยอยู่ในน้ำ และสาเหตุการตายของตุ๊ก ก็คือ มีคนเอาขนมปังขึ้นรามาให้ตุ๊กกิน แล้วตุ๊กก็เป็นมะเร็งตาย !! วันต่อมาฉันเห็นเด็กนักเรียนวัยรุ่นเหมือนสามเณรมากันหลายคน เห็นหลวงพี่บอกว่า วันนี้เราจะมาทำ EM Ball หลวงพี่อธิบายว่า E หมายถึง Effective M หมายถึง Microorganism” (แม่วัด, 2563, หน้า 99-100)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การใช้ชีวิตในสังคมด้วยความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข พัฒนาและทำประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น

2.3 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เป็นการดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ประกอบด้วย การอนุรักษ์น้ำและสัตว์น้ำ การอนุรักษ์ต้นไม้และป่า และการอนุรักษ์สัตว์ป่า

2.3.1 การอนุรักษ์น้ำและสัตว์น้ำ เป็นการดูแลรักษาน้ำและสัตว์น้ำ ให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ แมววัด (2563) ดังตัวอย่าง

“แมวดัวนั้นก็คือ ‘ว้าว’ แมวตัวใหม่ที่หลวงพ่inamaเลี้ยง ฉันได้กลิ่นตุตุมมาจากปางลีลา พอฉันเดินไปฉันก็เจอลูกดินเหม็น ๆ มีราขึ้นเต็มไปหมด ฉันได้ยินหลวงพี่โก๋สอนเด็กว่า ‘นั่นคือ อีเอ็ม บอล ย่อยสลายสิ่งสกปรกได้ และไม่เป็นพิษต่อปลา’ ฉันก็ลงมือหล่นลงไป ในสระน้ำฉันได้ทำความดี วันนี้ฉันเดินตามหลังพี่โก๋ไปที่หนองน้ำ ฉันเห็นน้ำสกปรกมาก มีทั้งเศษขนมปังไอศกรีม ฯลฯ ที่ลอยอยู่ในน้ำ และสาเหตุการตายของ ‘ตุ๊ก’ ก็คือมีคนเอา ขนมปังขึ้นรามมาให้ตุ๊กกินแล้วตุ๊กก็เป็นมะเร็งตาย !! ฉันเห็นมีคราบน้ำมันที่ออกมาจากขนมปัง หลวงพี่พาไปที่ศาลาริมน้ำ ฉันเจอปลาชนิดใหม่ หลวงพี่บอกว่า นั่นคือปลาเสื่อตอ ฉันเห็น เขาพ่นน้ำ ฉันจึงเรียกว่า ‘ปลาเสื่อตอพ่นน้ำ’ หลวงพี่บอกว่า ‘เราควรทำน้ำให้สะอาด’”

(แมววัด, 2563, หน้า 98-99)

2.3.2 การอนุรักษ์ต้นไม้และป่า เป็นการดูแลรักษาต้นไม้และป่าให้เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทุกคนจึงมีหน้าที่ร่วมกันในการอนุรักษ์ต้นไม้และป่าไม่ให้สมบูรณ์ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ อยู่วังสระปทุม (2559) และโลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“อ้อ ต้นกระเบา พวกเราชาววังสระปทุมรู้จักดี ปลูกอยู่ในวังหลายสิบต้น แต่คนนอกวังอาจจะไม่รู้จัก เพราะไม่ค่อยจะมีคนปลูกกันสมัยนี้ กระเบาเป็นต้นไม้สูงราว ๆ 10 เมตร ไม่รู้จะเรียกไม้ขนาดกลางหรือไม้ใหญ่ดีนะ สูงโปร่ง ใบเขียวสวย แต่กินเข้าไปแล้วบางคนบอกว่าเมาบางคนว่าไม่เมา ดอกขาว ๆ เล็ก ๆ หนุ่มสาวว่าหอมฉุน คนสูงวัยว่าหอมเย็น (แมวว่าเหม็น ๆ) พอถึงเดือนมิถุนายน กรกฎาคมก็จะติดลูกกลม ๆ ใหญ่ ๆ สีน้ำตาล ๆ ผิวมีขนละเอียดเหมือนกำมะหยี่...เจ้าของวังพระองค์แรก คือ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระปิยยิกา (ย่าทวด) ของ

ทุลกระหม่อม จึงทรงให้ปลูกไผ่ในวัง พอลูกกระเบาสุก ชาววังสระปทุมจะเอามาต้มกับ น้ำกะทิรับประทานว่าหวานอร่อย ส่วนน้ำมันจากเมล็ดของลูกกระเบานี้ใช้ทำยารักษา โรคเรื้อน โรคเกลื้อน โรคหิด ถ่ายพยาธิ ทาแก้ปวดตามข้อ ได้ผลดีนักแล”

(อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 74-76)

“ที่นี่ ที่ดินตรงไหนว่างก็ปลูกไผ่ยืนต้น ปล่อยให้เป็นป่าธรรมชาติคืบ นกมาอยู่ กระแตมาอยู่ กิ้งมรืนไปเอง” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 53)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ต้นไม้หายากและป่าไม้ให้คงอยู่ ทำให้เกิดความอุดม สมบูรณ์แก่สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ซึ่งมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์

2.3.3 การอนุรักษ์สัตว์ป่า เป็นการดูแลรักษาสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ให้ปลอดภัย มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม สามารถทำให้การใช้ประโยชน์จากสัตว์ยังคงดำรงอยู่ อีกทั้งเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับการเกษตรและการอนุรักษ์สัตว์ให้คงอยู่และมีชีวิตที่ยาวนานขึ้น พบในวรรณกรรมบันเทิงคดี สำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ อยู่วังสระปทุม (2559) ดังตัวอย่าง

“จริง ๆ นะ พี่ได้ยินกับหู เห็นกับตา มีคนมาเฝ้าฯ แล้วเค้าคุยกันเรื่องว่ามาจาก โรงเรียนกาสกรสิทธิ์อยู่ที่จังหวัดสระแก้ว ท่านสั่งให้เขาตั้งโรงเรียน อนุรักษ์พัฒนาวิชาการ ต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ควาย เออ เขาใช้ศัพท์ว่า กระบือ แต่มันก็คือควายนั่นเอง กาสกร นี่ก็ แปลว่า ควายเหมือนกัน ท่านตั้งชื่อโรงเรียนเสียเพราะเขียวนะ โรงเรียนกาสกรสิทธิ์ก็ โรงเรียนสอนวิชาเรื่องเกษตรและกระบือไงล่ะ เพราะเดี๋ยวนี้ ชาวนาใช้เครื่องจักร ทำนากันมากขึ้นใช้ควายน้อยลง ท่านทรงหวังว่าความรู้เรื่องการใช้ควายทำนาจะสูญหายไปหมด จึงให้ตั้งโรงเรียนรักษาไว้”

(อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 70-71)

2.4 ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม เป็นความต้องการเครื่องอาศัยเลี้ยงชีพ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค สิ่งดังกล่าวเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่มนุษย์ในสังคมใช้ดำรงชีวิต พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !) (2560), ก ไก่โดโนเสาร์ (2562) และ อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) ดังตัวอย่าง

“วันแรก เงานึกอยากจะไปนั่งกินข้าวร่วมวงกับเพื่อน ๆ แต่ไม่รู้ว่าจะไปขอเช่าวง อย่างไม่ เงานึกไม่มีเพื่อน และไม่มีใครชวนเงานะร่วมวง เงานะลองทำใจกล้าเดินเข้าไปใกล้ ๆ

วงข้าวที่ใหญ่ที่สุด แต่ก็มีเสียงหนึ่งในกลุ่มนั้นพูดขึ้นว่า ‘วงนี้เป็นวงปิ่นโต รับแต่คนที่มี่ปิ่นโตเท่านั้น’ เงาะค่อย ๆ เดินไกลออกมาจากวงปิ่นโต และพยายามหาวงข้าวล่องข้าวที่มีจะไปกินข้าวด้วย แต่ดูเหมือนว่าใคร ๆ ต่างมีวงข้าวของตัวเองกันแล้วทั้งนั้น และทุกคนก็กำลังกินกันอย่างเอร็ดอร่อย ไม่มีใครเงยหน้าขึ้นมาใส่ใจ สนใจ หรือหยุดกิน แล้วเขยิบที่ให้กล่องข้าวของเงาะซักนิด เงาะอยากพูดออกไปว่า ‘ขอนั่งด้วยนะ’ แต่คำพูดมันคงหิวข้าวซะจนไม่มีแรงเปลี่ยนเป็นเสียงออกมา เงาะทำอะไรไม่ถูก และไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรดี จะร้องให้ก็ไม่มีน้ำตา น้ำตามันก็คงไม่มีแรงเหมือนกันมันคงหิวข้าวอยู่ด้วยมั้ง”

(เศษกระดาด, 2554, หน้า 44-45)

“พ่อเป็นสัตวแพทย์ ทำวิจัยและสอนหนังสืออยู่ที่กำแพงแสน เสาร์-อาทิตย์ กับช่วงปิดเทอมจะกลับบ้าน เมื่อครอบครัวย้ายมาอยู่ที่ใหม่ ๆ เพื่อนบ้านแฉว่าพ่อเป็นหมอแฉเวียนมาให้ส่งยา พ่อพูดซ้ำแล้วซ้ำอีกว่าถนัดรักษาสัตว์ และพักหลังก็อยู่แต่ในห้องทดลอง แต่ชาวบ้านก็ยังจะมาขอยาหรือมาตามให้ไปช่วยดูสัตว์ที่เลี้ยงไว้อยู่เสมอ” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอ๋ยด้วย !), 2560, หน้า 29)

“ทำไปเล่นไปสนุกดี...บางคนสุขขหน้า ..บางคนช่างคิด...ทำงานดีครูขอชื่นชม...ถึงเวลาพักบางคนกินผัก บางคนกินเนื้อ บางคนกินปลา” (ก ไก่โตโนเสาร์, 2562, หน้า 8-12)

“บ้าน เป็นที่ของความสุข ซึ่งหาได้ง่าย...บ้านหลังเดียว ถ้ามีบ้านเพียงหลังเดียว บ้านหลังนั้นคือ โลกของเรา” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 295, 303)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค สิ่งดังกล่าวสามารถทำให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบคุณค่าด้านสังคมเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม การพัฒนาสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม เด็กได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความเรียบง่ายและความพอเพียง ตามวิถีชนบทที่มีการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้สมบูรณ์ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

3. คุณค่าด้านสติปัญญา

เด็กเป็นวัยที่ชอบเรียนรู้ และสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ความสนใจและความอยากรู้ของเด็กสามารถแสวงหาคำตอบได้จากวรรณกรรมสำหรับเด็ก สิ่ง que เด็กต้องการรู้ ข้อสงสัยต่าง ๆ จะเกิดความรู้สึกจ่างแก่เด็กและได้เพิ่มพูนความรู้ วรรณกรรมสำหรับเด็กจะทำให้เด็กมีความเจริญงอกงามด้านสติปัญญา เช่น มีความคิด ความจำ การรับรู้ หรือช่วงระยะความสนใจยาวนานขึ้น การเจริญเติบโต

ทางสติปัญญาของเด็ก สามารถแสดงให้เห็นได้จากการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลและสร้างสรรค์ เริ่มจากการแก้ไขปัญหหรือสถานการณ์ใกล้ตัวที่ง่ายก่อนแล้วจึงแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น เมื่อต้องเผชิญปัญหาเด็กจะสามารถใช้ความรู้ที่อ่านนำมาปรับใช้กับตนเองได้ กล่าวได้ว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นแหล่งความรู้ที่ให้คุณค่าในการเสริมสร้างสติปัญญา และเป็นที่มาของการคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น การพัฒนาด้านสติปัญญาอาศัยวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักใช้ความคิด เช่น วรรณกรรมที่ฝึกฝนการสังเกต การเปรียบเทียบ การใช้เหตุผล ซึ่งวรรณกรรมสำหรับเด็กมีส่วนช่วยส่งเสริมสติปัญญา 3 ด้าน ได้แก่ การใช้สติปัญญาและไหวพริบ การแสวงหาความรู้ และการเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม (สัมฤทธิ์ พุ่มสุพรรณ, 2540, หน้า 51-52)

3.1 การใช้สติปัญญาและไหวพริบ เป็นการศึกษาหาความรู้ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสติปัญญาให้เก่ง มีไหวพริบ รู้จักคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบ และแก้ปัญหา เพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), โลกของมดแดงกับแดงกว่า (เอยด้วย !) (2560), แมววัด (2563) และอยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) ดังตัวอย่าง

“ครูนพชวนให้ทุกคนได้คุย เถียง และหาเหตุผลกันอย่างเต็มที่ เสียงส่วนใหญ่คิดว่า *สังเกต* ไม่น่ามีสระอุ เพราะถ้ามีเราคงออกเสียงเป็น *สัง-เก-ตุ* แต่ ‘แป้ง’ หรือเด็กหญิงบุษบงแสดงความคิดเห็นอย่างมั่นใจว่า ‘นั่นไม่ใช่เหตุผลที่ดีค่ะ เพราะคำว่า *เหตุผล* ที่มีสระอุ ยังไม่อ่านว่า *เห-ตุ-ผล* เลย’ และสรุปสั้น ๆ ว่า ‘แต่หนูเห็นด้วยว่าสังเกตไม่มีสระอุค่ะ’ เมื่อแป้งมีความเห็นอย่างนี้ ทำให้เพื่อน ๆ ที่นั่งเลอยู่ให้ตามไป ซึ่งมักเป็นอย่างนี้เป็นประจำไม่ว่าเรื่องใด ๆ ทั้งในห้องหรือนอกห้องเรียน ทั้งตัวแป้ง และความเห็นของแป้งมักมีคนมาล้อมหน้าล้อมหลังหรือคล้อยตามเสมอ”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 15)

“วันนี้ เพื่อนชื่อฮานะเอาน้ำคลอรีนมาเล่นที่โรงเรียน ฉันไม่เห็นว่ายานะทำอะไร แต่ฉันรู้ว่ามันไม่ดี อันตราย ฉันได้ยินเพื่อน ๆ ว่าฮานะ บอกฮานะนิสัยไม่ดี ไม่ให้เล่นด้วย ฉันสงสัยฮานะในใจฉันคิดว่า ให้คุณครูพูดดีกว่า เพื่อนทำไม่ดี อันตราย ต้องบอกเพื่อนที่ดีติ อย่าว่าเพื่อน ถ้าฉันโดนว่าฉันเสียใจมาก ฉันต้องปกป้องฮานะ ฮานะเป็นเพื่อนฉัน” (บันทึกส่วนตัวชาวยูริ, 2558, หน้า 267)

“เอยจะหายไปได้อย่างไร แดงกว่าสงสัย คิดง่าย ๆ แคว่จะเดินไปไหนไกลก็ไม่ไหวแล้ว หรือว่า...จักรยานไถ ปกติจะจอดไว้แถวลานหน้าบ้านที่เอยนั่งเป็นประจำ แดงกว่างงหนักเลยเพราะจักรยานก็ยังจอดอยู่ที่เดิม...จักรยานยังอยู่นี่นะพื้มแดง แดงกว่าว่าเอยยังอยู่ใน

บ้านแหละ แต่ตรงไหนในบ้านแดงกว่าก็ไม่รู้เพราะไม่ค่อยได้เข้าไปในบ้าน พี่แดง
เข้าบ้านนี้บ่อย ลองคิดเล่น ๆ ชิวว่าถ้าจะเล่นซ่อนหาจะไปซ่อนตรงไหนได้บ้าง”

(โลกของมดแดงกับแดงกว่า (เอยด้วย !), 2560, หน้า 70)

“ทันใดนั้น รถของครอบครัวเชียงน้อยมาจอดหน้ากุฏิ เชียงน้อยเดินลงจากรถ
หลวงพี่จึงถามว่า เต่าบกเป็นอย่างไร เต่าน้ำเป็นอย่างไร เชียงน้อยบอกว่าขอดูเต่าหน่อย
ครับ เชียงน้อยบอกว่าเต่าอายุเยอะแล้ว เพราะมีลายเยอะบนกระดองเต่าและเป็นเต่าบก
เขาอธิบายต่ออีกว่าเต่าบกมีตีนเหมือนช้าง มีเล็บนิ้วชิดกัน เต่าน้ำมีตีนเหมือนเป็ดกับช้าง
ประสมกัน มีเล็บนิ้วห่างกันเล็กน้อย ส่วนเต่าทะเลตีนจะไม่เหมือนใคร ตีนเป็นครีบเหมือน
หุฉินสม แต่ไม่ใหญ่ใช้ว่ายน้ำ”

(แม่วัด, 2563, หน้า 157-158)

“แม่เล่าให้ฟังว่า แสงของดวงอาทิตย์มีประโยชน์ช่วยส่องแสงลงมายังแผ่นโซลาร์
เซลล์ แล้วจะมีไฟฟ้าให้แสงอีกที ฉันจึงคิดว่าดวงอาทิตย์ให้ความรู้แก่หลอดไฟ เพื่อให้หลอดไฟ
นำความรู้ไปใช้ แต่พอฉันเขียนตัวหนังสือ ฉันก็นึกถึงคุณครูเสมอ ทุกที” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้
มีชีวิต, 2564, หน้า 255)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การมีปัญหาและไหวพริบทำให้บุคคลนั้นสามารถเลือก
แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี โดยนำความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

3.2 การแสวงหาความรู้ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดการเรียนรู้และ
จดจำสิ่งต่าง ๆ การเรียนรู้จากสิ่งที่สนใจมักสร้างประสบการณ์ที่ดี ทำได้โดยการใช้คำถาม การใช้
กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดจากการสงสัย สังเกต ตั้งสมมติฐาน ทดสอบ รวบรวมข้อมูล
และสรุปผลเกิดเป็นความรู้ที่มีเหตุผล พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่
เศษกระดาศ (2554), บันทึกส่วนตัวชา Yuri (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), แม่วัด (2563), อยากให้
ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม (2565) ดังตัวอย่าง

“วันหนึ่ง เงาะเปิดหนังสือไปเจอเรื่องราวเกี่ยวกับวงจรชีวิตของหนอน เงาะทิ้งกับ
ความมหัศจรรย์นั้น เพราะเมื่อแรกเกิดหนอนเป็นเพียงแคไข่ใบเล็กจิ๋ว พอออกจากไข่
ก็เป็นหนอนและเมื่อกินใบหม่อน กินใบไม้มาก ๆ จนได้เวลาอันสมควร หนอนจะหยุดกิน
และค่อย ๆ สร้างใยห่อหุ้มตัวเองจนเป็นดักแด้ ก่อนที่จะกลายเป็นผีเสื้อที่สวยงามที่มีปีกบินไป
กินน้ำหวานจากดอกไม้ และในวันหนึ่งข้างหน้า แมผีเสื้อจะออกไข่มากมาย เพื่อให้กำเนิด
ลูกหนอนตัวใหม่ ‘แล้วเราละ เป็นอะไร...’ จู๋ ๆ เงาะก็มีคำถามถามตัวเอง”

(เศษกระดาศ, 2554, หน้า 72)

“วันนี้ เขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษง่ายมากเลย ฉันอ่านหนังสือ ฉันเลยทำได้ ชอบคุณนะ เธอช่วยฉันมากจริง ๆ ‘I love you’ ‘I am happy’ ‘good night’ ” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 73)

“วันนี้ ฉันสอบ คณิตศาสตร์ยากมากเลย แต่วิชาอื่นง่าย ฉันเสียใจที่ทำเลขไม่ค่อยได้ ฉันจะพยายามทำเลขเยอะ ๆ นะ คณิตศาสตร์ $30 + 55 = \dots$ ” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 73)

“วันนี้ ตอนเช้า ฉันเรียนภาษาญี่ปุ่น เดียวฉันจะเขียนให้ดู อะ อิ อุ เอะ โอะ เธอชอบ ภาษาญี่ปุ่นไหม ถ้าชอบฉันจะสอนเธอทุกวันเลยนะ ฉันไปนอนก่อนนะ อย่าลืมที่ฉันสอนจึบ ๆ ‘ไฮ ชายุริเดส (ชายุริคะ)’ ” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 125)

“เธอรู้ไหม โลกเราเป็นทรงกลมนะ ในระบบสุริยะจักรวาล โลกเป็นดาวเคราะห์ มีดวงจันทร์เป็นบริวาร โลกหมุนรอบตัวเองใช้เวลา 1 วัน 24 ชั่วโมง โลกหมุนรอบ ดวงอาทิตย์ใช้เวลา 1 ปี 365-366 วัน ฉันหมุนรอบตัวเอง นับ หนึ่ง-สอง-สาม-สี่ ครั้งที่ 1 นับถึงสาม ครั้งที่ 2 นับถึงสี่ ครั้งที่ 3 นับถึงสาม ‘โลกหมุนรอบตัวเอง 1 วัน ทำให้เกิด กลางวัน กลางคืน’ ‘โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ทำให้เกิดฤดูกาล’ ‘โลกของชาวยุริหมุนรอบตัวเอง ทำให้เกิดการเวียนหัว ฮ่า ฮ่า ฮ่า’ ”

(บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 317)

“ในอาคารชัยฯ ก็มีห้องสมุดใหญ่เบ้อเริ่ม คนในวังมายืมหนังสือไปอ่านได้ ท่านทรง มีหนังสือเยอะแยะ มิน่า พอทรงว่างก็ทรงหยิบหนังสือมาอ่านเลย แล้วยังทรงเรียนภาษาจีน ภาษาเยอรมัน เพิ่มเติมทุกอาทิตย์ แล้วก็ส่งแปลหนังสือภาษาจีน ภาษาเยอรมันเพื่อฝึกฝนต่อไป ” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 61-62)

“เล่ากันว่าเมื่อสมเด็จพระพันวัสสาฯ แปรพระราชฐานไปประทับที่ต่างจังหวัด เพื่อรักษาพระองค์ ทรงให้ช่างทอผ้าผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นนั้นมาสอนพระองค์ทอผ้าด้วย ภายหลังทรงให้ เป็นครูสอนทอผ้าแก่สาวชาววังผู้สนใจ ทรงตั้งโรงทอผ้าในวัง เป็นต้น นอกจากนี้ทรงให้ปลูกต้นไม้ พันธุ์ไม้ที่กินได้เก็บผลมาทั้งแจกและขายหารายได้” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 80)

“หลวงพี่จึงคิดว่า อาหารที่กระรอกชอบอาจไม่ใช่แตงกวาและแตงโม หลวงพี่จึงไป ค้นข้อมูล พบว่า กระรอกไม่กินพืชตระกูลแตง” (แมววัด, 2563, หน้า 161)

“หลวงพี่อธิบายว่า ปลวกมีวัฏจักรอย่างนี้ อย่างแรกนางพญาปลวกจะเอาไข่ฟักเป็น ตัวอ่อนหลายล้านตัว บางตัวกลายเป็นปลวกงาน และก็กลายเป็นปลวกกักอาหาร ส่วนหนึ่งกลายเป็น แมลงเม่าต่อไปก็บินไปหาที่ซึ่งคิดว่าเหมาะสม และพวกตัวผู้ก็บินลงมาสลัดปีกทิ้ง ตัวเมียจะกลายเป็น

ราชินีปลวก สุดท้ายก็สร้างรังในพื้นดินแล้วออกไป แล้วก็ดำเนินชีวิตอยู่แค่นั้น” (แม่วัด, 2563, หน้า 179)

“โคมไฟที่หัวเตียงโค้งตัวลงมาอ่านหนังสือไปพร้อมกับฉันมันแอบอ่านหนังสือหาความรู้และมันคิดว่าฉันไม่เห็น ฉันสงสัยว่าโคมไฟอื่น ๆ จะชอบอ่านหนังสือแบบนี้ไหมนะ” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 163)

“คุณลีเมอร์ อดีตเป็นครูอนุบาลชอบอ่านหนังสือทุกชนิด โดยเฉพาะหนังสือเด็ก” (บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 29)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการพัฒนาตัวเองให้มีความคิด สามารถพิจารณาไตร่ตรองเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเป็นลำดับขั้นตอน และมีเหตุผล

3.3 การเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม เป็นอาหารเสริมที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ช่วยเพิ่มประโยชน์จากการรับประทานมื้อหลัก เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโต มีสติปัญญาที่ดี พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชายูริ (2558) และแม่วัด (2563) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ ฉันไปหาคุณหมอ คุณหมอใจดีให้วิตามินซี 3 ลูก ฉันกินไปตอนนี้สี่ทุ่ม 10 นาที แล้วฉันแข็งแรง สบายดี ไม่ต้องเป็นหวัด” (บันทึกส่วนตัวชายูริ, 2558, หน้า 187)

“สัปดาห์ มีเซียงน้อยเดินมาพร้อมถุงอะไรสักอย่างแล้วเขาก็แกะออกมามันคือ ‘นมแพะ’ เขาเทนมแพะลงในถ้วยและให้ปลาวันกิน พอมีแรง หลงฟี่บอกว่า ‘ให้กินอีกก่อนแล้วค่อยไปหาสัตว์แพทย์’ พอปลาวันกินเสร็จ ฉันอยากกินบ้างหลงฟี่เมตตาจึงเทนมแพะให้ฉันอีกถ้วยฉันได้กินแล้วอร่อยมากเลย” (แม่วัด, 2563, หน้า 109)

“ฉันเห็น ทุกเช้า ปลาวันกินข้าว พอกินเสร็จแล้วจะต้องวิ่งไปหาแม่และกินนมต่อ ถึงจานินแม่ของปลาวันจะไม่สนใจจริงจังก็ตาม แต่ปลาวันก็ยังรักจานิน อาหารและความใส่ใจของหลงฟี่ก็คงมีผลแต่น้อยกว่าความรักจากแม่จานินที่ทำให้ปลาวันมีกำลังใจ ในการอยากวิ่งอยากขบ อยากแข็งแรงเร็ว ๆ และคิดว่าต้องดำรงชีวิตต่อไปให้ได้ ฉันรู้สึกอบอุ่นที่ได้เห็นจานินกับปลาวันอยู่ด้วยกัน”

(แม่วัด, 2563, หน้า 113)

“พอฉันหันไปข้าง ๆ ก็มีซากแมลงเม่าเหมือนเจอโอเอซิสแห่งใหม่ ฉันลองชิมแมลงเม่า ฉันคิดว่ารสชาติมันอร่อย อร่อยเหมือนมันฝรั่ง หลงฟี่เคยบอกว่า ‘การกินแมลงเม่ามันดี

เพราะแมลงเม่ามีโปรตีน’ และหลวงพี่ยังบอกสามเณรว่า ‘แมลงเม่าก็คือ ปลวก’” (แม่วัด, 2563, หน้า 177)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริมที่จำเป็นต่อร่างกาย มีความสำคัญ สามารถช่วยส่งเสริมให้ร่างกายมีความพร้อมสำหรับเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และยังช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรงอีกด้วย

วรรณกรรมบันทึกคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบคุณค่าด้านสติปัญญาที่สอนให้เด็กสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สามารถแสวงหาคำตอบได้ มีการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลและสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ใกล้ตัวที่ง่ายก่อนแล้วจึงแก้ไขปัญหาคับซ้อนขึ้น เมื่อต้องเผชิญปัญหาเด็กจะสามารถใช้ความรู้ที่ได้จากการสังคมนำมาปรับใช้กับตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. คุณค่าด้านร่างกาย

การเจริญเติบโตทางร่างกาย เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ความต้านโรคและความทนทานของอวัยวะต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็น หากมีร่างกายแข็งแรงจะสามารถพัฒนาตนเอง และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีร่างกายไม่แข็งแรง การเจ็บไข้ได้ป่วยในเด็กมักจะรับเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย ดังนั้น บิดามารดาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องให้ความสนใจและดูแลเด็ก ส่วนเด็กก็ควรมีความรู้ทางด้านสุขภาพ โดยเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงและป้องกันความเจ็บไข้ได้อย่างถูกวิธี (สมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ, 2540, หน้า 57) นอกจากนี้วรรณกรรมยังมีส่วนช่วยส่งเสริมทำให้เด็กเกิดแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ ดังนี้

การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้มีความรู้และทักษะในการป้องกันตนเองอย่างถูกต้อง เพื่อให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ เป็นการพัฒนากำลังคนและลดค่าใช้จ่าย ดังนั้นการให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขจึงจำเป็นต้องเผยแพร่และให้ความรู้แก่ทุกคน แม้กระทั่งเด็กก็ควรให้มีความรู้ในระดับที่เหมาะสมกับวัย พบในวรรณกรรมบันทึกคดีสำหรับเด็กจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชาวยุริ (2558) และโลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ ฉันกินข้าวไปสามจาน อิ่มมากเลย ตื่นนอนไปสัปดาห์ ก็นอนหลับไปหนึ่งสัปดาห์ โอ้ถ้าซังซื้อไส้กรอกให้ 3 ไม่ ฉันมีความสุขมาก ท้องฉันไม่ร้องบ่นหิว เมื่อวานปวดหัวมาก วันนี้ ฉันได้กินเยอะเลย สู้กับเชื้อโรคได้ฉันเลยแข็งแรง” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 143)

“ทุกหลักการจะเกี่ยวโยงหมดทุกอย่าง ดิน น้ำ อากาศ สิ่งมีชีวิต จนถึงมนุษย์ที่อย่างเรื่องสุขภาพก็จะเริ่มตั้งแต่สุขภาพดินที่ดี ไม่นอนสารเคมีปนเปื้อน พืชก็พลอยสุขภาพดีเพราะดินดี สัตว์กินพืช คนกินสัตว์ ก็สุขภาพดีไปด้วยกันหมด ทุกสิ่งที่มนุษย์ปลูก ผลิต ก็ต้องไม่ทำลายสุขภาพของโลกด้วย” (โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 86)

จากตัวอย่างสรุปได้ว่า การให้ความรู้ด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับช่วงวัย เป็นการเสริมสร้างทักษะในการป้องกันให้ห่างจากโรคต่าง ๆ เพื่อให้ร่างกายปลอดภัยจากการเจ็บป่วย และมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์

วรรณกรรมบันทึกคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบคุณค่าด้านร่างกาย เด็กต้องเป็นผู้มีความรู้ที่จะดูแลสุขภาพร่างกายของตนเอง และรู้จักวิธีการป้องกันให้ห่างจากโรคหรือการเจ็บป่วย นอกจากนี้ยังสามารถดูแลตนเองและผู้อื่นได้อย่างถูกวิธีในเบื้องต้นได้

กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันทึกคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันทึกคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตึกตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอ๋ยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), ก ไก่ไดโนเสาร์ (2562), แมววัด (2563), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม (2565) ผู้วิจัยวิเคราะห์เฉพาะเรื่องที่ปรากฏกลวิธีการนำเสนอที่ชัดเจนซึ่งอาจทำให้ไม่พบครบทั้ง 10 เรื่อง ตามการสังเคราะห์แนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมของ ดนยา วงศ์ระชัย (2542) และ Jiang (2555) พบกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันทึกคดีสำหรับเด็ก จากองค์ประกอบของวรรณกรรม 8 ด้าน ดังนี้

1. การวางโครงเรื่อง
 - 1.1 การลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง
 - 1.2 การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์
 - 1.3 การลำดับเรื่องตามเวลา
2. การเปิดเรื่อง
 - 2.1 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย
 - 2.2 การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา
 - 2.3 การเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร
3. การดำเนินเรื่อง
 - 3.1 การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
 - 3.1.1 ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่
 - 3.1.2 ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับเด็ก
 - 3.2 การสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์

4. การปิดเรื่อง

- 4.1 การปิดเรื่องแบบสุชนาฏกรรม
- 4.2 การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม
- 4.3 การปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา

5. ตัวละคร

- 5.1 ตัวละครเด็ก
- 5.2 ตัวละครเยาวชน
- 5.3 ตัวละครผู้ใหญ่
 - 5.3.1 ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นผู้สั่งสอนเด็ก
 - 5.3.2 ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก
- 5.4 ตัวละครสัตว์

6. ฉากและบรรยากาศ

- 6.1 ฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์
- 6.2 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
- 6.3 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่

7. บทสนทนา

- 7.1 บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง
- 7.2 บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร
- 7.3 บทสนทนาที่ให้คติและข้อคิด

8. พรรณนาของผู้แต่ง

1. การวางโครงเรื่อง

การวางโครงเรื่องเป็นการกำหนดแนวทางของหัวข้อหรือประเด็นในการเขียน ด้วยการจัดลำดับเรื่องที่จะเขียนในลักษณะต่าง ๆ แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ การลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ และการลำดับเรื่องตามเวลา

1.1 การลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง เป็นกลวิธีการวางโครงเรื่องด้วยการสร้างเหตุการณ์ที่เป็นภูมิหลัง ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งระหว่างตัวละคร และเหตุการณ์ขัดแย้งดังกล่าวจะคลี่คลายเกิดเป็นความเข้าใจซึ่งกันและกัน พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ แมววัด (2563) ดังตัวอย่าง

“เย็นวันหนึ่ง ฉันเดินผ่านเสียงประหลาด เสียงดังคล้ายเสียงเด็ก แต่แถวนั้นมีแต่ป่าไม้ ไม่มีเด็กทารก ฉันกลัว แต่ฉันก็เข้าไปดูใกล้ ๆ ‘นกยูง’ ฉันอุทาน มีนกยูง 2 ตัว คอยกันเสียงดัง ไม่มีใครฟังใครฉันจึงเข้าไปตะโกนขึ้นว่า ‘ฟังฉันบ้าง’ นกยูงตะโกนเสียงดังกลับมา ‘เธอคือใคร’ อีกตัวก็ตะโกนสวนกลับมาด้วยว่า ‘มาคุยกับฉันให้จบก่อน’ ฉันจึงพูดด้วยเสียงเบา ๆ ว่า ‘ที่ผ่านมา พวกเราไม่ได้ฟังกันเลย เอาแต่แย้งกันพูด พูดแทรกไปแทรกมา จนเสียงดังขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเสียงดังมาก จนทำให้ผู้อื่นที่ผ่านไปมารำคาญ ถ้าเราฟังกันและกัน ป่าในวัดนี้จะเงียบสงบมากขึ้น’ นกยูงจึงเงียบ ฟังฉัน...ฉันก็ยิ้มให้”

(แม่วัด, 2563, หน้า 44-46)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งสร้างภูมิหลังที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างนกยูงทั้งสองตัว แล้วสร้างเหตุการณ์ให้น่าไปสู่ความเข้าใจ และการให้ความร่วมมือของตัวละคร

1.2 การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ เป็นกลวิธีการวางโครงเรื่องด้วยการลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ที่มีความสัมพันธ์กัน มีการสร้างเหตุการณ์หนึ่งนำไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่งอย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), บันทึกส่วนตัวชาวยุรี (2558), โลกของมดแดงกับแดงกว่า (เอยด้วย !) (2560) และแม่วัด (2563) ดังตัวอย่าง

“ตอนพักกลางวัน บางคนซื้อข้าวกิน บางคนเอาข้าวใส่กล่องหรือใส่ปิ่นโตมากิน ยายเตรียมกล่องข้าวให้เงาะทุกวัน วันแรก เงาะนึกอยากจะไปนั่งกินข้าวร่วมวงกับเพื่อน ๆ แต่ไม่รู้ว่าจะไปขอข้าวอย่างไร เงาะไม่มีเพื่อน และไม่มีใครชวนเงาะร่วมวง...เงาะลองทำใจกล้าเดินเข้าไปใกล้ ๆ วงข้าวที่ใหญ่ที่สุด แต่มีเสียงหนึ่งในกลุ่มนั้นพูดขึ้นว่า ‘วงนี้เป็นวงปิ่นโต รับแต่คนที่มิปิ่นโตเท่านั้น’ เงาะค่อย ๆ เดินไกลออกมาจากวงปิ่นโต และพยายามหาวงกล่องข้าวที่เงาะจะไปนั่งกินด้วย แต่ดูเหมือนว่าใคร ๆ ต่างมีวงข้าวของตัวเองกันแล้วทั้งนั้น ..เงาะถือกล่องข้าวเดินช้า ๆ ออกจากโรงอาหาร มองออกไปที่สนามก็เห็นว่าได้ร่มไม้มีวงข้าวอยู่หลายวง แต่ส่วนมากเป็นวงของผู้ชายทั้งนั้น ..วันรุ่งขึ้นและวันต่อ ๆ มา เมื่อระฆังพักเที่ยงดังขึ้น เงาะจึงตรงรี่ไปกินข้าวตรงที่ใกล้บึงบอหน้า ..เงาะมากินข้าวที่นี้แทบทุกวัน นอกจากวันที่ฝนตกและครูประกาศให้นักเรียนกินข้าวในห้องเท่านั้น ..”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 43-44)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า มีการลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับการจัดการปัญหาของเงาะที่ไม่มีเพื่อนต้อนรับเข้าวังทานอาหาร ทำให้ต้องหาสถานที่ที่รู้สึกสบายใจ โดยอาศัยบริเวณบึงเป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดความสบายใจในช่วงพักกลางวัน

“วันนี้ฉันไปธนาคาร ฉันบอกพี่ว่า หนูฝากเงินค่ะ...หนูเก็บเอง พี่บอกว่า เก่ง ฉันดีใจ ฉันจะเก็บให้เยอะ ๆ เลย” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 77)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า เมื่อชา Yuri ได้รับคำชมจากเจ้าหน้าที่ธนาคาร ทำให้เกิดกำลังใจ และมีความตั้งใจที่จะเก็บออมเงินต่อไป

“ที่แม่อธิบายให้ฟังด้วยว่า...ถ้าเลี้ยงแบบปล่อย แม่ไก่ก็จะอารมณ์ดี สุขภาพแข็งแรง ไช้ก็จะปลอดสารเคมี เป็นไข่ออร์แกนิกได้ แต่ก็เลี้ยงที่ต้นทุนสูงกว่า ราคาขายก็สูงกว่า ถ้าไม่อยากรูณสัตว์ก็ต้องช่วยกันซื้อไข่จากแม่ไก่เลี้ยงปล่อยกันนะ มีคนซื้อมาก ๆ ฟาร์มไก่ไข่อาจจะหันมาเลี้ยงแบบปล่อยกันมากขึ้น” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอ่ยด้วย !), 2560, หน้า 82)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า การเลี้ยงไก่แบบปล่อยมีต้นทุนสูง จึงทำให้ไข่ไก่มีราคาสูงตามไปด้วย อีกทั้งคุณภาพไข่ไก่ที่ได้จากการเลี้ยงแบบปล่อยจะปลอดสารเคมีซึ่งปลอดภัยต่อผู้บริโภค

“นี่ผ่านมาก็วันแล้วนะ ที่ฉันมาอยู่บ้านซึ่งมีแต่สัตว์แปลก ๆ นกที่ร้องเสียงไม่เหมือนกัน สักตัว หนูตะเภาที่อลหม่านวิ่งไปมาอยู่ในกรง และหมาที่ชอบเห่าแมวและหมาอื่น ๆ ฉันเริ่มคิดถึงกุฏิและเสียง ‘เมี้ยว เมี้ยว’ ของหลวงพี่ไก่ ตอนสิ้นอาหาร ฉันมาอยู่ที่ฉันได้กินอาหารเม็ดกรอบ ๆ รสชาติดีทีเดียว ที่นี้ก็ได้แยมไก่หรอก ฉันได้นอนคลุมโปงทุกคืน และรู้สึกปลอดภัย ฉันไม่รู้ว่า มะม่วง อยู่ในบ้านแห่งนี้ได้อย่างไรตั้งนาน ฉันพอจะเข้าใจแล้ว ฉันชอบเด็กที่คอยมาดูแลฉัน เอาอาหารและน้ำมาให้ฉัน ฉันรู้สึกอบอุ่น แม้จะอยู่ในที่ไม่คุ้นเคย เราควรมีความสุขทุกที่ ถ้าเรามองเห็นความดีในบ้านหลังนี้ ฉันอดจะยิ้มไม่ได้ ฉันรักที่แห่งนี้ ที่นี้เปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของฉัน ถึงวันที่ฉันกลับไปวัด ฉันก็จะคิดถึงความทรงจำดี ๆ ที่บ้านแห่งนี้ และจะไม่ลืมความสุขที่ได้เล่นกับมะม่วง”

(แม่วัด, 2563, หน้า 70-72)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า มีการลำดับเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันของนินจาแม่วัดที่เริ่มเข้ามาอยู่บ้านของเซียนน้อย เพราะหลวงพี่ที่เป็นเจ้าของต้องไปธุระ จากวันแรกที่นินจาต้องปรับตัวเพื่ออาศัยอยู่ร่วมกับสัตว์ตัวอื่น จนกระทั่งวันจะกลับวัด ทำให้เกิดความรู้สึกรักและความทรงจำที่ดีกับสถานที่แห่งนี้

1.3 การลำดับเรื่องตามเวลา เป็นกลวิธีการวางโครงเรื่องด้วยการลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554) ดังตัวอย่าง

“เมื่อขึ้น ป.3 ที่โรงเรียนมีเด็กพิเศษมาเรียนด้วย ตามนโยบายเรียนร่วมของกระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ (หรือที่เมื่อก่อนเรียกว่าเด็กพิการ) ได้มาเรียนร่วมกับเด็กปกติในชั้นเรียนทั่วไปของโรงเรียน เพื่อให้เด็กพิเศษและเด็กปกติได้เรียนด้วยกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อที่จะได้รู้จักและเข้าใจกันมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลาย”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 49)

“แล้ววันนี้ก็มาถึง เป็นวันอังคารก่อนวันครูไม่กี่วัน และตอนนั้นทุกคนอยู่ชั้น ป.4” (เศษกระดาษ, 2554, หน้า 59)

“ป.5 ช่างผ่านไปไวเหลือเกิน ไวเสียจนเสมือนว่าเป็นแค่ลมพัดผ่านเท่านั้นเงาะจำอะไรไม่ได้มาก แต่ก็นับว่าเป็นวันเวลาที่ไม่แย่นัก ใครจะมองหรือจะว่าอะไรเงาะก็ได้ใส่ใจหรือเก็บเอามาให้รักใจมาก ๆ อย่างแต่ก่อนอีกแล้ว ที่น่าแปลกอีกอย่างคือ พักหลัง ๆ มานี้แ่งมีท่าที่ดีขึ้นมากกับตุ่ย และมีบางครั้งแ่งยิ้มให้กับตุ่ยด้วย” (เศษกระดาษ, 2554, หน้า 65)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งใช้ช่วงระดับการศึกษาแสดงระยะเวลาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นลำดับตามช่วงวัยของตัวละคร ตั้งแต่ระดับศึกษาน้อยไปยังระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบกลวิธีการวางโครงเรื่องด้วยการลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ และการลำดับเรื่องตามเวลา ซึ่งเป็นกลวิธีการวางโครงเรื่องที่เชื่อมโยงเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล ทำให้เรื่องดำเนินตามโครงเรื่องที่วางไว้อย่างชัดเจนเกิดความน่าสนใจ สนุกสนาน ชวนให้ผู้อ่านติดตามตั้งแต่ต้นจนจบ

2. การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องเป็นวิธีการแต่งที่ช่วยปูพื้นฐานอารมณ์แก่ผู้อ่าน และดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่องแบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา และการเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร

2.1 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย เป็นกลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก และการกระทำของตัวละคร การบอกเล่าถึงสถานที่ เวลา และบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ

(2556), โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) และสี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ในชั่วโมงวิทยาศาสตร์ ครูพให้ทุกกลุ่มจุดเทียนไข สังเกต และจดบันทึกมาว่าเห็นอะไรบ้าง หลังจากนั้นแต่ละกลุ่มก็ออกไปรายงานผลที่สังเกตได้” (เศษกระดาษ, 2554, หน้า 13)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงการกระทำของตัวละคร การเปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านมีความสนใจและเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตัวละคร

“เด็ก ๆ มักมีตุ๊กตาเป็นของตัวเอง เด็กบางคนมีตุ๊กตาหนึ่งตัว เด็กบางคนมีตุ๊กตาหลายตัว เด็กบางคนมีตุ๊กตาตัวใหญ่ เด็กบางคนมีตุ๊กตาตัวใหญ่ตั้งหลายตัว แต่เด็กยากจนอย่างข้าพฟางไม่เคยมีตุ๊กตาเลยสักตัวเดียว” (ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 1)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงสถานะของเด็กที่แตกต่างกัน การเปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและเข้าใจความรู้สึกของตัวละคร

“ถนนสองเลนแยกออกมาจากถนนสายหลัก รถยนต์แล่นสัญจรไปตามถนนนี้ สองข้างทางมีป้ายชื้อรีสอร์ทเป็นระยะ แต่ละชื้อชวนให้นึกอยากเข้าพักท่ามกลางโอบล้อมของขุนเขาที่เห็นอยู่ไกล ๆ อากาศสดสะอาด ฟาใส ไม่นิยมันริมถนนผลัดกันออกดอกตามฤดูกาล ถึงจุดหนึ่ง ถนนตีโค้งและหากไม่ตั้งใจคงไม่มีใครทันสังเกตเห็นซอยเล็ก ๆ ที่แยกออกมาตรงโค้งนี้พอดี เป็นซอยตัน ไม่มีป้ายชื้อ ยกเว้นแต่มีทรงบาดาลพุ่มใหญ่ออกดอกสีเหลืองสะพรั่งพอให้เป็นจุดสังเกต หากต้องบอกทางให้มาซอยนี้ เมื่อเลี้ยวรถเข้ามาก็จะเห็นว่าทางซ้ายมือเป็นรั้วลวดหนามที่มีต้นพวงชมพูปลูกไว้เป็นแนวออกดอกสีสดสวยงาม สุดรั้วลวดหนามมีประตูบ้านที่เปิดไว้เสมอ เป็นประตูบ้านเดียวในซอยนี้เพราะถัดไปเป็นทางตันแล้ว”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 11)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการบรรยายบรรยากาศและสถานที่ ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการดำเนินเรื่อง การเปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสภาพแวดล้อม มีความรู้สึกร่วมระหว่างการอ่าน และเกิดความสนใจที่จะติดตามเรื่องต่อไป

“เช้าวันหนึ่ง ลูกหมู เลื่อน้อย ลูกหมา และลูกหมี ชวนกันออกมาเดินเล่น แต่ยังไม่ถึงเย็นก็ยิ่งร้อน เพราะแถวนี้ไม่มีต้นไม้เลยสักต้น” (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 1)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงช่วงเวลาและบรรยากาศโดยรอบ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินเรื่อง การเปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์และความรู้สึกของตัวละครอย่างชัดเจน

2.2 การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา เป็นกลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการใช้ถ้อยคำสนทนาโต้ตอบกันของตัวละคร ทำให้เรื่องมีความสนุกและมีความสมจริงมากขึ้น พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม (2565) ดังตัวอย่าง

“สวัสดีครับ จะมาทำอะไรที่นี่หรือครับ”

“สวัสดีจ๊ะ อันน้อย พวกเราจะมาซ่อมแซมที่นี่สักหน่อยจ๊ะ”

“ซ่อมแซมหรือครับ”

“ใช่จ๊ะ ซ่อมแซมสักรีดหน่อยก็ใช้การได้แล้วละ”

“ใช้การได้หรือครับ” อันน้อยสงสัย

“ตรงโน้นมีถ้ำด้วย ไปดูไหมครับ” อันน้อยชวน

(บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 1)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาของตัวละคร เริ่มจากการกล่าวทักทาย จนนำไปสู่การดำเนินเรื่อง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกตื่นเต้นและอยากทราบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

2.3 การเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร เป็นกลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการพูดแนะนำตนเองของตัวละคร และการบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชา Yuri (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), แมววัด (2563) และอยากให้ทุกสิ่งในโลกมีชีวิต (2564) ดังตัวอย่าง

“หนูคิดว่า สมุดบันทึกขอบเวลาที่หนูเปิดหน้าสมุดใหม่ทุกครั้ง หนูรู้สึกว่าสมุดบันทึกกำลังยิ้มหวาน ๆ ให้หนู สมุดบันทึกของหนูมีความรัก สมุดบันทึกรักสายลม รักท้องฟ้า รักภูเขา รักแม่น้ำ รักธรรมชาติ ชอบโลกของหนู เหมือนสมุดบันทึกอยากให้หนูเล่าเรื่องให้ฟัง วันไหนที่หนูไม่ได้เล่า หนูรู้สึกว่า สมุดบันทึกเหงาและเสียใจ” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 19)

“ฉันเข้าไปในร้านหนังสือพอเปิดหนังสือ ก็เห็นว่าตัวเองเข้ามาในหนังสือ ฉันเห็นภาพมีชีวิตเคลื่อนไหวเหมือนมนุษย์ ฉันรู้แล้ว โลกไม่ได้มีแค่โลกของเรา แต่เป็นโลกที่อยู่ในโลกของเรานั้นคือ โลกของจินตนาการ” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกมีชีวิต, 2564, หน้า 19)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการให้ตัวละครบรรยายอารมณ์ความรู้สึก โดยการเปรียบเทียบและการพรรณนาความคิดออกมาให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการอย่างสร้างสรรค์

“ผมเองครับ แมวช่างเมาท์ แห่งวังสระปทุม พี่ไบตอง แมวเซเลบของวังสระปทุม พี่สามสีแมวที่มาฉายตัวก่อนใคร ๆ พี่ไบหนาด ไบตาล ไบเตย พี่น้องของพี่ไบตองเขาละ พี่ห้วยขบวน กับพี่ท้ายขบวน สองพี่น้องที่มากับรถขบวน” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 1)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการให้ตัวละครพูดแนะนำตนเอง การเปิดเรื่องลักษณะนี้จะทำให้ผู้อ่านทราบตัวละครหลักของเรื่อง

“สวัสดี ฉันชื่อนินจา ฉันเป็นแมวจุตบ เพื่อน ๆ รู้จักแมวจุตบหรือเปล่า ท่านผู้อ่าน อาจจะรู้จักหรือไม่รู้ ฉันจะบอกให้ละ แมวจุตบ คือ แมวที่คนญี่ปุ่นนับถือและตีนทั้ง 4 ข้าง สีขาวเท่ากันหมด แต่ฉันมีข้อเสียแห่งหนึ่ง คือ หางของฉันพับลง เพราะตอนคลอด หางของฉันติดที่หว่างขา จึงทำให้หางฉันพับลงอย่างนี้ ฉันเป็นตัวเมีย อายุเยอะแล้ว แต่ฉัน ยังต้องเลี้ยงลูก ๆ อยู่ และฉันมีน้อง ชื่อ จานิน”

(แมววัด, 2563, หน้า 1)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการเล่าให้ตัวละครแนะนำตนเอง และอธิบายลักษณะเฉพาะของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านทราบเรื่องราวผ่านมุมมองของตัวละคร

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบกลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา และการเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร กลวิธีการเปิดเรื่องดังกล่าวแสดงให้เห็นภาพบรรยากาศ การกระทำของตัวละคร ตลอดจนการสร้างเนื้อเรื่องที่มีความสมจริง ด้วยการให้ตัวละคร พูดสื่อสารและบรรยายอารมณ์ความรู้สึก ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและมีความรู้สึกร่วมกับเรื่องที่อ่าน

3. การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องเป็นวิธีนำเสนอเรื่องราวที่เกิดกับตัวละครจนดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมาย ที่ผู้แต่งต้องการ การดำเนินเรื่องจึงเป็นส่วนที่ชวนให้ผู้อ่านติดตามและติดตามการดำเนินเรื่อง ในวรรณกรรมบันเทิงคดีมีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้ง แบ่งเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และการสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์

3.1 การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นกลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ที่ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครเกิดความแตกต่าง ด้านความรู้ ความคิด การกระทำ จนทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ประกอบด้วย ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ และความขัดแย้งระหว่างเด็กกับเด็ก

3.1.1 ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความคิด และการกระทำระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), และโลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“ป้าม้วนเป็นคนสะอาด ทำกับข้าวอร่อย ทำงานรวดเร็ว และป้าก็เป็นคนใจร้อน เจ้าอารมณ์ ถ้าเห็นทำอะไรแตกหรือชักช้าไม่ทันใจ ป้าก็จะตี เพียะ ! เข้าให้ พอแบ่งไปเล่าให้พ่อฟัง พ่อกลับชอบใจที่ญาติผู้พี่ช่วยอบรมสั่งสอนลูกสาวให้ด้วย ทั้งพ่อยังเห็นดีด้วยที่ป้าม้วนใช้มือตีเด็กเพื่อสอนให้จำ ดูแล้วไม่น่าจะเจ็บเท่าไรหรอก ไม่เหมือนสมัยพ่อที่ถูกอบรมด้วยไม้เรียว...แม้ว่าไม่ได้เจ็บตรงเนื้อที่ถูกฝ่ามือตี แต่แบ่งเจ็บจิต ๆ ข้างใน เจ็บในความรู้สึกที่เหมือนพ่อไม่รัก พ่อไม่ช่วยแบ่ง และยังชอบใจอนุญาตให้ ‘คนอื่น’ มาตีลูก แบ่งรู้สึกเหมือนตัวคนเดียว ถึงป้าม้วนไม่ได้ตีแบ่งบ่อย ๆ แต่ทุกครั้งที่ถูกตี แบ่งจำได้ และสิ่งที่แบ่งพยายามทำให้ได้คือ ไม่ร้องไห้ แต่จะใช้วิธีจ้องหน้าป้าม้วนแทน เพื่อให้ป้าคิดว่าการตีของป้าไม่มีความหมายใด ๆ สำหรับแบ่งเลย”

(เศษกระดาด, 2554, หน้า 102-103)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งที่เกิดจากการกระทำ ความรุนแรงของผู้ใหญ่ต่อเด็ก ทำให้เด็กเกิดความไม่พอใจและไม่เห็นด้วยกับการกระทำ ความรุนแรงของผู้ใหญ่ จนเกิดการต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใหญ่รับรู้ถึงสิ่งที่เกิดจากการกระทำนั้น

“วันนี้ คุณครูบอกฉันว่า วางของบนบันไดไม่ดี อันตรายแต่ที่บ้านของฉันวางหนังสือที่ข้างบันไดทุกชั้นเลย ฉันชอบนะ นั่งอ่านหนังสือที่บันไดมันเจ๋งดี ฉันรักหนังสือที่ข้างบันไดของฉัน ห้องเก็บของใต้บันได” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 197)

“มดแดงรู้ว่าเอยมีความคิดเป็นของตัวเองและไม่กลัวอะไรง่าย ๆ เห็นชัดก็วันนี้ที่เอยอาสาออกไปดูตลาดเลา พี่ตุจดาวรีบคว้าแขนเอยและดึงให้เข้ามาในบ้าน ทำไมเสียงแบบนี้คะ เกิดพวกนั้นเห็นเข้า ไร้อ้อ ๆ เสียงของพี่ตุจดาวสั่นและคงจะพรั่นพรอนไปอีกยืดยาวถ้าเสียงโทรศัพท์มือถือไม่ดังขึ้นชัดจังหวัะเสียก่อน” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 100)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งทางความคิดระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อาจเนื่องจากเด็กกับผู้ใหญ่มีประสบการณ์ไม่เท่ากัน จึงทำให้มีมุมมองทางความคิดแตกต่างกัน

3.1.2 ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับเด็ก เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความคิดระหว่างเด็กกับเด็ก พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“มดแดงทำท่าจะคว้ามือถือขึ้นไป แต่เอยเบี่ยงตัวหนีเพราะรู้ว่ามดแดงไม่มีสติรับฟังอะไร เข้าใจแล้ว เอยอยู่ตรงนั้นกับมดแดง เข้าใจใหม่ อายย้อนกลับมา พี่จะรับถามลุงสนิทว่าเกิดอะไรขึ้น อายย้อนกลับมานะ พี่ไผ่พูดเสียงดัง มดแดงดึงมือถือไปได้พอดี ทันได้ยินที่พี่ไผ่ย้ำว่า ‘อายย้อนกลับมา’ ก่อนวางหูไป พี่ไผ่ พี่ไผ่ มดแดงฮึดฮัดทำท่าจะเขวี้ยงมือถือด้วยความขัดใจ แต่ยังไม่ทัน จะให้รออยู่ได้อย่างไร แดงกลายเป็นงบบ้างก็ไม่รู้ เอยรออยู่ตรงนี้นะ เดียวมดแดงจะรีบกลับมา เอยรั้งแขนมดแดงได้ทันก่อนเจ้าตัวลุกขึ้นและยื้อยุดไว้ด้วยแรงทั้งหมดที่มี ไม่นะ มดแดง ออย่าไป รออยู่ที่นี้ พี่ไผ่สั่งแล้ว มันอันตราย ปล่อย เอย ปล่อย เรา มดแดงจะไปช่วยน้อง เอยไม่ยอมปล่อยพยายามเขย่าแขนมดแดงให้ได้สติ มดแดงดิ้นรนและสุดท้ายก็ยกมือขึ้นฟาดลงใบหน้าเอยเต็มแรง ‘บอกให้ปล่อย’ เสียงนี้กระทบเนื้อดังฉาดท่ามกลางความมืด ต่างฝ่ายต่างตกตะลึง เอยปล่อยแขนมดแดงอย่างงงเง้ง มดแดงได้สติโผล่เข้ากอดเอยร้องไห้โฮ”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 107-108)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งทางความคิดระหว่างเด็กกับเด็กที่มีความคิดไม่ตรงกัน และขาดสติจนทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงต่อกัน

3.2 การสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์ เป็นกลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554) และตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556) ดังตัวอย่าง

“อย่าไปเล่นใกล้ ๆ คนเป็นเอดส์ เด็กอนุบาลแทบทั้งชั้นก็เชื่อแป้ง และพยายามอยู่ห่าง ๆ เงาะ เพราะกลัวติดเอดส์ เด็กหญิงบุญโปรยของยาย หรือเงาะของป้านงจึงกลายเป็น ‘เงาะเป็นเอดส์’ ในโรงเรียนตั้งแต่ยังไม่หมดเทอมแรก คำว่า ‘เอดส์’ นอกจากจะฟังดูน่ากลัวแล้วยังออกเสียงยากอีกด้วย เด็กอนุบาลหลายคนจึงเรียกเงาะว่า ‘เอ’ เเงาะเคยนึกไม่ชอบชื่อเเงาะที่ป้านงตั้งให้ แต่ตอนนี้เงาะไม่ชอบชื่อเอดส์ หรือเอดมากกว่าชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น รวมทั้งเงาะนึกอยากให้คนไม่ต้องมีฟันจะได้ไม่ต้องแปรงฟันจะได้ไม่ต้องมียาสีฟัน เเงาะยังนึกสงสัยต่อไปอีกว่าทำไมหมา ม้า แมว หมี หมู เม่น และสัตว์อื่น ๆ ที่มีฟันไม่เห็นต้องแปรงฟันกันเลย และเงาะยังอยากรู้ด้วยว่ามีสัตว์ตัวไหนเป็นเอดส์ หรือถูกเรียกว่าเอดบ้างไหมนะ”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 33)

“ข้าวฟ่างดีใจมากที่ได้ตุ๊กตาตัวแรกจึงกระโดดโลดเต้นไปทั่วตะโกนร้อง คุณนี่ ! คุณนี่ ! ตุ๊กตาของฉัน เสียงข้าวฟ่างดังจนได้ยินไปไกลถึงหน้าปากซอย...แต่เด็กคนอื่น ๆ กลับมอง ตุ๊กตาของข้าวฟ่างราวกับเป็นของแปลกประหลาด เด็กคนหนึ่งพูดว่า ‘ตุ๊กตาตัวนี้หน้าตา ตลกจัง’ แล้วทุกคนก็พากันหัวเราะ ข้าวฟ่างก็มองตุ๊กตาของตัวเองและเดินคอตกลกลับบ้าน สีหน้าเศร้าใจค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นเศร้าสร้อย”

(ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 8-9)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งที่เกิดจากการกระทำด้วยคำพูดของตัวละครที่กล่าวร้ายซึ่งกันและกัน จนทำให้ตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งเกิดความอับอาย ไม่มีความมั่นใจในตนเอง และเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบกลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และการสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์ที่แสดงให้เห็นพฤติกรรม ซึ่งเป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางความคิด ความรู้สึก เพื่อตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของตัวละคร การดำเนินเรื่องด้วยกลวิธีดังกล่าวทำให้วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กมีการดำเนินเรื่อง เสมือนจริงยิ่งขึ้น

4. การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องเป็นการจบเนื้อหาจะอยู่ในส่วนสุดท้ายของเรื่อง แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม การปิดเรื่องแบบโคกนาฏกรรม และการปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา

4.1 การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม เป็นกลวิธีการปิดเรื่องแบบมีความสุข เนื่องจาก ปัญหาทุกอย่างได้แก้ไขจนสำเร็จราบรื่น การปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสุขสมหวัง พบใน วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561) และ แมววัด (2563) ดังตัวอย่าง

“เงาะอยากให้ทุก ๆ คน ได้เล่นเกม...ตาต่อตา...เพื่อแยมประตู่ใจ เปิดเผยความลับ แบ่งปันความจริง เข้าใจถึงคุณค่าของตัวเอง และรู้สึกดีต่อคนอื่นที่เป็นเพื่อนร่วมทีม เพื่อนร่วมห้อง เพื่อนร่วมโรงเรียน เพื่อนร่วมเมือง เพื่อนร่วมชาติ และเพื่อนร่วมโลกอย่างที่ดี เศษกระดาษชั้นหนึ่ง ได้รู้สึกอยู่ในขณะนี้ อีกชั่วโมงหนึ่งในวิชาวิทยาศาสตร์กำลังจะผ่านไป รูปกาลิเลโออย่างยี่มนิด ๆ อยู่เหนือกระดานดำหน้าห้องและบทเรียนอันไม่รู้จบอื่น ๆ ยังรอเรา อยู่”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 107)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม โดยให้ตัวละครที่มีประสบการณ์และผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ในวัยเรียนได้แสดงความรู้สึกของตนเอง เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเห็นคุณค่าของตนเอง การปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้ผู้อ่านได้คิดพิจารณาตาม และมีความสุขไปกับตัวละคร

“แล้วข้าวฟ่างก็นอนกอดตุ๊กตาจนเคลิ้มหลับไป ตุ๊กตานุ่ม ๆ ในอ้อมแขน ทำให้ข้าวฟ่างรู้สึกอุ่นใจ เพราะข้าวฟ่างรู้สึกว่ นี่คือตุ๊กตาที่พิเศษที่สุดในโลก คินนั้น ข้าวฟ่างหลับไปพร้อมรอยยิ้ม...เอ๊ะ ! ดูเหมือนว่า เจ้าตุ๊กตาก็จะแอบยิ้มเหมือนกันนะ” (ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 34)

“หนูขอมอบสมุดบันทึกนี้ไว้เป็นที่ระลึกด้วยความขอบพระคุณจากใจค่ะ ขอให้คิดถึงหนูและหนังสือของหนูด้วยนะคะ” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 363)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม โดยให้ตัวละครมีความสุขและอิ่มเอมใจ

“วังสระปทุม บัดนี้ มีเจ้านายผู้สูงศักดิ์แห่งพระราชจักรีวงศ์ เสด็จฯ มาประทับอยู่สามพระองค์แล้ว สองพระองค์แรก คือ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเป็นที่เคารพรักใคร่ สถิตอยู่ในใจประชาชน และทรงมีพระชันษายืนยาว พวกเราทั้งหลายที่ได้อาศัยอยู่ใต้พระเมตตาบารมีของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขอน้อมเกล้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยืนนานด้วยเทอญ”

(อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 102)

“วันนี้สี่สหายสนุกมาก ได้ช่วยพี่หมีแล้วก็ได้ปลูกต้นไม้ด้วย ขณะที่ลูกหมา ลูกหมู ลูกหมี และเสือน้อยกำลังปลูกต้นไม้แม่ก็เดินมาบอกว่า...ปลูกต้นไม้เสร็จแล้วไปอาบน้ำนะ จะได้มากินข้าวกันจ๊ะ...” (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 26)

“สายวันนั้น ฉันนั่งคิดว่าถ้าวันหนึ่งหลวงพี่โก๋ไม่อยู่จะเป็นอย่างไรนะ แ่คิดก็เศร้าแล้วฉันนั่งคิดไปเรื่อยเปื่อย แล้วหลวงพี่โก๋ก็เขย่าอาหารฉันก็หยุดคิด และได้มารู้เนื้อรู้ตัวฉันได้ลงจากรถไฟในสมอง และลงมาถึงขาชาลาไม่ได้คิดอะไรต่อ ฉันลงจากหลังคามากินข้าวพอกินเสร็จหลวงพี่ก็พาฉันมานั่งที่เก้าอี้แล้วจ้องตาฉัน นานมากแล้วที่ฉันไม่ได้จ้องตากับหลวงพี่ ฉันคิดว่าหลวงพี่คงไม่ลืมฉัน ฉันเคยแอบน้อยใจไปวันแต่ตอนนี้ ไม่ เพราะปลาวันถูกทำร้ายจึงต้องอยู่ในกุฏิฉันเคยคิดว่า ถ้ามีตัวอื่นเพิ่มเข้ามาหลวงพี่ก็จะลืมฉัน พอลมเย็น ๆ พัดมา

ฉันก็หยุดคิดอีกรอบและกลับมารู้เนื้อรู้ตัวฉันบอกตัวเองว่าเราต้องอยู่ปัจจุบัน ฉันกับหลวงพี่
โก๋ก็นั่งเงียบ ๆ สงบนิ่ง และฉันก็กลับไปบนटकของหลวงพี่โก๋ไม่ว่าพรุ่งนี้จะเป็นอย่างไร
ฉันจะดูแลจิตใจตัวเองให้ดี คำสอนของหลวงพี่โก๋จะอยู่ในใจฉันเสมอ”

(แม่วัด, 2563, หน้า 222-224)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งปิดเรื่องแบบสุนาฏกรรม โดยให้ตัวละครมีความสมหวัง
ได้ชื่นชมกับความสำเร็จที่เกิดจากความพยายามของตนเอง ผสมผสานกับความรู้สึกลึ้นเต้น การปิดเรื่อง
ลักษณะนี้จะทำให้อ่านเกิดความรู้สึกมีความสุขไปกับตัวละคร

4.2 การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม เป็นกลวิธีการปิดเรื่องด้วยความเศร้าหรือไม่
สมหวังอาจเกิดจากความผิดหวัง ความสูญเสีย หรือความล้มเหลวในชีวิต การปิดเรื่องลักษณะนี้
ทำให้อ่านรู้สึกเศร้า เสียใจ หรือผิดหวัง พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่
โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“มดแดงยื่นห่อผ้าไปให้ ก่อนโบกมือ แล้ววิ่งกลับไปดื้อ ๆ รู้แน่ๆ เอยจะต้องแกะห่อผ้า
ออกดูทันที ข้างในเป็นสมุดเล่มเล็กที่มดแดงตั้งใจวาดตั้งแต่รู้ว่าเอยจะเดินทาง แน่ๆ นอนว่า
มีแต่ภาพและเป็นหน้าที่ของเอยอย่างเคยที่จะเขียนคำบรรยาย ภาพเรื่องราวของเด็กผู้หญิง
สองคน เป็นเพื่อนรักกันหน้า ..มดแดงวาดเหตุการณ์ในสวนผลไม้ด้วย เป็นภาพเดียวที่มี
คำบรรยาย เป็นตัวหนังสือใหญ่เอยเริ่มเขียนว่า มดแดงขอโทษ มดแดงนี่อะไรได้นาที
สุดท้ายและรีบวิ่งกลับไป เสียงประตูรั้วจึงดังขึ้นอีกครั้งก่อนมดแดงยื่นหน้าไปตะโกนบอก
เอยว่า ลืมไป กวาฝากมาบอกว่าไม่ต้องห่วงจักรยานนะ รับรองเอาไปขี่เล่นแน่ ๆ”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 124)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งปิดเรื่องโดยใช้สถานการณ์ที่ตัวละครต้องจากลา
กัน และแทรกสถานการณ์ที่ตัวละครรู้สึกผิดหวังต่อการกระทำของตนเอง การปิดเรื่องลักษณะนี้จะทำ
ให้อ่านรู้สึกเศร้าไปกับเหตุการณ์ดังกล่าว

4.3 การปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา เป็นกลวิธีการปิดเรื่องโดยจบเรื่องเล่าไม่แน่ชัด
แต่ปล่อยให้ผู้อ่านคิดว่าเรื่องจะดำเนินต่อไปอย่างไร พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก
จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ก ไก่โดนเสาร์ (2562), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านต่อไม้กับ
สหายนักซ่อม (2565) ดังตัวอย่าง

“ดวงไฟใหญ่ลอยขึ้นฟ้าครวหน้า พวกเราจะทำอะไรกันดิ้นะ” (ก ไก่โตโนเสาร์, 2562, หน้า 34)

“โลกกว้าง ที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลา สิ่งมีชีวิตก็ได้ประดิษฐ์สิ่งไม่มีชีวิตขึ้นมา ในวันที่ฉันเศร้า ฉันก็มักจะกอดตุ๊กตาไว้ราวกับอ้อมกอดนั้นสะท้อนความอบอุ่นกลับมายังฉัน ตุ๊กตาวัดนี้ ราวกับมีชีวิต ฉันกลับไปอ่านบันทึกสมัยที่ยังตัวเล็ก ๆ ช่วงเริ่มเขียนบันทึก... อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต ทุกหน้า ทุกบรรทัดที่เคยเขียนในตอนนั้น ทำให้ฉันรู้สึกถึงความจริงแล้ว เราไม่เคยโดดเดี่ยว สิ่งของที่อยู่รอบตัวเราก็เหมือนมีชีวิต”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 306)

“แล้วเพื่อน ๆ ก็ชวนเพื่อน ๆ มาเที่ยวบ้านต่อไม้ของพวกเรา แล้วพรุ่งนี้ละ จะมีใครมาอีกนะ” (บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 27)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา ซึ่งเป็นคำถามหรือประเด็นไว้ท้ายข้อความ ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดและจินตนาการได้อย่างอิสระ

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบกลวิธีการปิดเรื่องแบบสุชานาฏกรรม การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม และการปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา การปิดเรื่องด้วยกลวิธีดังกล่าวสามารถสร้างความน่าสนใจให้กับวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก

5. ตัวละคร

ตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมมักมีรูปร่างและพฤติกรรมหลายลักษณะ ผู้แต่งจึงสร้างตัวละครเอก และตัวละครประกอบ เพื่อใช้ดำเนินเรื่องในวรรณกรรม แบ่งเป็น 4 กลวิธี ได้แก่ ตัวละครเด็ก ตัวละครเยาวชน ตัวละครผู้ใหญ่ และตัวละครสัตว์

5.1 ตัวละครเด็ก เป็นกลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นคนในช่วงวัยเด็กที่กำลังสั่งสมความรู้และประสบการณ์ เด็กส่วนมากจะมีนิสัยซุกซน ช่างพูดช่างคิด มีความสงสัย มีจินตนาการ ชอบความสนุกสนานและการผจญภัย เป็นต้น ทั้งนี้ตัวละครเด็กมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาบูริ (2558) และโลกของมดแดงกับแตงกวา (เอ๋ยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

5.1.1 เาะ เป็นตัวละครเด็กผู้หญิงที่มีนิสัยเรียบร้อย นิ่งเงียบ ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่มีเพื่อน รูปร่างหน้าตาแปลก แต่จิตใจดีและชอบช่วยเหลือผู้อื่น ดังตัวอย่าง

“เมื่อแม่รู้ว่าลูกคนที่สามเป็นผู้หญิงก็ชดใจยิ่งนัก เพราะแม่สัญญากับป้าตั้งแต่วันนั้นแล้วว่าจะมีลูกชายให้ป้าอย่างน้อย 4 คน แม่สัญญาต่อหน้าของหมั้น หมู ไก่ ส้มเซ่ง ผิวสดเครื่องกล้วยหอมเขียวเข้ม โดยมีฟ้าดินร่วมรับรู้เป็นพยานด้วยยังได้เห็นหน้าลูกสาวที่ตาดี ผิวดำแม่ยังไม่อยากมอง ทั้งกลัวว่าป้าอาจจะเอาเป็นข้ออ้างเพื่อไปมีเมียใหม่ที่สาวกว่าสวยกว่าและสามารถคลอดลูกชายให้ป้าได้มากกว่า แม่จึงไม่ดูคำดูดีกับทารกหญิงแรกคลอดเป็นอย่างนี้อยู่หลายอาทิตย์ จนยากับป้านงอดเวทนาเด็กไม่ได้ ถ้าไม่อยากเลี้ยงจริง ๆ แม่จะเอาไปเลี้ยงให้ทั้งลูกสาวและลูกเขยไม่เอื่อยอะไร เมื่อยายอุ้มทารกน้อยออกมาจากบ้านหลังใหญ่ในตัวจังหวัด เพื่อเอามาเลี้ยงดูในบ้านของตัวเองที่อยู่ในอำเภอเล็ก ๆ ริมแม่น้ำแห่งนี้ “บุญโปรย มานะลูก” ยายให้พรชีวิตเล็ก ๆ ในอ้อมแขนนิ้วมือ นุ่ม ๆ ของหลานที่อายุยังไม่ครบสามเดือนกำนิ้วของยายไว้แน่นหนา ..ผมหยิกอย่างกับเงาะป้านงที่ยืนอยู่ข้าง ๆ ออกความเห็น และเรียกหลานว่า “เงาะ” ตั้งแต่นั้นมาจนติดปาก”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 25-26)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่มีผิวดำ ผมหยิกคล้ายกับเงาะป่า ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของพ่อแม่ อาจเป็นสาเหตุจากค่านิยมของคนจีนที่มักให้ความสำคัญกับเพศกำเนิด โดยคนจีนเห็นว่า เพศชายมีความสำคัญมากกว่าเพศหญิงในฐานะผู้สืบสกุลของวงศ์ตระกูล

“วันแรกเงาะนิกอยากจะไปนั่งกินข้าวร่วมวงกับเพื่อน ๆ แต่ไม่รู้ว่าจะไปขอข้าววงอย่างไร เงาะไม่มีเพื่อน และไม่มีใครชวนเงาะร่วมวง เงาะลองทำใจกล้าเดินเข้าไปใกล้ ๆ วงข้าวที่ใหญ่ที่สุด แต่มีเสียงหนึ่งในกลุ่มนั้นพูดขึ้นว่า วงนี้เป็นวงปิ่นโตรับแต่คนที่มิปิ่นโตเท่านั้น” (เศษกระดาษ, 2554, หน้า 44)

“วันรุ่งขึ้นทุกคนได้เห็น ‘เด็กดาวน’ คนแรกของโรงเรียนนี้ นุ่มน้มตัวใหญ่เดินหลังค่อม คิ้วเฉียง หางตาซี จมูกบาน พุดแบบลิ้นคับปากบวกลิ้นไก่สัน นิ้วมือก็ดูสั้นกว่าของคนอื่น ๆ เมื่อครูจัดให้นุ่มน้มมานั่งที่โต๊ะคู่กับเงาะ นุ่มน้มยิ้มให้เงาะจนตาหยี ‘หนูช่วยดูแลตอนเพื่อนกินข้าวด้วยนะ’ ครูบอกเงาะก่อนพักเที่ยง เป็นอันว่าตั้งแต่นุ่มน้มย้ายมา เงาะต้องอยู่กินข้าวกับนุ่มน้มในห้องเรียน ไม่มีโอกาสได้ไปดูตัวแลนที่บึงบอนอีกแล้ว ‘...มันจะคิดถึงเงาะคิดถึงหัวปลาหูของยาย หรือว่ามันจะหิวไหมนะ...’ เงาะสงสัยและนึกเป็นห่วงรอบครัวตัวแลน”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 52)

“เหตุเกิดในห้องน้ำนักเรียนหญิง หลังจากที่ทำธุระเสร็จแล้ว เเงะช่วยเปิดก๊อกน้ำ ให้นุ่มนึ่งล้างมือ จู๋ ๆ นุ่มนึ่งคงนึกสนุกเอามือเล่นน้ำ สะบัดน้ำจนกระเด็นไปทั่ว แม้ว่าเเงะ จะรีบปิดก๊อก แต่ก็ยังโชกโชกที่น้ำกระเด็นไปโดนแป้ง แจ้ม และตาล ที่เพิ่งเดินเข้าห้องน้ำมา และนุ่มนึ่งก็ยังสนุกกับการสะบัดมือต่อ ‘เฮอะ ไม่ไหว โตปานนี้แล้วยังเล่นไม่รู้เรื่อง’ ตาลสายหน้าหน่าย ๆ กับความไม่รู้ประสาของนุ่มนึ่ง แป้งเห็นม้วนกระดาษขาว ๆ นุ่ม ๆ ที่วางอยู่ จึงเปรยขึ้นว่า ‘กระดาษชำระยังอาจจะมีประโยชน์กว่าคนบางคน’ และพูดต่อจนจบ ว่า ‘ที่เป็นเหมือนเศษกระดาษ’ แล้วทั้งสามคนก็เดินไปเข้าห้องน้ำอย่างไม่สนใจสิ่งใดต่อไป ส่วนเเงะก็เดินจูงมือนุ่มนึ่งพากลับมาที่ห้องเรียน ‘เรามีค่าน้อยกว่ากระดาษห้องน้ำแล้วหรือ’ เเงะถามตัวเอง แล้วกระซิบมือนุ่มนึ่งให้แน่นขึ้นเหมือนจะลอบใจแต่คงเป็นเเงะต่างหากที่ ต้องการกำลังใจในยามนี้เพราะนุ่มนึ่งมีความสุขดี เดินยิ้มและหัวเราะที ๆ ไปเรื่อย”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 55-56)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่มีนิสัยเรียบร้อย นิ่งเงียบ ขาดความ มั่นใจในตนเอง ไม่มีเพื่อน และไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน อาจเป็นเพราะมีรูปร่างหน้าตาแตกต่าง จากเด็กคนอื่น แต่ตัวละครมีจิตใจดีและเข้มแข็ง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เข้าใจเหตุผลและการกระทำของ เพื่อนจึงสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง

5.1.2 แป้ง เป็นตัวละครเด็กผู้หญิงที่สวย ช่างคิด ฉลาดรอบรู้ กล้าแสดงออก พุดจา ฉะฉาน เป็นที่รักของเพื่อน และชอบเอาแต่ใจตนเอง ดังตัวอย่าง

“แป้ง หรือเด็กหญิงบุษบงแสดงความเห็นอย่างมั่นใจว่านั่นไม่ใช่เหตุผลที่ดีค่ะ เพราะคำว่า เหตุผล ที่มีสระอยู่ยังไม่อ่านว่า เห-ตุ-ผล เลย และสรุปสั้น ๆ ว่า ‘แต่หนูเห็นด้วยว่า สังเกตไม่มีสระอุค่ะ’ เมื่อแป้งมีความเห็นอย่างนี้ทำให้เพื่อน ๆ ที่นั่งเลอยู่เฮตามไป ซึ่งมัก เป็นอย่างนี้ประจำไม่ว่าเรื่องใด ๆ ทั้งในห้อง หรือนอกห้องเรียน ทั้งตัวแป้งและความเห็น ของแป้งมักมีคนล้อมหน้าล้อมหลังหรือคล้อยตามเสมอ”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 15)

“เเงะประหลาดใจที่ได้ยินอย่างนั้นเพราะเข้าใจมาตลอดว่าแป้งที่เป็นลูกสาว คนเดียวของหมอพันคงถูกพ่อตามใจมาก และเเงะนึกไม่ถึงเลยว่าจะมีใครกล้าตีแป้ง เพราะที่ทั้งสวย ทั้งเก่ง คิดเร็วและกล้ายกมือตอบครูเป็นคนแรก ๆ และขนาดเด็กดำ ๆ ที่หน้าตาไม่น่ารักเลยอย่างเเงะ ก็ยังไม่เคยถูกบ้านงตีสักแปะ สิ่งทีเพิ่งได้รับรู้ ทำให้เเงะรู้สึกเห็นใจแป้ง” (เศษกระดาษ, 2554, หน้า 103)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่มีลักษณะสวย สติปัญญาดี กล้าแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีอิทธิพลต่อเพื่อน และเป็นที่รักของเพื่อนทุกคน นอกจากนี้ตัวละครยังมีนิสัยชอบเอาแต่ใจตนเองอาจเป็นเพราะภูมิหลังจากการเลี้ยงดู

5.1.3 ข้าวฟ่าง (ตัวละครเอก) เป็นตัวละครเด็กผู้หญิงที่เชื่อฟังครอบครัว และมีนิสัยอ่อนโยน ดังตัวอย่าง

“หนูจำได้ไหม หนูเคยถูกแก๊งจร๋องให้กลับมาบ้าน แม่อยากปลอบโยนให้หนูหายเศร้า จึงให้หนูนอนหนุนตักแล้วฟังแม่กล่อมนอนจนหนูหลับไป อ้อ ! ข้าวฟ่างจำได้แล้ว ตักอุ่น ๆ ของแม่ทำให้ความว้าวุ่นสงบลงทันใด” (ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ, 2556, หน้า 25)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่เชื่อฟังคำสอนของครอบครัวจึงมีนิสัยอ่อนโยน ลักษณะดังกล่าวเกิดจากการเลี้ยงดูของคนในครอบครัวที่ปลูกฝังให้ตัวละครมีลักษณะนิสัยที่ดี

5.1.4 ชา Yuri เป็นตัวละครเด็กผู้หญิงที่มีความคิดสร้างสรรค์ นิสัยดี รักธรรมชาติ และรักครอบครัว ดังตัวอย่าง

“เด็กหญิงชา Yuri ชากาโมโตะ อายุเจ็ดขวบ คุณแม่นางจิตรดา ชากาโมโตะ คุณพ่อนายฮิเดะทาเกะ ชากาโมโตะ หนูอนุญาตให้คุณตามกฎ อรรถดี พิมพ์หนังสือบันทึกส่วนตัวของหนู” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 11)

“หนูคิดว่าสมุดบันทึกชอบเวลาที่หนูเปิดหน้าสมุดใหม่ทุกครั้ง หนูรู้สึกว่สมุดบันทึกกำลังยิ้มหวาน ๆ ให้หนู สมุดบันทึกของหนูมีความรัก สมุดบันทึกรักสายลม รักท้องฟ้า รักภูเขา รักแม่น้ำ รักธรรมชาติ ชอบโลกของหนู เหมือนสมุดบันทึกอยากให้หนูเล่าเรื่องให้ฟัง วันไหนที่หนูไม่ได้เล่าหนูรู้สึกว่สมุดบันทึกเหงาและเสียใจ” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 19)

“โอโต้ซัง โอก้าซัง รักหนูมาก สอนให้หนูใจเย็น เลี้ยงหนูด้วยความรักเวลาหนูไม่สบายโอโต้ซังไม่เคยนอนเลย หนูอยากให้พักผ่อนเยอะ ๆ โอโต้ซังชอบร้องเพลงกับเล่นิทานให้หนูฟัง หวีผมให้ก่อนนอน โอโต้ซัง โอก้าซังทำงานหนักเลี้ยงหนู หนูอยากให้โอโต้ซังยิ้มหัวเราะ ตลก และพักผ่อนมาก ๆ หนูรักโอโต้ซัง โอก้าซังมาก ๆ” (บันทึกส่วนตัวชา Yuri, 2558, หน้า 21)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่ชอบเขียนบันทึก จึงทำให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีลักษณะนิสัยที่ดี เนื่องจากถูกอบรมสั่งสอนและเอาใจใส่จากครอบครัวเป็นอย่างดี ส่งผลให้มีจิตใจอ่อนโยน รักธรรมชาติและรักครอบครัว

5.1.5 มดแดง (ตัวละครเอก) เป็นตัวละครเด็กผู้หญิงที่มีความเมตตา มีนิสัยร่าเริง สดใสสมวัย และรักเพื่อน ดังตัวอย่าง

“มดแดงอำปากจะแก้งแห่ตอบ แต่สบตาคูโตของเอยก็เปลี่ยนใจ มดแดงสนิทกับเอย พอจะรู้ว่าเอยขึ้นน้อยใจ ใจของเอยแสนจะบางพุดผิดหูก็จะน้ำตาไหลเอาง่าย ๆ ‘ไม่ร่อยตรงไหน มดแดงกินคนเดียวจะหมดจานแล้วเห็นไหม เออ เกือบลืมนะ นี่หนังสือที่เอยให้ยืมมาจากห้องสมุดไง’ มดแดงหยิบหนังสือออกมาจากกระเป๋าคุ้ยยื่นไปให้ ‘ขอบใจนะ อีกสองเล่มก็จบชุด คีนี่จะอ่านเล่มนี้ให้จบเลย แล้วมดแดงค่อยไปยืมอีกสองเล่มมาทีเดียวนะแล้วกัน’ ‘จ้าสั่งจิงเลย’”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 13-14)

“สงสารแต่แพะที่ยืนตัวสั่น พี่สองคนวิ่งกลับมา อุ้มแพะขึ้นมากอดไว้ แพะมีสามตัว เหลือหนึ่งตัวไม่มีใครอุ้ม แพะมองมดแดง มดแดงมองแพะ มดแดงเปียกโชก ไม่มีส่วนไหนของร่างกายรวมทั้งข้าวของในกระเป๋าสะพายที่รอดพ้นจากฝน แฉมยังหนาวสั่นจนฟันกระทบกัน มดแดงขยับเข้าไปอุ้มแพะตัวนั้นขึ้นมากอดไว้ อุ่นดี ทั้งมดแดงทั้งแพะหายหนาวพอๆ ส่งสัญญาณให้ตามไป มดแดงก็กอดพันรวบรวมพลังอุ้มแพะ จิกเท้าลุยโคลนวิ่งตามไปที่รถตู้เทอร์เลอร์ วางแพะลงได้ มดแดงก็นั่งหอบแฮก ฝนหยุดแล้ว”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 90)

“มดแดงยื่นห่อผ้าไปให้ ก่อนโบกมือ แล้ววิ่งกลับไปดื้อ ๆ รู้แน่ๆว่าเอยจะต้องแกะห่อผ้าออกดูทันที ข้างในเป็นสมุดเล่มเล็กที่มดแดงตั้งใจวาดตั้งแต่รู้ว่าเอยจะเดินทาง แน่ๆว่ามีแต่ภาพและเป็นหน้าที่ของเอยอย่างเคยที่จะเขียนคำบรรยาย ภาพเรื่องราวของเด็กผู้หญิงสองคนเป็นเพื่อนรักกัน..มดแดงวาดเหตุการณ์ในสวนผลไม้ด้วย เป็นภาพเดียวที่มีคำบรรยายเป็นตัวหนังสือใหญ่ๆเริ่มเขียนว่า มดแดงขอโทษ มดแดงนี่อะไรได้นาทีสุดท้ายและรีบวิ่งกลับไป เสียขลุ่ยรั้วจึงตั้งขึ้นอีกครั้งก่อนมดแดงยื่นหน้าไปตะโกนบอกเอยว่า ‘ลืมนึกว่าฝากมาบอกว่าไม่ต้องห่วงจักรยานนะ รับรองเอาไปขี่เล่นแน่ ๆ !’”

(โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 124)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่มีนิสัยร่าเริง แจ่มใส สมวัย ทั้งยังสามารถแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองอย่างตรงไปตรงมา และมีความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น ทั้งเพื่อนสนิทและสัตว์เลี้ยงอย่างเต็มใจ

5.1.6 เอย (ตัวละครเอก) เป็นตัวละครเด็กผู้หญิงที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความอ่อนโยน มีเมตตา และกล้าหาญ ดังตัวอย่าง

“เอยจำของในตู้ได้ว่ามีอะไรบ้าง จำสูตรขนมได้ แล้วก็ค่อย ๆ คิดว่ามีอะไรไม่พอ...แบ่งโฮวีตห้าถุง แบ่งเค้กสามถุง แบ่งสาลิ้งเดียว เอยบอกแม่ให้ซื้อแล้วค่ะ น้ำตาลหกถุง” (โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 48)

“เอยลูบหัวลูกแมวอย่างเบามือ มดแดงทำท่าจะอุ้มลูกแมวอีกตัวขึ้นมา ‘เบา ๆ ละ’ เอยทำเสียงเตือนราวกับว่ามีหน้าที่รับผิดชอบแมวน้อยสัตว์นี้แล้ว บ่ายวันนั้นหมดไปกับความวุ่นวายดูแลลูกแมวให้อยู่ดี ท้องอิม เอยลืมเรื่องสะเทือนใจเมื่อเข้าไปโดยปริยายจนกระทั่งถึงเวลาเข้านอน” (โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 74)

“มีแต่ความเงิบระหว่างรอ เมื่อเสียงมือถือถังขึ้นจึงสะดุ้งพร้อมกัน ครั้งนี้พี่ตุจดาวเดินออกไปพูดในห้องนอนและหายไปพักใหญ่ มดแดงได้จังหวะชักไข่แตงกวา เอยลุกขึ้นจากพื้น ไข่ไม้เท้าเดินไปนั่งใกล้ประตูคิดเอาเองว่าคงจะไม่นั่งรอกันอยู่ในบ้านให้ผู้ร้ายมาจับตัวกันไปง่าย ๆ หรอกน่า ‘กวดไดยินจริง ๆ นะนี่มันเรื่องใหญ่มาก ๆ’ ‘แล้วกัน ใครจะมาแต่งเรื่อง’ แตงกวาหน้าแดง ‘เราพิสูจน์ได้นี่’ เอยขัดขึ้นก่อนพี่น้องจะตักัน ‘ยังงี้’ มดแดงกับแตงกวาถามพร้อมกัน ‘ก็แตงกวาไดยินว่ามีรถอีกคันปิดทางเข้าซอยไว้ ถ้าเราไปดู แล้วมีจริง ๆ ก็แปลว่า...’ เอยไม่อยากพูดที่เหลืออกมาฟังน่ากลัวเกินไป ‘จริงด้วย แต่ถ้าเราไปดูพวกนั้นจะรู้ว่าเรารู้หรือเปล่า เสี่ยงนะ’ แตงกวาหน้าเครียด ‘ก็อย่าให้รู้ว่าเราไปดูสิ มีวิธีน่าเอยออกความคิดเห็น ‘ใครจะสงสัยเด็กซีจี้กรยานเล่นจริงไหม’ เอยเดินช้า ๆ ไปที่จักรยานคู่ใจ เอยซีจี้กรยานมาตามถนนในบ้าน อยากร้องเพลงให้สมทบบาทว่าซีจี้กรยานเล่น แต่ก็กลัวเสียงสั่น ทำเสียแผน เอยทำเป็นร้องเรียกหาลูกแมว ซีจี้กรยานพันรื้อออกมาช้า ๆ ทำที่เป็นสอດສ່າຍตามองหาแมว ปากร้องเรียกไปเรื่อย ๆ”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 98-99)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่มีความจำดี ทำงานละเอียดรอบคอบ กล้าคิดและกล้าทำในสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งยังมีนิสัยที่โอบอ้อมอารี อ่อนโยนต่อผู้อื่นและสัตว์

5.1.7 แตงกวา เป็นตัวละครเด็กผู้ชายที่มีความกล้าหาญ มีความรอบคอบ และมีความรับผิดชอบ ดังตัวอย่าง

“แตงกวาไม่รู้จริง ๆ ว่าคนร้ายจะลงแรงตามมาไกลแค่ไหน แต่เพื่อความไม่ประมาทแตงกวาก็คอยหันไปมองและคอยดูให้แน่ใจว่าพี่มดแดงกับพี่ตุจดาววิ่งซิดริมขอบทางเดินไว้” (โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 103)

“หน้าที่ของแตงกวาคือมาคอยดูแลไม่ให้ขี้วแห้ง เติมน้ำหรืออะไรก็ตามที่แม่สั่งให้เอามาเติม เช่น กากถั่วเหลือง ถ้าว้นไหนแม่ทำน้ำเต้าหู้ หรือเศษผักที่เหลือจากทำกับข้าว แล้วก็เก็บขี้ใส่เดือนใส่ถุงไว้ แม่จะเอาไปแจกจ่ายเพื่อน ๆ ชาวปลูกผักของแม่ บางทีก็เอาไปแลกขี้วเพื่อเอามาขายกับน้ำ ตั้งต้นใหม่วนไปวนมาแบบนี้...ขี้ใส่เดือนเป็นเส้น ๆ เหมือนไส้ดินสอแตงกวาเก็บใส่ถุงไปเรื่อย ๆ ดึงลิ้นชักเปิดที่ละชั้น เวลาแม่ขายขี้ใส่เดือนแล้วได้เงินก็จะยื่นให้แตงกวานับทำบัญชีและเก็บไว้ แม่บอกว่ายกให้กวางนะ กองทุนน้องเดือนเพื่อพี่แตงกวา” (โลกของมดแดงกับแตงกวา

(เอยด้วย !), 2560, หน้า 27-28)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเด็กที่ครอบครัวดูแลใส่ใจเป็นอย่างดี การอบรมสั่งสอนที่ดีจากครอบครัวทำให้ตัวละครมีความกล้าหาญ และมีความรอบคอบในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่ได้รับมอบหมาย

5.2 ตัวละครเยาวชน เป็นกลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นคนในช่วงวัยรุ่นหรือเยาวชน มีทั้งตัวละครที่เป็นผู้หญิงและผู้ชายที่มีนิสัยอ่อนโยน มีความคิดเป็นของตนเอง มีภาวะผู้นำ ชอบความอิสระ และมีความรักตามช่วงวัย พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

5.2.1 ดุจดาว เป็นตัวละครเยาวชนผู้หญิงที่มีความอ่อนโยน เข้าใจโลก รู้จักปรับตัว มีมุมมองที่ดี และชอบความเรียบง่าย ดังตัวอย่าง

“ดูจบอกไผ่ว่า ชีวิตเปลี่ยนไปตั้งแต่วันที่มาถึงที่นี่ ที่จริงต้องบอกว่าลมหายใจเปลี่ยนไป จังหวะเต้นของหัวใจเปลี่ยนไป ดุจได้ก้าวสู่อ้อมกอดของธรรมชาติที่มีผู้ชี้ชวนและพาชมด้วยความรัก ดุจซาบซึ้งในน้ำใจของทุกคนในที่นี้ และมีความสุขที่จะได้ใช้ชีวิตในวิถีแห่งความพอใจ พอเพียง ดุจหวังว่านับจากนาที่นี้ไปเราสองคนจะช่วยกันสร้างรากฐานเพื่อครอบครัวในวันข้างหน้า และถ่ายทอดรูปแบบชีวิตวิถีชีวิตธรรมชาติให้กับผู้อื่นต่อไปค่ะ”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 119)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเยาวชนที่มีความอ่อนโยนและมองโลก ด้วยความเป็นจริงเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นกับการวางแผนการใช้ชีวิตร่วมกับคู่ครองของตนเอง และมีความสุขกับการดำเนินชีวิตที่ใกล้ชิดธรรมชาติซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและพอเพียง

5.2.2 ไผ่ เป็นตัวละครเยาวชนผู้ชายที่มีความอ่อนโยน เห็นใจผู้อื่น และมีภาวะผู้นำ ดังตัวอย่าง

“พี่ขออนุญาตน้ำอายนแล้ว...มาน่า รับรองสนุก...แล้วเอยกี้กางแขนกอดคอ พี่ไผ่ พี่ไผ่ขยายาวจนดูเหมือนเดินสองก้าวก็พาพ้นจากสะพานมาถึงยางรถยนต์ ทุกอย่างเกิดขึ้นต่อเนื่องรวดเร็ว” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 22)

“พี่ไผ่คงเห็นจุดดาวทำหน้าเศร้า เลยเปลี่ยนเรื่องพูด ผลคือมดแดงต้องทนฟัง เรื่องเก่าเล่าใหม่เพราะพี่ไผ่เล่าประวัติความเป็นมาของไร้สดสะอาดให้สาวฟังอย่างละเอียด” (โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย !), 2560, หน้า 53)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นเยาวชนที่มีความอ่อนโยน เห็นใจผู้อื่น และมีภาวะผู้นำเห็นได้จากการอาสาพาตัวละครในเรื่องก้าวข้ามจากสิ่งที่เป็นอุปสรรค รวมทั้งการประเมินสถานการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่โดยเปลี่ยนเรื่องสนทนา เพื่อให้ผู้ที่สนทนาด้วยเกิดความสบายใจ

5.3 ตัวละครผู้ใหญ่ เป็นกลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นคนในช่วงวัยผู้ใหญ่ ประกอบด้วย ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นผู้สั่งสอนเด็ก และตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก

5.3.1 ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นผู้สั่งสอนเด็ก เป็นตัวละครสำคัญที่ช่วยให้เด็กได้รับข้อคิดเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ตัวละครดังกล่าวเป็นผู้สูงอายุ ผู้มีความรู้และประสบการณ์ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาศ (2554) และแม่วัด (2563)

1) ยาย เป็นตัวละครผู้ใหญ่ทำหน้าที่สั่งสอนและถ่ายทอดประสบการณ์แก่เด็ก ดังตัวอย่าง

“ชีวิตนี้คงมีคนทีรักเงาะอยู่คนหนึ่ง หรือคนครึ่งเท่านั้น คือ ยายกับป้านง ยายนั่นรักเงาะแน่ ๆ เงาะมันใจ และรู้สึกได้ ยายดูแลเงาะทุกอย่าง ทั้งทำกับข้าว ให้สตาบค์ไปโรงเรียน เย็บชุดนักเรียนให้ ให้ศีลให้พร สอนหัดนับเลข เงาะชอบบวดีให้ยาย เงาะนอนกับยายในมุ้งทุกคืน ยายเป็นแทบทุกรายละเอียดในชีวิตของเงาะ เงาะรู้สึกอบอุ่นเมื่อกอดยาย หรือถูกยายกอดเป็นความรู้สึกคล้าย ๆ กับยามเมื่อเอาเท้าซอนลงไปนทรายอุ่น ๆ ให้ทรายได้กอดนิ้วเท้าเล็ก ๆ ทุกนิ้วเอาไว้”

(เศษกระดาศ, 2554, หน้า 36-37)

“มีอย่างหนึ่งที่บ้านยายต่างจากบ้านคนแถว ๆ นั้น คือ บ้านยายไม่มีทีวีเพราะยายและป้าเห็นว่าเป็นของสิ้นเปลือง ทั้งราคาแพง เปลืองไฟ และการนั่งเอาตาจ้องดูทีวีก็ทำให้เสียงาน เสียเวลา ตอนทำงานยายและป้านงชอบฟังละครวิทยุไปด้วย เงาะก็ชอบฟัง แคฟังเสียงก็รู้แล้วว่าคนไหนเป็นพระเอก นางเอก ผู้ร้าย ตัวอิจฉา หรือตัวแม่ ตัวยาย ตัวละคร

บางตัวเป็นโรคร้าย เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ อัมพฤกษ์ อัมพาต แต่เงายังไม่เคยได้ยินเลยว่าในละครวิทยุมีใครเป็นเอดส์”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 39)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่สั่งสอนและถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตทั่วไปแก่เด็ก เช่น สอนนับเลข สอนให้ประหยัด สอนให้รู้คุณค่าของเวลา ซึ่งเป็นคำสอนที่มีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2) **ครูณพ** เป็นตัวละครผู้ใหญ่ทำหน้าที่สั่งสอนและถ่ายทอดความรู้แก่เด็ก ดังตัวอย่าง

“ครูณพเดินไปที่โต๊ะครู และหยิบหนังสือเล่มเขียว ๆ มาเปิดตรงหน้าอักษร ส. เสือสังเกตไม่มีสระอู เพราะในพจนานุกรมบัญญัติไว้อย่างนั้น จบประโยคของครูณพ มีเสียงเฮอย่างดีใจของคนที่ได้ถูก แล้วครูก็หันไปให้กำลังใจคนที่เดาไม่ถูกด้วย ดีแล้วละที่บุญโปรรยเห็นต่างและกล้าแสดงความคิดเห็นของตัวเองออกมา ครูชี้ไปที่รูปภาพเหนือกระดานดำพร้อมกับยกตัวอย่างให้ฟัง สมัยก่อนคนเชื่อว่าโลกแบนเมื่อกาลิเลโอประกาศว่าโลกกลมก็ไม่มีใครเชื่อแถมเขายังถูกหัวเราะเยาะ และถูกขังคุก หลายปีหลังจากที่กาลิเลโอตายไปแล้วความเป็นจริงที่ว่าโลกกลมจึงปรากฏ และได้รับการยอมรับมาจนถึงทุกวันนี้ ครูยังเสริมว่าวันนี้ครูดีใจที่เราได้คุยกัน ได้หัดสังเกต ได้แลกเปลี่ยนถกเถียงกันตามเหตุผล และได้เรียนรู้การเขียนคำไทยที่ถูกต้องเพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งคำ”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 16-17)

“จริงอย่างที่ทุกคนให้เหตุผลมา การทำงานกลุ่มช่วยให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันกระจายความรู้ออกไป และหัวใจหนึ่งที่สำคัญของทีมนักวิทยาศาสตร์ คือ ต้องแบ่งปันข้อมูลจริงให้กันและกัน ไม่มีความลับในเรื่องงานหรือปกปิดผลทดลองที่ได้มาจากการทำงานร่วมกัน ครูเล่าเปรียบเทียบให้ฟังว่า วิทยาการและความรู้ในสมัยก่อนหลายอย่างสูญหายไป เพราะต่างเก็บไว้กับตัว กับครอบครัว หรือแบ่งปันให้รู้เฉพาะในตระกูลเท่านั้น ความรู้จึงกลายเป็นความลับไปอย่างน่าเสียดาย เพราะหลายอย่างที่ไม่ได้รับการเผยแพร่ก็ตายไปพร้อมกับคนที่รู้วิชา คนที่เก็บความลับนั้นไว้อย่างเช่น วิชาช่าง ตำรายาผีบอก หรือแม้แต่สูตรทำอาหาร”

(เศษกระดาษ, 2555, หน้า 95)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่สั่งสอน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์รวมทั้งเสริมสร้างทักษะและกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เช่น สอนการสังเกต การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล การแบ่งปันความรู้ เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจและเกิดองค์ความรู้ทางวิชาการที่ถูกต้อง

3) หลวงพี่โก๋ เป็นตัวละครผู้ใหญ่ทำหน้าที่สั่งสอนศีลธรรมแก่เด็ก ดังตัวอย่าง

“หลวงพี่โก๋ก็สอนว่า พ่อแม่ที่มีลูกไม่ดีก็เหมือนมีลูกกระเบิดในบ้าน อย่าเป็นลูกกระเบิด !! เราต้องเป็นเด็กดี พ่อแม่เหนื่อยในการดูแลเรา เราต้องเป็นเด็กดี พ่อแม่เหนื่อยมากในการที่ต้องดูแลเรา เราต้องเป็นของขวัญที่มีชีวิตให้พ่อแม่ พอหลวงพี่โก๋สอนเสร็จก็กล่าวคำลาสิกขา พอกล่าวคำลาสิกขาเสร็จก็กราบลาหลวงปู่ใหญ่ ทุกคนเดินกลับไปทักขิณี พอฉันเดินตามไปฉันก็นึกในใจว่า ถ้ามีพบก็ต้องมีจาก นั่นคือความจริง แล้วฉันก็ไปนั่งดูเสียงน้อยเก็บกระเป๋าคันนึ่งรออยู่ที่ประจำของฉัน”

(แมววัด, 2563, หน้า 63)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่สั่งสอนศีลธรรมให้เด็ก มีความประพฤติที่ดี ด้วยการยกตัวอย่างเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ที่เข้าใจง่ายซึ่งแฝงข้อคิดที่มีประโยชน์ต่อเด็ก

5.3.2 ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก เป็นตัวละครที่ส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดี ตัวละครดังกล่าวมักมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็ก พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชาวยุริ (2558) และโลกของมดแดงกับแดงกาว (เอยด้วย !) (2560)

1) โอ้ก้าง เป็นตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กเกี่ยวกับการพูดดังตัวอย่าง

“ฉันอยากรีดผ้าบ้าง แต่โอ้ก้างบอกว่าอันตราย โอ้ก้างให้ฉันตากผ้า ฉันก็คิดนะหัวใจฉันอยากรีดผ้าจริง ๆ ฉันยั้งคิด แต่ฉันก็ตากผ้านะตากผ้าไม่อันตราย ฉันเชื่อเพราะโอ้ก้างของฉันไม่เคยโกหก ตากผ้าสีขาว ชาวยุริอัมเพลง” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 181)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นผู้ใหญ่ที่แสดงแบบอย่างที่ดีแก่เด็กด้านการพูด คือ การพูดความจริง ไม่พูดโกหก การกระทำดังกล่าวเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีแก่เด็กเพื่อจะได้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

2) ลุงสนิท เป็นตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กเกี่ยวกับการพูดดังตัวอย่าง

“ปริศนาเผยในตอนบ่าย เมื่อลุงสนิทมาร้องเรียก ได้ตัวมาแล้ว คุณลัดดาผมรับปาก แล้วก็ต้องหาจนได้จริงไหม ลุงสนิทพูดเสียงดังลั่นทุ้งอย่างเคย ‘ตัว’ ที่ลุงสนิทพูดถึงดูเชื่อใจมาก มากับเจ้าของที่เป็นเด็กหญิงโตกว่ามดแดงอีก น้องน้ำยอมให้ยืมแม่แวนะคุณลัดดา ลูกลูกหย่านมพอดี ตกลงกันเองนะ ลุงมีธุระรีบไป ลุงสนิทโบกมือให้ทุกคนก่อนขึ้นรถเครื่อง ขับออกไปอย่างเคยที่แม่คิดอะไรไม่ออกต้องไปบอกลุงสนิท แม่เล่าเรื่องเลี้ยงลูกแวนะเกิดใหม่ให้ฟัง ลุงสนิทเลยเสนอว่าจะหา ‘แม่บุญธรรม’ มาให้แล้วก็ได้จริง ๆ แม่จัดแจงพาน้องน้ำไปบ้านน้าอ้าย แม่แวนะซื้อสำลีมีลูกมาหลายครอกแล้ว ยอมนอนให้ คุกกี้ มีฟฟิน โดนัท และแพนเค้กดูนมจากเต้าแต่โดยดี แม่พรีำขอบอกขอบใจน้องน้ำ ยัดเยียดขนมปัง ผัก ผลไม้ให้ไปตะกร้าใหญ่”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 78-79)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นผู้ใหญ่ที่แสดงแบบอย่างที่ดีแก่เด็กด้านการพูด คือ การรักษาคำพูด พฤติกรรมดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญที่เด็กควรยึดเป็นแบบอย่าง เพราะการรักษาคำพูดจะทำให้เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่เคารพของคนรอบข้าง

3) **ลัดดา** (แม่ของแตงกวาและมดแดง) เป็นตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กเกี่ยวกับการวางแผนและความพอเพียง ดังตัวอย่าง

“สองสัปดาห์ก่อน หลังวันเกิดมดแดงไม่กี่วัน แม่ชวนมดแดงเดินรอบบ้านอายุสิบสองนี้ เท่ากับหนึ่งรอบนะ มดแดง แม่เลยคิดว่าจะยกที่ดินให้มดแดงเป็นเจ้าของซักหน่อย มดแดงชอบตรงไหนเลือกเลยนะ แล้วเราจะช่วยกันปลูกอะไรก็ได้ที่มดแดงอยากปลูก สวนผักสีไร ของแม่ค่อย ๆ ปลูกค่อย ๆ เก็บขาย ตัวบ้านก็อยู่รวมในบริเวณเดียวกันปลูกติดรั้วใกล้บ้าน เอย มดแดงเห็นแม่ปลูกผักจนชินตา แม่มีคณงานไม่มาก ส่วนใหญ่ไม่ใช่คณงานประจำจ้างมา เป็นครั้งคราวมีแค่ครอบครัวของป้าพรกับลุงใบที่ทำงานเต็มเวลา และพักอยู่ที่เรือนด้านหลัง มดแดงช่วยงานตามที่แม่สั่ง แต่ครั้งนี้แม่มาแปลก ตรงนี้ก็ได้ค่ะ มดแดงขึ้นไปตรงมุมใกล้บ้าน คิดในใจว่าจะได้ไม่ต้องเดินไปไกลแถมยังมีก๊อกร้าให้ต่อสายยางได้สะดวกด้วย ปลูกอะไรก็ต้องรดน้ำแหละ แม่พยักหน้าท่าทางพอใจไม่มีวิแววสงสัยว่าทำไมมดแดงเลือกตรงนี้ แล้วอยากปลูกอะไรก็มาบอกแม่นะ หรือจะไปเลือกดูในกระบะเมล็ดพันธุ์ที่แม่เก็บไว้ก็ได้”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 15)

“แต่งกวาเก็บใส่ถุงไปเรื่อย ๆ ดึงลั่นชักเปิดทีละชั้น เวลาแม่ขายชี้ใส่เดือน แล้วได้เงินก็จะยื่นให้แต่งกวานับทำบัญชีและเก็บไว้ แม่บอกว่ายกให้แต่งกวา” (โลกของมดแดงกับแต่งกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 27)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นผู้ใหญ่ที่แสดงแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ด้านการวางแผนและความพอเพียง คือ การวางแผนค่าใช้จ่ายด้วยการทำบัญชีรายรับรายจ่าย เป็นการเสริมสร้างวินัยเกี่ยวกับการออมให้เด็ก นอกจากนี้ยังแสดงวิธีแห่งความพอเพียง ด้วยการปลูกผักขายสร้างรายได้แก่ครอบครัว พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเอง และมีความพอดีสามารถทำให้ชีวิตมีความสุข

4) อาย (แม่ของเอย) เป็นตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กเกี่ยวกับการรู้หน้าที่ ดังตัวอย่าง

“เอยดีใจที่บรรยากาศในบ้านมีสีสันเพิ่มขึ้น เมื่อพี่ตุจดาวมาช่วยแม่ทำขนมมีไอเดียแปลก ๆ ที่หาจากอินเทอร์เน็ตมาเสนอ โดยเฉพาะขนมที่ใช้ส่วนผสมออร์แกนิก พี่ตุจดาวยังไม่ถึงกับเบื่อกับบ้าน แต่ก็ดูหมองเศร้าเล็กน้อยหลังจากมาเป็นสมาชิกใหม่ของบ้านได้หนึ่งสัปดาห์ แม่แบ่งงานให้ทุกคน เอยมีหน้าที่ทำบันทึกจัดเก็บส่วนผสมต่าง ๆ ว่ามีเหลือแค่ไหน แม่จะทำรายการส่งให้ล่วงหน้าว่าพรุ่งนี้จะทำอะไร จำนวนเท่าไร เอยจะเปิดตำราดูแล้วคำนวณว่าต้องใช้ส่วนผสมอะไรบ้าง มีอยู่แล้วหรือเปล่า หรือต้องซื้อมาเพิ่ม เพิ่มแค่ไหน เช่น แป้ง น้ำตาล ถ้วยกระดาษรองเค้ก พี่ตุจดาวทิ้งมากที่เอยจำได้ทุกอย่างแทบไม่ต้องอาศัยสมุดจดเลย”

(โลกของมดแดงกับแต่งกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 47)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นผู้ใหญ่ที่แสดงแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ด้านการรู้หน้าที่ คือ การแบ่งงานให้ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การกระทำดังกล่าวจะทำให้เด็กรู้ว่าตนเองต้องรับผิดชอบทำอะไร มีภารกิจวางแผนเพื่อทำงานให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมาย

5.4 ตัวละครสัตว์ เป็นกลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นสัตว์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในเรื่องราวต่าง ๆ ตัวละครสัตว์สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานทำให้เรื่องมีชีวิตชีวา และช่วยให้ผู้อ่านเชื่อมโยงเหตุการณ์ได้ง่ายขึ้น พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ อยู่วังสระปทุม (2559), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), แมววัด (2563) และบ้านดอกไม้กับสหายนกซ่อม (2565)

5.4.1 ลูกหมู เลื่อน้อย ลูกหมา และลูกหมี เป็นตัวละครสัตว์ที่มีน้ำใจ และอนุรักษธรรมชาติ ดังตัวอย่าง

“เช้าวันหนึ่ง ลูกหมู เลื่อน้อย ลูกหมา และลูกหมี ชวนกันออกมาเดินเล่น แต่ยิ่งเดินก็ยิ่งร้อน เพราะแถวนี้ไม่มีต้นไม้เลยสักต้น ทั้งหมดเดินฝ่าอากาศร้อนมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเจอพี่หมี และพี่แมวกำลังปลุกต้นไม้อยู่” (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 1-2)

“สี่สหายขึ้นมาถึงบ้านต้นไม้ของพี่หมี พี่หมีมีต้นไม้มากมายไว้สำหรับแจกให้เพื่อน ๆ สี่สหายจึงอาสาช่วยเอาต้นไม้ 100 ต้นไปแจก ‘ต้นไม้จะลูกหมู’ พี่แมวยื่นถุงใส่ต้นไม้ให้ลูกหมู” (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 6)

“ขณะที่ลูกหมา ลูกหมู ลูกหมี และเลื่อน้อยกำลังปลุกต้นไม้ แม็กก็เดินมาบอกว่าปลุกต้นไม้เสร็จแล้วไปอาบน้ำนะ จะได้มากินข้าวกันจ้ะ” (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 26)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นสัตว์ที่มีความน่ารัก จิตใจดี มีน้ำใจ ช่วยเหลือเพื่อนสัตว์ด้วยกัน และมีจิตสำนึกในการดูแลรักษารธรรมชาติ ผู้แต่งได้ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครสัตว์ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

5.4.2 ใบตอง เป็นตัวละครสัตว์ที่มีความกล้าหาญ ชอบสำรวจพื้นที่ มีนิสัยอ่อนโยน นอบน้อม และรู้จักมอบความรักต่อผู้อื่น ดังตัวอย่าง

“พี่ใบตองใบหนาดอยุ่มาซุกพักก็ได้ถายตัว พี่ใบตองชอบเข้าไปเล่นในพระตำหนักเวลาสมเด็จพระเทพรัตนฯ ประทับอยู่ พี่ใบตองก็ป่วนเปี้ยนไปนั่งข้างพระองค์ทันที ผากเนื้อผากตัว เวลาทรงอ่านหนังสือพิมพ์ พี่ใบตองก็อยากรู้อยากเห็นข่าอ่านใกล้ ๆ บางทีกระโจนขึ้นไปนั่งบนหนังสือพิมพ์เสียเลย ผมไม่เห็นกับตาหรอกนะครับพวกพี่ ๆ เขาเล่าให้ฟัง” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 42-43)

“เรื่องที่ทำให้พี่ใบตองโด่งดังเป็นที่รู้จักมากกว่าแมวอื่น ๆ ในวังสระปทุมก็เพราะความกล้าหาญเก่งกาจของพี่ที่ติดยอดยนต์เจ้าหน้าที่จากวังสระปทุมไปเที่ยวถึงวังสวนจิตรฯ ที่พวกเราแมว ๆ ได้ยินแต่ชื่อ แต่ไม่เคยไปเยือนเลย พระราชวังที่พวกเราเรียกกันอย่างลาลองว่า วังสวนจิตรฯ นี่มีชื่อเต็มว่า พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ผมได้ยินพวกหมาดเล็กข้าหลวงคุยกันจับความได้ว่า วังสวนจิตรฯ มีอาณาบริเวณกว้างขวางมาก”

(อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 44-45)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในวังสระปทุมได้รับการดูแลอย่างดี ตัวละครมีความกล้าหาญ ชอบสำรวจพื้นที่ใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังมีนิสัยขี้อ้อน ชุกชวน

ตามนิสัยของสัตว์ แต่มีความอ่อนน้อมต่อเจ้านาย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกแห่งความรักที่สัตว์เลี้ยงมีต่อเจ้านาย

5.4.3 นินจา เป็นตัวละครสัตว์ที่ช่างสังเกต และช่วยเหลือผู้อื่น ดังตัวอย่าง

“พอฉันไปถึงหน้าวัด ฉันเจอลูกเงียบเดินอยู่ ฉันเดินไปหาและถามว่า ‘ทำไมเธอถึงอยู่ตัวเดียวล่ะ’ ลูกเงียบวิ่งหนีและถามว่า ‘เธอกินลูกเงียบอย่างฉันหรือเปล่า’ ฉันตอบว่า ‘ไม่กิน’ แต่ลูกเงียบก็ไม่เขยิบเข้ามาและลูกเงียบก็ตอบว่า ‘จัน จัง แจ้ จั๊ จัน จอก ใจ จัง แจ้ เจ้า แจ้ว’ (ฉันหลงแม่น่ะ แม่ฉันออกไปตั้งแต่เช้าแล้ว) ฉันตามหาแม่เป็นชั่วโมงก็ไม่เจอ ลูกเงียบบอก ฉันจึงพาลูกเงียบกลับกุฏิ...ฉันเดินไปด้านหลังกุฏิ ฉันเจอแม่ไก่ แล้วฉันก็ตะโกน ลูกเงียบที่อยู่บนหลังของฉัน วิ่งลงไปหาแม่ทันที ฉันเห็นแม่ไก่มีสีกังวลในตอนแรก แต่พอลูกเงียบตัวนั้นวิ่งไป สีหน้าของแม่ไก่ก็ยิ้มแจ่มใส แม่ไก่หันมาขอบคุณฉัน ฉันดีใจ และฉันก็ภูมิใจมากที่ได้ทำความดี”

(แมววัด, 2563, หน้า 83-84)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ในวัดได้รับการเลี้ยงดูสั่งสอน และช่วยเหลือจากหลวงพี่ ผู้แต่งได้สร้างให้ตัวละครมีลักษณะนิสัยดี ช่างสังเกต และช่วยเหลือสัตว์ตัวอื่น ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและติดตามพฤติกรรมของตัวละคร

5.4.4 คุณตากิ้งก่า เป็นตัวละครสัตว์ที่มีน้ำใจ ดังตัวอย่าง

“อ้อ ดี ดี ถ้าสำรวจเสร็จแล้วไปกินขนมที่บ้านตาไหมล่ะ” (บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 7)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นสัตว์ที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของแก่สัตว์ตัวอื่น ๆ ผู้แต่งได้ถ่ายทอดลักษณะนิสัยที่ดีของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกที่ดีตามไปด้วย

5.4.5 อ้นน้อย เป็นตัวละครสัตว์ที่ช่างสงสัย ให้ความสนใจสิ่งใหม่ ชอบสำรวจพื้นที่ และชอบความสนุกสนาน ดังตัวอย่าง

“อ้นน้อยจึงตรงไปทักทาย สวัสดิ์ครับ จะมาทำอะไรที่นี่เหรอครับ สวัสดิ์จะอ้นน้อย พวกเราจะมาซ่อมแซมที่นี้ซักหน่อยจ้ะ ซ่อมแซมเหรอครับ ใช่ว่าซ่อมแซมซักนิดหน่อยก็ใช้การได้แล้วละ ใช้การได้เหรอครับอ้นน้อยสงสัย...ตรงโน้นมีถ้ำด้วยไปดูไหมครับ อ้นน้อยชวน คุณหมิได้ยินคำว่าถ้ำก็ดีใจรีบชวนเพื่อน ๆ ไปดูด้วยกัน” (บ้านต่อไม้กับสหายนักซ่อม, 2565, หน้า 4-5)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ตัวละครเป็นสัตว์ที่ช่างสงสัยกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเจอ นอกจากนี้ยังให้ความสนใจกับสิ่งใหม่ ๆ และพร้อมที่จะสำรวจสิ่งใหม่เหล่านั้น ผู้แต่งได้สร้างตัวละครให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและเพลิดเพลินไปกับเนื้อเรื่อง

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบกลวิธีการสร้างตัวละครเด็ก ตัวละครเยาวชน ตัวละครผู้ใหญ่ และตัวละครสัตว์ ที่มีรูปร่างและการแสดงพฤติกรรมหลายลักษณะ ทำให้เรื่องราวของวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กมีความสมจริง มีความบันเทิง เต็มเปี่ยมด้วยสาระความรู้ ที่ผู้แต่งนำเสนอผ่านตัวละครที่หลากหลายจนสร้างความประทับใจแก่ผู้อ่าน

6. ฉากและบรรยากาศ

ฉากและบรรยากาศเป็นสถานที่ ช่วงเวลา เหตุการณ์ ภูมิประเทศที่มีความสมจริง เป็นส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้การดำเนินเรื่องมีประสิทธิภาพ แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ ฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์ ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่

6.1 ฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์ เป็นกลวิธีการบอกเล่าเหตุการณ์ในเรื่องที่กำลังเกิดขึ้น เพื่อให้เหตุการณ์ต่าง ๆ สมเหตุสมผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้เรื่องมีความน่าสนใจ และทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“ฟิดูจดาวยังไม่ถึงกับเบิกบาน แต่ก็ดูหมองเศร้าเล็กน้อยลงหลังจากมาเป็นสมาชิกใหม่ของบ้านได้หนึ่งสัปดาห์ แม่แบ่งงานให้ทุกคน เอยมีหน้าที่บันทึกจัดเก็บส่วนผสมต่าง ๆ ว่ามีเหลือแค่ไหน แม่จะทำรายการส่งให้ล่วงหน้าว่าฟุ้งนี้จะทำอะไรบ้าง มีอยู่แล้วหรือเปล่าหรือต้องซื้อมาเพิ่ม เพิ่มแค่ไหน เช่น แป้ง น้ำตาล ถ้วยกระดาษรองเค้ก ฟิดูจดาวฟังมากที่เอยจำได้ทุกอย่าง แทบไม่ต้องอาศัยสมุดจดเลย ‘น้องเอยบอกได้ทันทีเลยหรือคะว่าต้องซื้ออะไรบ้างถ้าจะทำตามออร์เดอร์พวกนี้ ฟิดูจดาวขึ้นไปที่สมุดรับออร์เดอร์’ เอยเงยหน้าขึ้นมองมือยังพับกล่องขนมสำหรับใส่เค้ก ไม่ค่อยเข้าใจท่าทางประหลาดใจของฟิดูจดาวสักเท่าไรหรอก แต่ก็ตอบว่า ‘เอยจำของในตู้ได้ว่ามีอะไรบ้าง จำสูตรขนมได้ แล้วก็ค่อย ๆ คิดว่ามีอะไรไม่พอ’”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 10)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งได้สร้างฉากและบรรยากาศเริ่มจากเหตุการณ์ที่ตัวละครมีความเศร้าหมอง แต่พยายามปรับตัวทำความคุ้นเคยกับสมาชิกในบ้าน ต่อเนื่องกับเหตุการณ์ที่สร้างความรู้สึกประหลาดใจที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่อง ทำให้ความรู้สึกของผู้อ่านเปลี่ยนจากความเศร้าเป็นความน่าพิศวงในเหตุการณ์ที่ดำเนินต่อเนื่องกัน

6.2 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เป็นกลวิธีการบอกเล่าถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ที่ผู้แต่งสร้างขึ้นอย่างสมจริง เพื่อสะท้อนให้เห็นความรู้สึกของตัวละครอย่างชัดเจน พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), แมววัด (2563), และอยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) ดังตัวอย่าง

“ตัวมันสีเทา ๆ เข้ม ๆ มีลายดอกสีเหลือง ๆ พาดเป็นริ้ว ๆ มันชอบโผล่ขึ้นมาจากน้ำยี่นึ่ง ๆ ยกตัวขึ้นแล้วหันซ้ายหันขวาผลุบปลับก่อนแลบลิ้นที่แยกเป็นสองแฉกคล้าย ๆ ลิ้นงู แล้วค่อย ๆ ลากหัวปลาหรืออาหารอื่น ๆ ลงน้ำไป มันคงว่ายน้ำเก่งหรือไม่ก็ต้องดำน้ำเก่งแน่ ๆ เพราะมันอยู่ในน้ำแทบตลอดเวลาพักเที่ยง จะโผล่ออกมาแค่ครึ่งหรือสองครั้งเท่านั้นเอง” (เศษกระดาษ, 2554, หน้า 46)

“เมื่อข้ามฝั่งมาแล้วสีสหายจึงเริ่มแจกต้นไม้ ลูกหมีให้ต้นไม้คุณหนู ส่วนลูกหมาให้ต้นไม้ พี่สิงโต แต่พี่สิงโตมือขวาก็อับันได มือซ้ายถือสายยางเลยต้องวางต้นไม้ไว้บนหัว ระวังหล่นนะ” (สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2561, หน้า 8)

“บ่ายวันหนึ่ง ฉันทานอนอาบแดดอยู่หน้ากุฏิหลวงพี่โก๋ แล้วฉันก็เห็นเต่ายืนอยู่บนขอนไม้ แล้วค่อย ๆ คลานขึ้นไปอาบแดด ขอนไม้ นั้นเป็นต้นไม้ที่ล้มลงมาจากข้างบนและฉันก็เห็นอะไรอยู่ในน้ำ ฉันคิดว่า น่าจะเป็นปลาดุกตัวใหญ่ ว่ายน้ำมาหาเต่า” (แมววัด, 2563, หน้า 47)

“ท้องฟ้าสว่างถึงหกโมง ฉันทมองท้องฟ้าแล้วมองทุกคนที่มีรอยยิ้ม ฉันรู้สึกเหมือนพระอาทิตย์อยากให้ทุกคนมีรอยยิ้มนาน ๆ” (อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564, หน้า 111)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งได้สร้างฉากและบรรยากาศที่มีความสมจริงเกี่ยวกับสถานที่ซึ่งเป็นลักษณะทางธรรมชาติ เช่น ฝั่งน้ำ แหล่งน้ำ รวมทั้งสร้างฉากและบรรยากาศเกี่ยวกับลักษณะอากาศแห่งใดแห่งหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ดังปรากฏให้เห็นแสงแดด ท้องฟ้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับเรื่องที่อ่าน

6.3 ฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่ เป็นกลวิธีการบอกเล่าถึงสถานที่ต่าง ๆ ทั้งสถานที่จริง และสถานที่สมจริง พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บันทึกส่วนตัวชาวยุริ (2558), อยู่วังสระปทุม (2559) และโลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“วันนี้ฉันเห็นดอกไม้ที่โรงเรียนมองแล้วเหมือนซากุระเลย ฉันเก็บดอกไม้ที่หล่นมา ดอกที่หล่นไม่เหมือนอยู่บนต้น อยู่บนต้นสวยงามมาก ๆ ฉันอยากเห็นดอกไม้แสนสวยบนต้น” (บันทึกส่วนตัวชาวยุริ, 2558, หน้า 275)

“วังสระปทุมบ้านของเรานี้กว้างขวาง ร่มรื่นถึงอยู่กลางกรุง ก็มีต้นไม้มากมาย เดิมเป็นที่ประทับของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระอัยยิกาของสมเด็จพระเทพรัตนฯ” (อยู่วังสระปทุม, 2559, หน้า 24)

“ดอกไม้เมืองหนาวหลากสีที่น้ำโตชนใส่รถมาจากตลาดกลางดงซุ่ยสวยาม นำเอ็นดู สมกับที่มาไกลจากเขาค้อโน่น ต้นไทรสูงเท่าเอยเรียงเป็นแนวเพิ่มความเขียวให้กับสถานที่ ริมบึงสีชมพูเป็นเกลียวโยงลงมาจากกลางต้นที่ไปยังสี่เสาที่มีมาลัยดอกไม้หลากสีพันรอบ กลางต้นที่เป็นโต๊ะยาวปูผ้ามัตย้อมจากธรรมชาติสีนวลตา” (โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 117)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งได้สร้างฉากและบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ทั้งสถานที่จริงเช่น วัดสระปทุม เขาค้อ และสถานที่สมจริง เช่น โรงเรียน ตลาด การสร้างและนำเสนอ ฉากที่เป็นสถานที่ดังกล่าว สามารถทำให้ผู้อ่านสัมผัสได้ถึงบรรยากาศอันรื่นสวยามที่ปรากฏใน เนื้อเรื่อง

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบกลวิธีการสร้างฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์ ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่การนำเสนอ ฉากและบรรยากาศดังกล่าวในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ถือเป็นกลวิธีการแต่งที่มีบทบาท ทำให้เรื่องราวมีรายละเอียด และช่วยให้มีความน่าสนใจในการดำเนินเรื่องต่อไป

7. บทสนทนา

บทสนทนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษา และวิธีการแต่งว่ามีการสร้างบทสนทนา ได้สมจริงเพียงใด เช่น บทสนทนามีความเหมาะสมกับเพศ วัย ความรู้ ฐานะ อาชีพ เชื้อชาติ ยุคสมัย หรือไม่ บทสนทนาที่ดีต้องทำให้ผู้อ่านเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครนั้นชัดเจนขึ้น เพื่อช่วยในการดำเนิน เรื่องให้แนวคิดแก่ผู้อ่าน แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่บอกลักษณะ นิสัยของตัวละคร และบทสนทนาที่ให้คติและข้อคิด

7.1 บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง เป็นกลวิธีการพูดโต้ตอบเพื่อให้เรื่องดำเนินต่อไป แทนการเล่าบรรยายเหตุการณ์ในฉาก พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554) และโลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !) (2560) ดังตัวอย่าง

“ครูว่าตั้งกลุ่มใหม่เพิ่มอีกกลุ่มดีไหม พวกเราว่าไง...ครูขอความเห็นจากนักเรียน และเมื่อไม่มีใครคัดค้านแบ่งคนคิดเร็ว ระบายมือเสนอความเห็น” (เศษกระดาษ, 2554, หน้า 83)

“เอย ชีวิตคนเราไม่ง่ายหรอก มีปัญหากันทุกคน เราต้องเข้มแข็ง อดทน มีสติแล้ว ทุกอย่างก็จะผ่านไปด้วยดีโดยเฉพาะถ้าเรามีคนรักขา เข้าใจเรา เอยมีแม่ มีพ่อ มีป้า มีลุงธรมิตแดง เข้าใจไหมคะ ‘แต่พ่อไม่รักเอย เอยรู้’ คำพูดออกจากปากเอยเหมือนรอรออยู่นานแล้ว ป้าดาเซงัก ‘พ่อรักเอย รักมากด้วย เชื่อป้า แค่ว่าพ่อมีปัญหาแล้วยังแกล้งไม่ตก เอยรักพ่อไหม’ เอยพยักหน้า พูดไม่ออก น้ำตาคลอ”

(โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย !), 2560, หน้า 74)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งใช้การพูดโต้ตอบของตัวละคร 2 ฝ่ายช่วยดำเนินเหตุการณ์ในเรื่องให้ต่อเนื่องกัน นอกจากนี้การพูดสื่อสารดังกล่าวยังเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์หนึ่งนำไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่ง ทำให้ผู้อ่านเห็นพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องอย่างชัดเจน

7.2 บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร เป็นกลวิธีการพูดโต้ตอบที่สามารถบอกลักษณะพฤติกรรมของตัวละครทั้งด้านการกระทำและความรู้สึกนึกคิด พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554) ดังตัวอย่าง

“ไม่รู้ทำไมแปปงชอบว่าคนอื่น’ เงะยังสงสัยอยู่ ‘อาจเพราะแปปงอยากมีเพื่อนเยอะ ๆ ก็ได้มั้ง’ ตูยเดาเพราะรู้เรื่องราวของแปปงมากกว่า ‘แปปงเป็นลูกคนเดียว’ ตูยบอก เงะเพิ่มเติมตามที่ได้ยินมาว่า ‘พ่อของแปปงเป็นหมอฟัน’ ตูยพยักหน้าเห็นด้วย ก่อนที่จะบอกว่า ‘แปปงตัวคนเดียวจริง ๆ มีแต่พ่อ ไม่มีพี่ ไม่มีน้อง และไม่มีแม่’ แล้วตูยก็สรุปว่า ‘บางทีแปปงอาจจะอยากมีเพื่อนเยอะ ๆ และก็หาพวกด้วยการว่าใครชักคนก็ได้’ ‘แล้วทำไมคนคนนั้นต้องเป็นเเงะด้วยละ’ เเงะบ่น ‘ไม่ใช่หรอกเเงะ แทบทุกคนเคยถูกแปปงว่า เราก็ดอน’ ตูยบอกยิ้ม ๆ ‘ว่าเรื่องอะไร ทำไมเราไม่เคยได้ยินละ’ เเงะสงสัย ‘ก็ตั้งแต่สมัยอยู่อนุบาลแล้ว แปปงเคยหัวเราะใส่ยาสีฟันแบบผง ๆ ของเราและคิว’ นึกถึงตอนนั้นแล้วตูยก็คิดว่า ‘ไม่รู้ทำไมตอนนั้นเราต้องโมโหแปปงด้วยนะ...ไม่เห็นจะน่าโกรธเลย แล้วตูยก็นึกขำตัวเองจนหัวเราะออกมาดัง ๆ ดังจนนุ่มนึ่มหันมามองและร่วมผสมโรงหัวเราะตามตูยไปด้วย ‘แปปงจะมีความลับบ้างไหมนะ’ เเงะอยากรู้”

(เศษกระดาษ, 2554, หน้า 62-63)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งได้ใช้การสนทนาของตัวละครในเรื่อง กล่าวถึงลักษณะการกระทำ และการใช้คำพูดของตัวละคร รวมทั้งการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้เห็นถึงนิสัยของตัวละครในเรื่องได้อย่างชัดเจน

7.3 บทสนทนาที่ให้คติและข้อคิด เป็นกลวิธีการพูดโต้ตอบที่ทำให้เกิดประเด็นชวนคิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตหรือนำไปปฏิบัติต่อได้ พบในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ แมววัด (2563) ดังตัวอย่าง

“เธอกินผักบุ้งแต่ฉันไม่ชอบ ฉันว่าเธอควรมากินอาหารเม็ดเหมือนฉัน อีจะได้ไม่เหม็นกระต่ายที่กินผักบุ้งจึงบอกไปว่า อย่ามายุ่งกับฉันนะ ฉันจะกินแบบนี้ ก็เธออีเหม็น ฉันไม่อยากจะอยู่กับตัวอีเหม็น ฉันจึงเข้าห้ามและบอกว่า พวกเรา ฉันเคยได้ยินหลวงพี่โก๋สอนสามเณรนะ หลวงพี่สอนว่า ในสังคมที่เราแตกต่างกัน เราจะอยู่ด้วยกันได้ถ้า หนึ่งเคารพ

ซึ่งกันและกัน สองหาวิธีอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สามมองข้อดี มองข้ามข้อด้อย สี่เข้าใจว่าเราต่างกัน”

(แม่วัด, 2563, หน้า 44)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ผู้แต่งใช้การพูดโต้ตอบของตัวละครทำให้เกิดเป็นประเด็นที่ชวนให้ผู้อ่านติดตาม ดังเหตุการณ์ในตัวอย่างที่ตัวละครสัตว์มีความคิดเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับการกินอาหารแม้ว่าจะเป็นสัตว์ชนิดเดียวกันจนทำให้เกิดการทะเลาะ แต่มีตัวละครในเรื่องได้กล่าวถึงแนวทางในการอยู่ร่วมกัน คือ ต้องเคารพซึ่งกันและกัน หาวิธีอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ค้นหาข้อดีมองข้ามข้อด้อย และเข้าใจว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน สิ่งดังกล่าวเป็นข้อคิดที่ผู้อ่านได้รับจากการอ่านวรรณกรรม และสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบกลวิธีการสร้างบทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และบทสนทนาที่ให้คิดและข้อคิด บทสนทนาดังกล่าวจะช่วยในการดำเนินเรื่อง บอกลักษณะพฤติกรรมของตัวละคร และให้ข้อคิดคติสอนใจทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น

8. วรรณคดีของผู้แต่ง

วรรณคดีของผู้แต่งเป็นการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้แต่งสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรม ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ผู้แต่งจะสื่อสารสาระ ความรู้ ความบันเทิง หรือแนวคิดของตนเองให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การอธิบายเหตุการณ์หรือสถานการณ์โดยตรงไม่มีการแสดงความคิดเห็นหรือตีความเพิ่มเติม มีการนำเสนอผลกระทบที่เกิดขึ้นในเรื่องและนำไปสู่แนวทางแก้ไข นอกจากนี้ผู้แต่งยังสอดแทรกจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง เพื่อสร้างความตื่นเต้นและแรงบันดาลใจให้กับผู้อ่าน ดังนั้นหากผู้อ่านเข้าใจวรรณคดีของผู้แต่งก็จะทำให้เข้าใจในสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น

วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาศ (2554), ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชายูริ (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอ๋ยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), ก ไก่โดโนเสาร์ (2562), แม่วัด (2563), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านดอกไม้กับสหายนักซ่อม (2565) พบวรรณคดีของผู้แต่ง ดังนี้

8.1 เรื่อง เศษกระดาศ (2554) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นวรรณคดี 2 ด้าน คือ 1) วรรณคดีด้านครอบครัว โดยการนำเสนอผ่านตัวละครเด็กหญิงบุญโปรยหรือเงาะ (เด็กที่มีรูปร่างหน้าตาแตกต่างจากเด็กคนอื่น) และนุ่มนัม (เด็กที่เป็นออทิสติก) ด้วยความที่เด็กทั้งสองแตกต่างจากคนอื่น

ในสังคมทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากคนภายนอก แต่กลับได้รับความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัวอย่างเต็มที่จึงไม่ทำให้กลายเป็นเด็กมีปัญหา และ 2) ทรศนะด้านสังคม ผู้แต่งนำเสนอให้เห็นถึงการไม่ยอมรับความแตกต่างของคนในสังคม โดยนำเสนอผ่านปัญหาการเข้าสังคม หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เห็นได้จากเหตุการณ์ที่เด็กทั้งสองไม่มีเพื่อนในโรงเรียน จนคุณครูต้องเข้ามาคลี่คลายสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อให้ทุกคนรู้จักยอมรับความแตกต่างและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

8.2 เรื่อง ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 2 ด้าน คือ

1) ทรศนะด้านครอบครัว โดยการนำเสนอในมุมมองของตัวละครที่ได้รับความรัก ความอบอุ่น และการสั่งสอนที่ดีจากครอบครัว แม้เป็นครอบครัวที่ฐานะยากจนแต่ก็มีความสุขได้โดยไม่ต้องไปเปรียบเทียบกับใคร เห็นได้จากเหตุการณ์ที่ตอนแรกข้าวฟ่างเสียใจที่ถูกเพื่อนล้อเรื่องตุ๊กตาที่แม่เย็บให้ แต่เมื่อรู้ว่าตุ๊กตาดังนั้นเย็บมาจากเศษผ้าของพ่อ แม่ ตา ยาย ข้าวฟ่างก็รู้สึกดีใจและภูมิใจแทน และ 2) ทรศนะด้านสังคม แสดงให้เห็นผ่านการสอนให้ตัวละครมองโลกในแง่ดี สอนให้เรียนรู้ที่จะต้องเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ ในสังคมด้วยการรักและเห็นคุณค่าในตัวเอง เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งและความเชื่อมั่นในตนเอง เห็นได้จากเหตุการณ์ที่ข้าวฟ่างต้องอดทนต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ รวมถึงการล้อเลียนของคนในสังคม ทำให้ต้องเรียนรู้ที่จะอดทนและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเองในการใช้ชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วยความแตกต่าง

8.3 เรื่อง บันทึกส่วนตัวชาวยุริ (2558) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 2 ด้าน คือ

1) ทรศนะด้านการดำเนินชีวิต โดยนำเสนอผ่านการเขียนบันทึกของตัวละครชาวยุริ ที่บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งเรื่องครอบครัว โรงเรียน หรือกิจกรรมต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการสะท้อนความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว ทำให้ตัวละครเข้าใจและพัฒนาตนเองได้มากขึ้น และ 2) ทรศนะด้านครอบครัว เห็นได้จากการที่ชาวยุริบันทึกเรื่องราวความสัมพันธ์ในครอบครัวและกลุ่มเพื่อน โดยแสดงให้เห็นความสำคัญของการมีครอบครัวที่เข้าใจและสนับสนุน ทำให้มีความมั่นใจกับการใช้ชีวิตในสังคมมากยิ่งขึ้น

8.4 เรื่อง อยู่วังสระปทุม (2559) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 1 ด้าน คือ ทรศนะ

ด้านการดำเนินชีวิต ผู้แต่งได้นำเสนอให้เห็นถึงความรัก ความเมตตา และความรับผิดชอบของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์เลี้ยง โดยดำเนินเรื่องผ่าน “ไบตอง” ตัวละครหลักที่เป็นสัตว์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรัก ความมีเมตตาต่อสัตว์ และความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

8.5 เรื่อง โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย !) (2560) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็น

ทรศนะ 2 ด้าน คือ 1) ทรศนะด้านการดำเนินชีวิต โดยนำเสนอให้เห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการทำเกษตรที่ยั่งยืน ผ่านตัวละครสองพี่น้องมดแดงกับแตงกวา และเอย สองครอบครัวที่มีรั้วบ้านติดกัน และ 2) ทรศนะด้านครอบครัว ผู้แต่งได้สอดแทรกให้เห็นถึง

การพึ่งพาอาศัยกันของเพื่อนบ้าน ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างครอบครัว หรือความขัดแย้งกับผู้อื่น ซึ่งมีสาเหตุมาจากสื่อออนไลน์ และได้สอนให้รู้จักรับมือกับสถานการณ์ไม่คาดคิดต่าง ๆ รู้จักการคิด การวางแผน การเผชิญหน้ากับปัญหา พร้อมทั้งหาทางแก้ไขในชีวิตจริงได้

8.6 เรื่อง สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 2 ด้าน คือ 1) ทรศนะด้านการดำเนินชีวิต ผู้แตงนำเสนอผ่านตัวละครสัตว์สี่ชนิดที่ได้ช่วยกันปลูกต้นไม้ และแจกต้นไม้ให้กับเพื่อน ๆ แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความร่วมมือกันของตัวละคร และ 2) ทรศนะด้านสังคม โดยการนำเสนอให้อ่านตระหนักถึงปัญหาของการทำลายสิ่งแวดล้อมเพราะจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งเรื่องแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัย ด้วยเหตุนี้ ผู้แตงจึงต้องการรณรงค์ให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงภัยธรรมชาติ และการร่วมมือกันทำประโยชน์แก่สังคม

8.7 เรื่อง ก ไก่โตโนเสาร์ (2562) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 1 ด้าน คือ ทรศนะด้านการดำเนินชีวิต ผู้แตงได้นำเสนอให้เห็นเกี่ยวกับแนวคิดทางการศึกษา เพื่อให้เด็กได้ฝึกการสังเกต การจดจำรูปร่างพยัญชนะ พัฒนาทักษะการคิดผ่านการจัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือทำ เช่น การวาดภาพ บนผนังถ้ำ เป็นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการให้เด็กได้อย่างเต็มที่

8.8 เรื่อง แมววัด (2563) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 2 ด้าน คือ 1) ทรศนะด้านสังคม โดยนำเสนอให้เห็นถึงการแบ่งปัน การให้อภัย และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสัตว์กับคนในชุมชน ผ่านตัวละครหลักที่เป็นแมวเพศเมียสองตัวที่อาศัยอยู่ที่วัด และ 2) ทรศนะด้านการดำเนินชีวิต ผู้แตงนำเสนอให้เห็นถึงการรู้คุณค่าของชีวิต การมีคุณธรรม และความรัก ความเมตตาต่อผู้อื่น แม้เป็นสัตว์ก็ยังได้รับการดูแลและสั่งสอนให้ไม่โกรธ ไม่ว่าร้าย รู้จักแบ่งปัน คอยสอนสัตว์อื่น ๆ ให้ระงับอารมณ์โกรธ รู้จักให้อภัยและเห็นใจผู้อื่น

8.9 เรื่อง อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 1 ด้าน คือ ทรศนะด้านการดำเนินชีวิต โดยนำเสนอให้เห็นผ่านมุมมองของเด็กวัย 6 ขวบ ที่เสนอความคิดและมุมมองต่อโลกอย่างสร้างสรรค์ตามจินตนาการ ในรูปแบบของการบันทึกสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจและการให้ความสำคัญกับสิ่งของ บุคคลรอบตัว และทัศนคติที่ดีต่อสิ่งมีชีวิตในโลก ผู้แตงจึงได้นำเสนอด้วยการเปิดมุมมองใหม่แก่ผู้อ่าน ให้ตระหนักถึงความงามของสิ่งรอบตัวในเชิงสร้างสรรค์

8.10 เรื่อง บ้านดอกไม้กับสหายนักซ่อม (2565) เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นทรศนะ 1 ด้าน คือ ทรศนะด้านสังคม ผู้แตงได้นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านตัวละครที่เป็นสัตว์ ซึ่งมีความสามารถเฉพาะตัวในการซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ และการร่วมมือกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นกลุ่ม การทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะทุกคนต่างเห็นถึงคุณค่าของตนเอง

และคุณค่าของการร่วมมือกัน การสนับสนุน และการเรียนรู้ร่วมกันด้วยความรักและมิตรภาพ อันจะ
ช่วยส่งเสริมให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

วรรณกรรมบันทึกคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 พบพรรณนาของผู้แต่งด้านครอบครัว ด้านสังคม และ
ด้านการดำเนินชีวิต พรรณนาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม ผ่านข้อคิดเห็นของ
ผู้แต่งที่ถ่ายทอดโดยตัวละคร เหตุการณ์ในวรรณกรรม เป็นต้น ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล
และการนำเสนออย่างสร้างสรรค์

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ คือ 1) วิเคราะห์คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นวรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ เศษกระดาษ (2554), ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ (2556), บันทึกส่วนตัวชาวยูริ (2558), อยู่วังสระปทุม (2559), โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอ๋ยด้วย !) (2560), สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2561), ก ไก่ไดโนเสาร์ (2562), แมววัด (2563), อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564) และบ้านดอกไม้กับสหายนักซ่อม (2565) ผู้วิจัยวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวตามแนวคิดการวิเคราะห์คุณค่าในวรรณกรรมของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ (2540) และแนวคิดกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมโดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ ดนยา วงศ์ชนะชัย (2542) และ Jiang (2555) สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ ดังนี้

1. คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันทึงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบ 4 ด้าน ได้แก่

1.1 คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปลูกฝังแก่เด็ก เพราะเป็นการพัฒนาของจิตที่สามารถควบคุม ชัดเจน เพื่อให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ มากกระทบ เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมการแสดงออกทางอารมณ์สังเกตได้จากส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น สีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง การเคลื่อนไหว เพราะวรรณกรรมที่สนุกสนานจะทำให้เด็กอารมณ์ดี ร่าเริง แจ่มใส และมีสุขภาพจิตดี ในปัจจุบันนี้สังคมต้องการคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้นจึงควรนำวรรณกรรมสำหรับเด็กมาพัฒนาให้เด็ก

มีอารมณ์และจิตใจที่ดี เพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ วรรณกรรมจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดแนวคิดด้านอารมณ์และจิตใจได้ 2 ด้าน ได้แก่ **1) จริยธรรม** คือ การประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมทั้งทางกาย วาจา ใจ และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถเป็นคนดีมีศีลธรรม และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสมบูรณ์แบบประกอบด้วย การรักสัตว์ การตระหนักถึงคุณค่าทางจิตใจ การมีจิตใจที่งดงาม การยอมรับตนเอง ความเสียสละ ความอดุสาหะ และความเมตตา **2) ความรักความผูกพันในครอบครัว** คือ การที่ครอบครัวมีพร้อมทั้งพ่อ แม่ ลูก ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีความสุขและเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยความรักความผูกพันที่พ่อแม่มีต่อลูก ความรักความผูกพันที่แม่มีต่อลูก ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อพ่อแม่ ความรักความผูกพันที่ลูกมีต่อแม่ และความรักความผูกพันที่พ่อ แม่ ลูก มีต่อกัน

1.2 คุณค่าด้านสังคม การเป็นมนุษย์ย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคม เด็กจึงต้องเรียนรู้สังคม โดยสร้างสัมพันธ์ภาพกับสมาชิกในครอบครัว แล้วขยายสู่ชุมชนและสังคม แนวคิดด้านสังคม ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ สามารถแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อให้สังคมยอมรับและเข้ากับคนในสังคมได้ วรรณกรรมสำหรับเด็กจึงทำหน้าที่เป็นสังคมจำลองให้เด็กได้เรียนรู้ความเป็นไปของสังคมในแง่มุมต่าง ๆ อีกทั้งมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของเด็ก นอกจากนี้เด็กยังได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ กติกา บทบาท ทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมที่สังคมยอมรับในฐานะสมาชิกของสังคม ดังนั้น วรรณกรรมสำหรับเด็กจึงปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับสังคม 4 ด้าน ได้แก่ **1) การดำรงชีวิตในสังคม** คือ การสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตแบบชนบทที่มีความเรียบง่าย ประกอบด้วย การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ **2) การพัฒนาสังคม** คือ การพัฒนาและช่วยเหลือสังคมอย่างมีเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียนกัน เพื่อจะได้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข ทั้งนี้การพัฒนาสังคมจะดำเนินตามสภาพความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม **3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ** คือ การดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ประกอบด้วย การอนุรักษ์น้ำและสัตว์น้ำ การอนุรักษ์ต้นไม้และป่า และการอนุรักษ์สัตว์ป่า **4) ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม** คือ ความต้องการเครื่องอาศัยเลี้ยงชีพ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อาศัย และยารักษาโรค สิ่งดังกล่าวเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ในสังคมใช้ดำรงชีวิต

1.3 คุณค่าด้านสติปัญญา เด็กเป็นวัยที่ชอบเรียนรู้และสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ความสนใจและความอยากรู้ของเด็กสามารถแสวงหาคำตอบได้จากวรรณกรรมสำหรับเด็ก สิ่ง que เด็กต้องการรู้ข้อสงสัยต่าง ๆ จะเกิดความกระจำแก่เด็กและได้เพิ่มพูนความรู้ วรรณกรรมสำหรับเด็กจะทำให้เด็กมีความเจริญงอกงามด้านสติปัญญา เช่น มีความคิด ความจำ การรับรู้ หรือช่วงระยะความสนใจยาวนานขึ้น การเจริญเติบโตทางสติปัญญาของเด็ก สามารถแสดงให้เห็นได้จากการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลและสร้างสรรค์ เริ่มจากการแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ใกล้ตัวที่ง่ายก่อนแล้วจึงแก้ไขปัญหา

ที่ซับซ้อนขึ้น เมื่อต้องเผชิญปัญหาเด็กจะสามารถใช้ความรู้ที่อ่านนำมาปรับใช้กับตนเองได้ กล่าวได้ว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นแหล่งความรู้ที่ให้คุณค่าในการเสริมสร้างสติปัญญา และเป็นที่มาของการคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น การพัฒนาด้านสติปัญญาอาศัยวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักใช้ความคิด เช่น วรรณกรรมที่ฝึกฝนการสังเกต การเปรียบเทียบการใช้เหตุผล ซึ่งวรรณกรรมสำหรับเด็กมีส่วนช่วยส่งเสริมสติปัญญา 3 ด้าน ได้แก่ 1) **การใช้สติปัญญาและไหวพริบ** คือ การศึกษาหาความรู้ การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสติปัญญาให้เก่ง มีไหวพริบ รู้จักคิดวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหา เพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง 2) **การแสวงหาความรู้** คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดการเรียนรู้และจดจำสิ่งต่าง ๆ การเรียนรู้จากสิ่งที่น่าสนใจมักสร้างประสบการณ์ที่ดีทำได้โดยการใช้คำถาม การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดจากการสงสัย การสังเกต การตั้งสมมติฐาน การทดสอบ การรวบรวมข้อมูล และการสรุปผลเกิดเป็นความรู้ที่มีเหตุผล 3) **การเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม** คือ อาหารเสริมที่มีคุณค่าทางโภชนาการช่วยเพิ่มประโยชน์จากการรับประทานมื้อหลัก เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโตและมีสติปัญญาที่ดี

1.4 คุณค่าด้านร่างกาย การเจริญเติบโตทางร่างกาย เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ความดันโรค และความทนทานของอวัยวะต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็น หากมีร่างกายแข็งแรงจะสามารถพัฒนาตนเอง และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีร่างกายไม่แข็งแรง การเจ็บไข้ได้ป่วยในเด็กมักจะรับเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ง่าย ดังนั้นบิดามารดาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะต้องให้ความสนใจและดูแลเด็ก ส่วนเด็กก็ควรมีความรู้ทางด้านสุขภาพ โดยเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงและป้องกันความเจ็บไข้ได้อย่างถูกวิธี นอกจากนี้ วรรณกรรมยังมีส่วนช่วยส่งเสริมทำให้เด็กเกิดแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้มีความรู้และทักษะในการป้องกันตนเองอย่างถูกต้อง เพื่อให้ห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ เป็นการพัฒนากำลังคนและลดค่าใช้จ่าย ดังนั้นการให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุขจึงจำเป็นต้องเผยแพร่และให้ความรู้แก่ทุกคน แม้กระทั่งเด็กก็ควรให้มีความรู้ในระดับที่เหมาะสมกับวัย

2. กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบองค์ประกอบของวรรณกรรม 8 ด้าน ได้แก่

2.1 การวางโครงเรื่อง เป็นการกำหนดแนวทางของหัวข้อหรือประเด็นในการเขียนเรื่อง ด้วยการจัดลำดับเรื่องที่จะเขียนในลักษณะต่าง ๆ แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) **การลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง** คือ กลวิธีการวางโครงเรื่องด้วยการสร้างเหตุการณ์ที่เป็นภูมิหลังซึ่งเกิดจากความขัดแย้งระหว่างตัวละคร และเหตุการณ์ขัดแย้งดังกล่าวจะคลี่คลายเกิดเป็นความความเข้าใจซึ่งกันและกัน 2) **การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์** คือ กลวิธีการวางโครงเรื่องด้วยการลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ที่มี

ความสัมพันธ์กัน มีการสร้างเหตุการณ์หนึ่งนำไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่งอย่างเป็นเหตุเป็นผล 3) **การลำดับเรื่องตามเวลา** คือ กลวิธีการวางโครงเรื่องด้วยการลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน

2.2 การเปิดเรื่อง เป็นวิธีการแต่งที่ช่วยปูพื้นฐานอารมณ์แก่ผู้อ่าน และดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่อง แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) **การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย** คือ กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก และการกระทำของตัวละคร บอกเล่าถึงสถานที่ เวลา และบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง 2) **การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา** คือ กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการใช้ถ้อยคำ สนทนาโต้ตอบกันของตัวละครทำให้เรื่องมีความสนุกและมีความสมจริงมากขึ้น 3) **การเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร** คือ กลวิธีการเปิดเรื่องด้วยการพูดแนะนำตนเองของตัวละคร และการบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร

2.3 การดำเนินเรื่อง เป็นวิธีนำเสนอเรื่องราวที่เกิดกับตัวละครจนดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ผู้แต่งต้องการ การดำเนินเรื่องจึงเป็นส่วนที่ชวนให้ผู้อ่านติดตามและติดตามการคาดการณ์เรื่องราวที่อ่าน ในวรรณกรรมบันเทิงคดีมีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้ง แบ่งเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ 1) **การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์** คือ กลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ที่ผู้แต่งสร้างให้ตัวละครเกิดความแตกต่างด้านความรู้ ความคิด การกระทำ จนทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ประกอบด้วย ความขัดแย้งระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ และความขัดแย้งระหว่างเด็กกับเด็ก 2) **การสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์** คือ กลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวละคร

2.4 การปิดเรื่อง เป็นการจบเนื้อหาจะอยู่ในส่วนสุดท้ายของเรื่อง แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) **การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม** คือ กลวิธีการปิดเรื่องแบบมีความสุข เนื่องจากปัญหาทุกอย่างได้แก้ไขจนสำเร็จราบรื่น การปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้อ่านรู้สึกสุขสมหวัง 2) **การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม** คือ กลวิธีการปิดเรื่องด้วยความเศร้าหรือไม่สมหวัง อาจเกิดจากความผิดหวัง ความสูญเสีย หรือความล้มเหลวในชีวิต การปิดเรื่องลักษณะนี้ทำให้อ่านรู้สึกเศร้า เสียใจ หรือผิดหวัง 3) **การปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา** คือ กลวิธีการปิดเรื่องโดยจบเรื่องเล่าไม่แน่ชัดแต่ปล่อยให้ผู้อ่านคิดว่าเรื่องจะดำเนินต่อไปอย่างไร

2.5 ตัวละคร ที่ปรากฏในวรรณกรรมมักมีรูปร่างและพฤติกรรมหลายลักษณะ ผู้แต่งจึงสร้างตัวละครเอก และตัวละครประกอบเพื่อใช้ดำเนินเรื่องในวรรณกรรม แบ่งเป็น 4 กลวิธี ได้แก่ 1) **ตัวละครเด็ก** คือ กลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นคนในช่วงวัยเด็กที่กำลังสั่งสมความรู้และประสบการณ์ เด็กส่วนมากจะมีนิสัยซุกซน ข้างพุดข้างคิด มีความสงสัย มีจินตนาการ ชอบความสนุกสนานและการผจญภัย เป็นต้น ทั้งนี้ตัวละครเด็กมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย 2) **ตัวละครเยาวชน** คือ กลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นคนในช่วงวัยรุ่นหรือเยาวชน มีทั้งตัวละครที่เป็นผู้หญิงและผู้ชาย ที่มีนิสัยอ่อนโยน มีความคิดเป็นของตนเอง มีภาวะผู้นำ ชอบความอิสระ และมีความรักตามช่วงวัย

3) **ตัวละครผู้ใหญ่** คือ กลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นคนในช่วงวัยผู้ใหญ่ ประกอบด้วย ตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นผู้สั่งสอนเด็ก และตัวละครผู้ใหญ่ที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก 4) **ตัวละครสัตว์** คือ กลวิธีการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นสัตว์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในเรื่องราวต่าง ๆ ตัวละครสัตว์สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานทำให้เรื่องมีชีวิตชีวา และช่วยให้ผู้อ่านเชื่อมโยงเหตุการณ์ได้ง่ายขึ้น

2.6 ฉากและบรรยากาศ เป็นสถานที่ ช่วงเวลา เหตุการณ์ ภูมิประเทศที่มีความสมจริง เป็นส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้การดำเนินเรื่องมีประสิทธิภาพ แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) **ฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์** คือ กลวิธีการบอกเล่าเหตุการณ์ในเรื่องที่กำลังเกิดขึ้น เพื่อให้เหตุการณ์ต่าง ๆ สมเหตุสมผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้เรื่องมีความน่าสนใจ และทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น 2) **ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ** คือ กลวิธีการบอกเล่าถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวที่ผู้แต่งสร้างขึ้นอย่างสมจริง เพื่อสะท้อนให้เห็นความรู้สึกของตัวละครอย่างชัดเจน 3) **ฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่** คือ กลวิธีการบอกเล่าถึงสถานที่ต่าง ๆ ทั้งสถานที่จริง และสถานที่สมจริง

2.7 บทสนทนา เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษา และวิธีการแต่งว่ามีการสร้างบทสนทนาได้สมจริงเพียงใด เช่น บทสนทนามีความเหมาะสมกับเพศ วัย ความรู้ ฐานะ อาชีพ เชื้อชาติ ยุคสมัยหรือไม่ บทสนทนาที่ดีต้องทำให้ผู้อ่านเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครนั้นชัดเจนขึ้น เพื่อช่วยในการดำเนินเรื่องให้แนวคิดแก่ผู้อ่าน แบ่งเป็น 3 กลวิธี ได้แก่ 1) **บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง** คือ กลวิธีการพูดโต้ตอบเพื่อให้เรื่องดำเนินต่อไปแทนการเล่าบรรยายเหตุการณ์ในฉาก 2) **บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร** คือ กลวิธีการพูดโต้ตอบที่สามารถบอกลักษณะพฤติกรรมของตัวละคร ทั้งด้านการกระทำ และความรู้สึกนึกคิด 3) **บทสนทนาที่ให้คติและข้อคิด** คือ กลวิธีการพูดโต้ตอบที่ทำให้เกิดประเด็นชวนคิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตหรือนำไปปฏิบัติต่อได้

2.8 ทรนคติของผู้แต่ง เป็นการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้แต่งสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรม ขึ้นอยู่กับวิธีการสื่อสารสาระ ความรู้ ความบันเทิง หรือแนวคิดของตนเองให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามโดยใช้วิธีการต่าง ๆ หากผู้อ่านเข้าใจทรนคติของผู้แต่ง จะทำให้เข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก พบทรนคติของผู้แต่ง 3 ด้าน ได้แก่ ทรนคติด้านครอบครัว ทรนคติด้านสังคม และทรนคติด้านการดำเนินชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีประเด็นอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) **คุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจ** ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดแนวคิดด้านอารมณ์และจิตใจได้ 2 ด้าน คือ จริยธรรม และความรักความผูกพันในครอบครัว 2) **คุณค่าด้านสังคม** ที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ สามารถแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อให้สังคมยอมรับและเข้ากับคนในสังคมได้ โดยปรากฏแนวคิดเกี่ยวสังคม 4 ด้าน คือ การดำรงชีวิตในสังคม การพัฒนาสังคม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม 3) **คุณค่าด้านสติปัญญา** ช่วยให้เด็กมีความเจริญงอกงามด้านสติปัญญา เช่น มีความคิด ความจำ การรับรู้ หรือช่วงระยะเวลาความสนใจยาวนานขึ้น ซึ่งช่วยส่งเสริมสติปัญญา 3 ด้าน คือ การใช้สติปัญญาและไหวพริบ การแสวงหาความรู้ และการเสริมสร้างสติปัญญาด้วยอาหารเสริม 4) **คุณค่าด้านร่างกาย** ช่วยให้เด็กมีความรู้ทางด้านสุขภาพ มีความสามารถเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงและป้องกันความเจ็บไข้ได้อย่างถูกวิธี ทั้งนี้ วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กทั้ง 10 เรื่อง ปรากฏคุณค่าด้านอารมณ์และจิตใจมากที่สุด รองลงมา เป็นคุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านสติปัญญา และคุณค่าด้านร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฬามาศ สุขขำจรรูญ (2549, หน้า 19-20) วิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ พบว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กของ สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ มีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ได้แก่ พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญา และ พัฒนาการด้านร่างกาย งานวิจัยของ ลลิตา ศุภธนสินเชษม (2551) ศึกษาการวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว ปี พ.ศ. 2544-2547 พบว่า วรรณกรรมให้แนวคิดด้านอารมณ์และจิตใจ ที่ช่วยสร้างมิตรภาพ ความรัก ความผูกพันที่ก่อให้เกิดความสงบสุข และความรักความผูกพันของคนในครอบครัว งานวิจัยของ เกริก ยุ้นพันธุ์ (2560, หน้า 17-20) ศึกษาพัฒนาการของวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2455-2555 พบว่า พัฒนาการของหนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กในประเทศไทย มีการจัดพิมพ์หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กเป็นจำนวนมาก มีเนื้อหาการปลูกฝังเกี่ยวกับแนวความคิดรวบยอดในหนังสือยังคงเดิม คือ ปลูกฝังเรื่องความดี ความงาม ความรัก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li (2558) ศึกษาวิธีการแต่งและแนวคิดในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ชัยภกร แสงทอง กระจำจ พบว่า ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญ คือ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก ได้แก่ ความรักในครอบครัว ความรักระหว่างบุคคลในชุมชน และความรักระหว่าง

หนุ่มสาว แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ได้แก่ ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความอดทน ความกล้าหาญ และความซื่อสัตย์

2. กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2555-2566 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งองค์ประกอบของวรรณกรรมเป็น 8 ด้าน ได้แก่ 1) **การวางโครงเรื่อง** เป็นการกำหนดแนวทางของหัวข้อหรือประเด็นในการเขียนเรื่องด้วยการจัดลำดับเรื่องที่จะเขียน 3 กลวิธี คือ การลำดับเรื่องตามความขัดแย้ง การลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ และการลำดับเรื่องตามเวลา 2) **การเปิดเรื่อง** เป็นวิธีการแต่งที่ช่วยปูพื้นฐานอารมณ์แก่ผู้อ่าน และดึงดูดให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่อง 3 กลวิธี คือ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา และการเปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละคร 3) **การดำเนินเรื่อง** เป็นวิธีนำเสนอเรื่องราวที่เกิดกับตัวละครจนดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ผู้แต่งต้องการ การดำเนินเรื่องจึงเป็นส่วนที่ชวนให้ผู้อ่านติดตาม และติดตามการดำเนินเรื่องราวที่อ่านในวรรณกรรมบันเทิงคดีมีการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้ง 2 กลวิธี คือ การสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และการสร้างความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์ 4) **การปิดเรื่อง** เป็นการจบเนื้อหาจะอยู่ในส่วนสุดท้ายของเรื่อง มี 3 กลวิธี คือ การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม และการปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา 5) **ตัวละคร** ที่ปรากฏในวรรณกรรมมักมีรูปร่างและพฤติกรรมหลายลักษณะ ผู้แต่งจึงสร้างตัวละครเอกและตัวละครประกอบเพื่อใช้ดำเนินเรื่องในวรรณกรรม 4 กลวิธี คือ ตัวละครเด็ก ตัวละครเยาวชน ตัวละครผู้ใหญ่ และตัวละครสัตว์ 6) **ฉากและบรรยากาศ** เป็นสถานที่ ช่วงเวลา เหตุการณ์ ภูมิประเทศที่มีความสมจริง เป็นส่วนที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้การดำเนินเรื่องมีประสิทธิภาพ 3 กลวิธี คือ ฉากและบรรยากาศที่เป็นเหตุการณ์ ฉากและบรรยากาศที่เป็นสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ และฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่ 7) **บทสนทนา** เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษาและวิธีการแต่ง บทสนทนาที่ดีต้องทำให้ผู้อ่านเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครนั้นชัดเจนยิ่งขึ้นมี 3 กลวิธี คือ บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่บอกลักษณะนิสัยของตัวละคร และบทสนทนาที่ให้คิดและข้อคิด 8) **พรรณนาของผู้แต่ง** เป็นการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้แต่งสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมมี 3 ด้าน คือ พรรณนาด้านครอบครัว พรรณนาด้านสังคม และพรรณนาด้านการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นไปตามการสังเคราะห์แนวคิดกลวิธีการนำเสนอของ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2526) และดนยา วงศ์ณะชัย (2542) ที่กล่าวถึงการพิจารณาองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ การวางโครงเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การปิดเรื่อง ตัวละคร ฉากและบรรยากาศ บทสนทนา และพรรณนาของผู้แต่ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิริยะ สิริสิงห์ (2535) ศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี พ.ศ. 2515-2532 พบ

องค์ประกอบของเรื่อง 7 ลักษณะ ได้แก่ โครงเรื่อง การเปิดเรื่อง การปิดเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และข้อคิด งานวิจัยของ Jiang (2555) ศึกษากลวิธีการแต่งและแนวคิดในนวนิยายชุดความสุขของกะทิ โดย งามพรรณ เวชชาชีวะพบว่า กลวิธีการแต่งที่น่าสนใจของนวนิยาย ประกอบด้วย กลวิธีการตั้งชื่อ การวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างบทสนทนา การสร้างฉากและบรรยากาศที่เหมาะสม ทำให้เรื่องมีความน่าสนใจและน่าติดตาม และงานวิจัยของ Li (2558) ศึกษากลวิธีการแต่งและแนวคิดในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กของ ชมัยภร แสงกระจ่าง พบว่า วรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ใช้กลวิธีการแต่ง ได้แก่ การตั้งชื่อด้วยคำพูด เหตุการณ์สำคัญในเรื่อง ชื่อบุคคลหรือคำเรียกแทนบุคคล สำนวนภาษาและชื่อตามสิ่งของทั่วไป การวางโครงเรื่องใช้แบบการลำดับเรื่องตามเหตุการณ์ ความขัดแย้งและเวลา มีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย การเล่าเรื่อง การใช้นาฏกรรมและการใช้บทสนทนา ผู้แต่งใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องโดยสร้างความขัดแย้ง และปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม โศกนาฏกรรม การทิ้งปัญหาให้ผู้อ่านคิด และบทสนทนา ผู้แต่งสร้างตัวละครอย่างสมจริง เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ และสัตว์ มีพฤติกรรมที่ช่วยในการดำเนินเรื่อง มีฉากและบรรยากาศที่เป็นสถานที่สิ่งแวดล้อม และเหตุการณ์ ใช้บทสนทนาที่ช่วยดำเนินเรื่องบอกนิสัยตัวละคร ให้คิดและข้อคิด ซึ่งสมจริงในสังคมไทย ทั้งนี้กลวิธีการนำเสนอมีจุดเด่นที่ตอบสนองความสนใจ และพัฒนาการของเด็กได้อย่างรอบด้านทั้งภาษา เนื้อหา และคุณค่าเชิงจริยธรรม สำหรับกลวิธีบางประการที่ไม่เด่นชัดหรือยังไม่สอดคล้องกับแนวทางจากงานวิจัยพบในด้านการปิดเรื่องแบบทิ้งปัญหา การสร้างตัวละครเยาวยุวชน ทรศนะของผู้แต่ง และบทสนทนาที่ให้คิดและข้อคิด หากพัฒนาหรือปรับให้กลวิธีการนำเสนอให้เหมาะสมตามยุคสมัยมากขึ้นวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กจึงจะเกิดประโยชน์และทันสมัยยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีประเด็นที่น่าสนใจและสามารถศึกษาต่อได้ดังนี้

1. ควรวิเคราะห์คุณค่าและกลวิธีการนำเสนอในงานเขียนสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้รับรางวัล เช่น หนังสือที่ได้รับรางวัลเชว่นบุคควอร์ด ประเภทงานเขียนนวนิยาย เรื่องสั้น
2. ควรวิเคราะห์การใช้ภาษา เนื้อหา แนวคิด ในวรรณกรรมหรืองานเขียนสำหรับเด็กเรื่องอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์. (2545). **เทคนิคการเล่านิทานในเทคนิคนำรู้ควรรู้แก่เด็กปฐมวัย**. ม.ป.พ.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2521). **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกริก ยุ้นพันธุ์. (2560). **การออกแบบและการเขียนภาพประกอบสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- กฤษณะ กาญจนานา. (2561). **สืบทอดกับต้นไม้ 100 ต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อมรินทร์คิตส์.
- กฤษณะ กาญจนานา และวชิราวรรณ ทับเสือ. (2565). **บ้านต้นไม้กับสหายนักซ่อม**. กรุงเทพฯ: แปลน พรินท์ติ้ง.
- งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2560). **โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอ๋ยด้วย!)**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค.
- จารุวรรณ อ่ำพันธุ์. (2543). **การวิเคราะห์วรรณกรรมเด็กก่อนวัยรุ่นประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติปี พ.ศ. 2538-2542**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- จินตนา ใบกาชุย. (2534). **แนวการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- จุฑามาศ สุขขำจตุญ. (2549). **การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กของ ส. พุ่มสุวรรณ**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2556). **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จรรยาภรณ์ บุญชูหน้า (2551). **การศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของนวนิยายเรื่อง ความสุขของกะทินวนิยายรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี 2549**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จรรยาวรรณ เทพศรีเมือง. (2560). **การทำหนังสือสำหรับเด็ก**. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ชีวัน วิสาสะ. (2562). **ก ไก่โตโนเสาร์**. กรุงเทพฯ: แพรวเพื่อนเด็ก.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2552). **การวิจัยทางภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชา Yuri ซากาโมโตะ. (2558). **บันทึกส่วนตัวชา Yuri**. กรุงเทพฯ: ฝั่สื่อเด็ก ๆ.
- ณิชา พิษณิษฐ์. (2556). **ตุ๊กตาแห่งความทรงจำ**. กรุงเทพฯ: แปลน พรินท์ติ้ง.
- ดนยา วงศ์ธนะชัย. (2542). **วรรณกรรมปัจจุบัน โปรแกรมวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ดิณณา ตรียานนท์. (2564). **อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต**. กรุงเทพฯ: ฝั่สื่อเด็ก ๆ.

ทัศนาศาสตร์ (2537). **เบื้องหลังความสำเร็จของการตุนญี่ปุ่นที่มีต่อเด็กและเยาวชนไทย.**

เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธวัช ปุณโณทก. (2527). **แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

น้ำค้าง ระวีทอง. (2542). **การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะ**

การประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติปี พ.ศ. 2530-2536. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

บุญญาภา คำผาง. (2552). **การศึกษาคุณค่าเชิงวรรณศิลป์จากนวนิยายเรื่อง คำอ้าย**

ของ ยงค์ ยโสธร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). **วรรณกรรมวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บันลือ พุกกะวัน. (2524). **วรรณกรรมกับเด็ก.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ปราณี เชียงทอง. (2526). **วรรณกรรมสำหรับเด็ก.** กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

พรพิมล ชูสอน. (2544). **กลวิธีการแต่งเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็ก.** วิทยานิพนธ์ ค.ม.,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พรพรหม บุญถนอม. (2551). **ลักษณะเด่นและคุณค่าของนวนิยายไทยรางวัลวรรณกรรม**

สร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (พ.ศ. 2522-2546). วิทยานิพนธ์ กศ.ม.,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ยูโตะ ฟุคยะ. (2563). **แม่วัด.** กรุงเทพฯ: ฟ้าใสเด็ก ๆ.

รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2526). **ความรู้ทั่วไปทางภาษาไทย ภาควรรณคดีไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2).**

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2538). **วรรณกรรมปัจจุบัน (พิมพ์ครั้งที่ 10).** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รสสุคนธ์ โชติดำรงค์. (2546). **การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาและการปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรม**

ในหนังสือสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีฉบับคณะกรรมการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือ
แห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525-2545. วิทยานิพนธ์, กศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี,
กรุงเทพฯ.

ลลิตา ศุภธนสินเชษม. (2551). **การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลแว่นแก้ว**

ปี พ.ศ. 2544-2547. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2544). **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิริยะ สิริสิงห์. (2537). **วรรณกรรมสำหรับเด็ก: แนวคิด ทฤษฎี และการวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.

วิภา กงกะนันท์. (2522). **วรรณคดีศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- วันเพ็ญ พิณอักษร. (2546). **คุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล**. วิทยานิพนธ์, กศ.ม., มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- สัมฤทธิ์ พุ่มสุวรรณ. (2540). **บ้านเขาน้ำเรา**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้ากระทรวงศึกษาธิการ.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพัตรา ชุมเกตุ. (2524). **วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุมาลี บำรุงสุข. (2559). **อยู่วังสระปทุม**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- สมพร จารุณภู. (2540). **เอกสารเพื่อการพัฒนาหนังสือ อันดับที่ 2 การจัดหนังสือเสริมประสบการณ์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศาสนา.
- สุนีย์ มกรพันธ์. (2525). **แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม**. แพร์: แพร์พิทยา.
- สุนีย์ เลิศแสงกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย. (2546). **ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ**. กรุงเทพฯ: วังอักษร.
- สนั่น มีชันหมาก. (2537). **เอกสารคำสอนวิชาประถมศึกษา 625 วิจารณ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ: เท็ดโปรโมชันแอนด์แอดเวอร์ไทซิง.
- สองขา [นามแฝง]. (2554). **เศษกระดาษ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อารยา ผังลักษณ์. (2546). **วิเคราะห์นวนิยายชุดล่องไทยของ น้อย อินทนนท์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Jiang, N. (2555). **กลวิธีการแต่งและแนวคิดในนวนิยายชุด ความสุขของกะทิ โดยงามพรรณ เวชชาชีวะ**. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- Li, N. (2560). **การวิเคราะห์หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลระหว่างปี พ.ศ. 2552 ถึง พ.ศ. 2558**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- Li, Z. (2558). **กลวิธีการแต่งและแนวคิดในวรรณกรรมบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ของ ชัยภร แสงกระจ่าง**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	อารียา อินคำ
วัน เดือน ปี เกิด	24 กันยายน 2534
สถานที่เกิด	จังหวัดพะเยา
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2563 ศศ.บ. (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	45 หมู่ 1 ตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
ผลงานตีพิมพ์	อารียา อินคำ, ศราวุธ หล่อดี และวรัญญา ยิ่งยงค์ดี. (2568). คุณค่าในวรรณกรรมบันทึกดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัล หนังสือดีเด่นจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 33(1), 156-173.
รางวัลที่ได้รับ	-

